

EDİRNE KADILARI

KASR-I ADL

8
e.
9

in ve Derleyen
Oral ONUR

EDİRNE VALİLİĞİ YAYINIDIR

1896267#

Secmeddin
Özçelik'e
iyi niyetler ve
Sağlık dilerim
17-11-2002

EDİRNE KADILARI

Osmanlı Devleti'nin
700. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle

Yazan ve Derleyen
Oral ONUR

EDİRNE
KADILARI

Ülkeler kılıçla alınır, ancak adaletle korunur.

ONUR, Oral

**EDİRNE KADILARI VE ÖZ GEÇMİŞLERİ
TAM KADI LİSTESİ VE BAZILARININ
MEZAR TAŞLARI.
KADILARIN VERDİĞİ HÜKÜMLER VE
YASALAR.**

Kitabın sonunda yararlanılan kaynaklar listesi vardır.

Fotoğraflar:

Oral ONUR

Bilgisayar Dizgi:

Girişim Dizgi

Tel: (0212) 513 28 29

Ofset Hazırlık:

Ofset Film 76

Tel: (0212) 511 29 63

İstanbul - 1999

ÖZEL
 KADINLARIN VERDİĞİ HİZMETLER VE
 MEZAR TAŞLARI
 TAM KALİTETLİ VE BAKIMININ
 EDİLMİŞ KADINLAR VE ÖZELİMLERİ
 ÖZEL
 KİMLERİNİN İZLENİMİNİ KAZANAN
 HİZMETLERİ İÇİN

ÖZEL
 KADINLARIN VERDİĞİ HİZMETLER VE
 MEZAR TAŞLARI

İstanbul
 Büyükdere
 Çarşı
 Tel: (0212) 211 21 21
 Faks: (0212) 211 21 21

İstanbul - 1999

SUNUŞ

İki binli yılların arifesinde, artık **“Hukuk Devleti”**nin üstünlüğü, dünyanın her köşesinde kabul görmekte, tüm yönetimlere **“esas”** teşkil etmesi arzulanmaktadır.

Tüm dünya uluslarında **“hukukun üstünlüğü”**nün tartışıldığı, iki binli yılların arifesinde, yaşlı gezegenimizin bazı coğrafyalarında **“hukuk”**un rafa kaldırıldığı uygulamalara tanık olunurken, Türk dünyasında, daha 700 yıl öncesindeki uygulamalarla bile hukuka dayanarak –kadılar eliyle– **“adalet”** dağıtılmıştır.

Halk arasında, bugün bile dilden dile dolaşan bir söylence vardır: Lala Şahin Paşa, ordusu ile Edirne Kalesi önüne geldiğinde, zaten korkudan kendilerini kaderleriyle başbaşa bırakarak kaçmış olan Tekfurları yüzünden başsız kalan kale halkı, Lala Şahin Paşa’ya müracaatla:

– Bizi öldürmeyin. Gelin, kaleyi teslim alın. Ama kale içinde oturmayın. O zaman size teslim olur, kalenin anahtarlarını da teslim ederiz, diyerek teslim olmuşlardır.

Türkler; Edirne Kalesi’nin alınışından sonra, kale içinde oturmamışlar, 637 yıl burada her hangi bir Türk eseri yapmamışlar ve kale dışında yeni bir **“Türk kenti”** oluşturmuşlardır. Daha sonraları, 92 yıl Osmanlı’ya payitahtlık yapacak olan bu yeni kent imar edilir, birbiri ardına yeni eserlerle donatılırken, anlaşma uyarınca, Kale içine hiç dokunulmamış, azınlıklar burada sükûn içinde ömür sürmüşlerdir. İşte; **“Edirne adaletle alındı”** sözü, bu olaydan kaynaklanmaktadır.

Osmanlı Devleti’nde adaleti dağıtma görevi –şüphesiz– KADILAR’a verilmişti. Kadılar; askeri, idari ve yöresel bir takım görev ve yetkilerle donatılmış olup, **“Divan-ı Hümayun”**un (Bakanlar Kurulu) emirlerini de yerine getirirlerdi.

Derece ve baktıkları davalar açısından önemli bir yere sahip olan EDİRNE KADILARI, devlet merkezine bağlı olarak yüzyıllarca adalet dağıtmışlardır.

İşte; elinizde tuttuğunuz bu kitapta, araştırmacı-yazar Sayın Oral ONUR, devletin en yetkilisi olan EDİRNE KADILARI'nı anlatmaktadır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. Yıldönümü nedeniyle düzenlenen etkinlikler çerçevesinde hazırlanan bu kitabın, geçmişten gelen "hukuk" düzenini günümüz insanına tanıtmakta yararlı olacağı inancıyla Sayın Oral ONUR'a teşekkür ediyor ve kitabı meraklılarına sunuyoruz.

Mehmet CANSEVEN

Edirne Valisi

KASR-I ADALET

Kasr-ı Adalet binası Kanuni Sultan Süleyman tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmadan önce Divan-ı Hümayun (Bakanlar Kurulu) eski ve ahşap KADİM DİVAN binasında toplanmaktaydı.

Alay Meydanı kuzey doğusunda yer alan Kadim Divanın yeri ALAY KÖŞK'üne yakın bir yerde bulunuyordu.

Sonradan Mimar Sinan'a yaptırılan Adalet Kasrı taş yapı olarak ve mimarisi Selçuk tarzındadır, sivri kulelidir. (Yapılışı 1561'dir.)

Bu bina hem Divan-ı Hümayun (Bakanlar Kurulu) hem de Yargıtay olarak kullanılmaktadır. Padişah Divan-ı Hümayunu kafes arkasından izlemekteydi.

Divan-ı Hümayun en üst katta bulunmaktadır. Burada Sultan'ın oturmaya mahsus tahtı yer almaktaydı.

Divan-ı Hümayun odasının alt katında kâtip odaları ve bir de ŞERBETHANE bulunmaktaydı.

KASR-I ADL'İN İKTİDARDAKİ ROLÜ

Divan-ı Hümayun için çok önemli olan ADALET KASRI Kubbe altına açılan bir pencere olarak görülmektedir. Fatih Sultan Mehmet döneminde DANIŞIK ÇADIRI adı altında Sultanın Vezirler ve erkânı ile müşterek toplantıları Kanuni Sultan Süleyman döneminde esaslı bir Kasır olarak Mimar Sinan'a yaptırılmış ve bu gün dahi mevcut olan bu yapı kule şeklini andıran bir yapıdır.

Üç veya dört katlı bir yapı olan Adalet Kasrı geçtiğimiz son otuz yıl önceleri aslına uygun olarak restore edilmiştir. Burada daha önceleri Sultanın oturması için bir taht bulunmaktaydı. Padişahın izlediği ve Sadrazamın başkanlığında oluşturulan Divan yani Bakanlar Kurulu memleketin önemli olaylarına ışık tutmak üzere toplanırdı. Hatta Kanuni Sultan Süleyman Osmanlı İmparatorluğu'nun yasalarını bu Adalet Kasrında Sadrazam ve Şeyhülislâm nezaretinde bu binada toplamıştır.

Edirne Sarayı'nda, fakat sarayların dışında bulunan Adalet Kasrı, Topkapı Sarayında olduğu gibi Kubbealtı ve Arz Odası ile bir irtibatı bulunmaması düşündürücüdür. Bütün bunlardan şu anlaşılıyor ki Divan ve Padişah, adaletin sorumlusu olarak adaletin kesintisiz devam ettirmektedir.

Adalet Kasrının önünde eskiden iki taş sütun bulunmaktaydı. Bunlardan biri SENG-İ HÜRMET (saygı taşı) diğeri SENG-İ İBRET (ibret taşı) idi. Seng-i Hürmet taşına Bostancı Başı'ya (sarayın emniyet teşkilâtının başı) verilen dilekçe ve arzuhaller konulmaktaydı. Seng-i İbret Taşı ise boğdurulan devlet büyüklerinin başı buraya Padişah'ın görmesi için teşhir edilirdi. (Viyana muhasarında başarıya ulaşamıyan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın kellesi buraya getirilerek ibret taşında teşhir edildi.)

Kule içerisinde bulunan katlarda zabıt tutan kâtiplerle şerbet sunmak üzere şerbetçiler bulunmaktaydı.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Edirne Adalet Kasrı, Osmanlı'nın adaletinde ve kadılık sisteminde çok önemli yer tuttuğu bilinir.

ADALET KASRINDA DİVAN HEYETİNİN TOPLANTISI NASIL YAPILIRDI?

Edirne yeni sarayların ilk kuruluşu II. Murad döneminde başlamış olup oğlu Sultan Fatih Mehmed tarafından tamamlanan Cihannüma Kasrı'dır.

Sarayın I. Meydanında yapılan bu kasrın etrafı surla çevrilmiş olup bu sarayın Fatih Köprüsü'ne açılan kapı DEMİRKAPI olarak adlandırılır.

Saraylar daha sonraları büyüdükçe sarayı çevreleyen surlar da genişlemiş ve bu surların kapıları da sayıca arttığı görülmüştür. Kapıların adları şöyledir:

II. Meydana açılan ve asıl saraya giriş kapısı BABÜSSADE olup diğer kapıların çoğu I'nci meydana açılır. Onlar da şunlardır:

Köşk kapısı,

Çadır kapı,

Divan kapısı,

Meyyid kapısı,

Dolmabahçe kapı,

Ak Ağalar kapı ve

Harem-i Hümayun kapılarıdır.

Demir kapının hemen dışında ve sarayların dışarsında yer alan ve Demir-kapı'nın yaklaşık 50 metre ilersinde KASR ADL yer almaktadır.

Kanuni Sultan Süleyman tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan Kasrı Adalet Selçuk tarzında, yüksek ve sivri külahlı bir taş yapıdır. İlk katında Şerbethane ve hemen üst katlarında Divan kâtipleri ve kasrın en üst katında Divan Heyeti'nin toplandığı mermer salon bulunmaktadır.

Divanın toplandığı salon ortasında Edirnekari mermer bir havuz ve hemen köşede kafes arkasında oturan Sultanın tahtı bulunmaktadır.

Divan şu günlerde toplanırđı:

- 1 - Sebt günü (Cumartesi)
- 2 - İsneyn günü (Pazartesi)
- 3 - Selase (üç aylar)
- 4 - Âhâd (birden dokuza kadar)

Divanın toplantısı yaklaşık şöyle olurdu. Sabah namazından sonra vezirler ve Yeniçeri zabıtları ve oda-başlıları ve sipahi subayları, Kadiaskerler Demirkapı'ya doğru yürüyerek yolun iki tarafında saygı duruşuna geçerlerdi. Bu sırada duacı gelip FATİHA okuduktan sonra Demirkapı büyük bir saygı ile açılırdı.

Vezirler ve Kadiaskerler, Yeniçeriler ve Çavuş-başı ve Kapıcılar Kethüdası kapıdan dışarı çıkıp ellerinde gümüş asa ile Kasr-ı Adalet'e doğru yürüyüşe geçerler. Edirne Mehterhanesi kasr önünde dururken Kur'an-ı Kerim okunması gerekirdi.

Sakabaşı ve Şerbetağası Adalet Kasrı önünde durup gelenleri selamlar. İki Kadiasker Kasrın girişinde vezirlere doğru yer alır, Vezir-i Azam dışarda Cebe-ci-Başayı selamlayıp içeri girer.

Bölük Ağaları kapı yanında selam vaziyette yer alırken Vezir-i azam teker teker Yeniçeri Ağası'na, sonra sipahilerin bölük ağasına selam verir. Kethüdayı selamladıktan sonra Adalet Kasrın üst katına doğru çıkmaya başlar. Yavaş yavaş toplanan Divan üyeleri de toplanıp kasra doğru yürüyüşe geçerler. Kadiaskerler kasra girdikten sonra Vezir-i azam bunların ortasında yer alır. Bu gurubun solunda Rumeli, sağında Anadolu Kadiaskeri bulunur. Nişancı bunların dışında, kubbe altı hocaları da hemen bunların yanında yer alır.

Divan Defterleri sandıklar içersinde içeri alınır. Her Divan günü "HA-TEM-İ SÜLEYMANİ" ile mühürlenir ve açılır. Kâtipler kısmında Başkan ve kâtipler yerlerini alır. (Süleyman'ın mührü)

Emin-i Matbah, Emin-i Şehr dahi bu divan toplantılarına katılır. İki kişi Feth-i Şerif suresini okur. Bu işler bittikten sonra şükata (şikâyet edenler) görülür ve divan çalışmaya başlar.

Padişah kafes arkasında divanı takip eder.

İki tezkireci ve Çavuş-başı ve Kapıcılar Kethüdası ve Muhzır Ağa vezirlerin önünde durup arz-ı halleri okur. Çavuşbaşı, Defterhane ve Hazine mühürleri açılıp defterler getirilir. Vakit bir saat sonra Yeniçeriler çorba taslarını taşıyıp getirirler. Vezirlere ve Kadiaskerlere oturmaları için iskemle getirilir. Mehterbaşı ve Matbah-ı Emîni dahi çorbalarını içerler. Divan hocalarına da taam (yemek) gelir.

İki kalem erbabı (kâtip) Kadiaskerler sofrasından, Muhzır başlarına birer veya ikişer tabak konarak Matbahtan gelen yemekler konur. Vezirler, önünden

kalkan başkan ve Çavuşbaşı ve Kapıcılar Kethüdası ile beraber yemek yerler. Ayrıca bir sofraya Yeniçeri Ağasına ve bir sofraya bölük ağalarına gider. Yemekler yendikten sonra Yeniçeri Ağası hemen dışarı çıkar, sonra bölük ağaları dışarı çıkar. Başka görüşülecek şeyler varsa görüşülür. Kadıasker ayağa kalkıp vezirleri selamlar, vezirler verilen selamı alır. Çavuş-Başı ve Kapıcılar Kethüdası vezir-i azam önüne gelip Mühr-ü Hümayunu verir. Önce hazine sonra Defterhane mühürlenip mühür teslim edilir.

Defterhane ve Hazine mühürlendikten sonra Vezir-i azam Divanı terkedip aşağıya iner. Aşağıya inerken Ağalar selamlanır, vezirler ve ehl-i Divan dahi selamlanır. Kapıcılar kâtibi dahi selamlanır ve çıkıp gidilir.

Arz günlerine gelince: Yeniçeri Ağası Matbah-ı Amire önünden geçerek Babü's-sa'ade önüne gelip biraz oturur. İzin gelirse içeri girer. Sonra Kadıaskerler kalkıp Babüssade'ye doğru giderler. Vezirler, Çavuşbaşı ve Kapıcılar Kethüdası Vezir-i azam önüne gelip Hazine önüne gelinir. Örf ve adetlere göre Hazinedar-başıya yakalı samur bir kaftan giydirilir.

Taamlar pişirilip dağıtılır. Yemekten sonra Yeniçeri Kethüdası ve Ocak Ağaları gelip el öperler. Vezirler ayağa kalkıp para keseleri dağıtılır. Yeniçeri kâtibi yazar ve Ruznamçe tamamlanır. Tamam olunduktan sonra Sipahi Kethüdalrı gelir ve arz günü tamam olur.

EDİRNE KADILARI VE YAŞAM ÖYKÜLERİ (Tam Liste)

KADILARLA İLGİLİ AÇIKLAMA

Osmanlı Devleti'nde Kadı; hukukî, askerî, idarî ve yöresel işlere bakar, Padişahın ve Divan-ı Hümayun'un (Bakanlar Kurulu) verdiği emirleri ve kararları yerine getirirdi. Böylece hububat ve işçi bulmak, hayvan ve asker toplamak, ekonomik önlemler almak, fiat kontrolü ve narh (Devletçe saptanan fiat) koymak, Belediyelere ait bütün işler Kadıların ödevleri kapsamına girmektedir.

Bu nedenlerle yetki olarak Kadılar, Devlet merkezine bağlı ödevler sahibi kişiler idi. Bütün ödevleri uygulayan Kadılar SİCİL denen bir defter tutmak zorundaydı. (Kadıları atayan ve onlara mülazemet veren KADIASKERLER ise RUZNAMÇE veya RUZNAME adlı defterler tutmaktaydılar.) Tutulan Siciller o yörenin idarî, askerî, ekonomik ve Belediyecilik yönünden pek önemlidir.

Mahkemelerde (ADLİYE) tutulan kayıtlar ise MAHKEME-İ ŞER'İYYE defterine geçirilmekteydi.

Kadıların baktıkları adli davalar şunlardı:

- 1 - Husumetler faslı,
- 2 - Hakların hak sahiplerine verilmesi,
- 3 - Cuma ve Bayram namazlarında imâmet,
- 4 - Şer'i (dinî) cezaları uygulamak,
- 5 - Eykaf'a nezaret,
- 6 - Yetimlerin, gazilerin ve mecnunların mallarını korumak,
- 7 - Yetkili memur olmazsa zekât ve haracın toplanması.

Bu çeşit adlı işlerin dışında Kadılar, Fermanların (Padişah buyruğu) uygulanıp uygulanmamasında vali, muhafız ve mütesellimlerle aynı derecede sorumlu sayılırdı. Böylece ödevleri çok geniş olarak üstlenen Kadılar, Osmanlı Devleti'nde önemli bir memuriyet katı idi.⁽¹⁾

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde Kadılar işlerini camilerde görüyorlardı (Edirne'de bu cami GAZİMİHAL camisi idi). Sonraları ise onlar için yapılmış özel binalarda işlerini yürütmüşlerdi.

Ayrıca Kadılar atandığı yöre halkının mezhebî hükümlerine göre hükmetme zorunluğu vardır. Böylece HANEFÎ, ŞAFİÎ, MALİKÎ, HANBELÎ mezheplerinden hangisi yöre halkından olursa Kadıların da bu mezhepten biri olması koşulu vardı. Eğer değilse Müftü'nin bu mezheplerden birinden olması gerekirdi.

Kadılar aynı zamanda SULTANİ KANUNLARI da uygulamakla hükümlü idiler. Sultanların emirleriyle oluşturulan Kanunnameler NİŞANCI yani (örfî yasaları bildirmek durumunda olan kişi) bunları (MÜNŞEAT şeklindeki ferman dergileri) şeklinde kadılara yollamaktaydı (Örfî kelimesi burada yapılan ve değişikliğe uğrayan, bilinen şeyler anlamındadır). Böylece kadılara yollanan Sultani Kanunlar (Padişah tarafından oluşturulan yasalar) bir bütün halinde hükümlerde kullanırdı. Bu Sultani Kanunlar aynı zamanda Padişahın başkanlığında oluşturulan Divan'da dahi kullanılması Kanuni Sultan Süleyman döneminde gerçekleşmiştir.

Yeni bir yere atanan Kadı o yörenin hukukî özelliğini tam olarak öğrenmemişken, Dergilerle yasalara uygulamada kolaylık sağlanmış oluyordu.

Kadılar böylece hem YASAKNAME ve hem de KANUNNAMELERLE hüküm vermek olanağı bulmaktadır.

Kadılar, Merdese (Esk. Fakülte) eğitimi görüp İcazet (Diploma) alarak staj (uygulamalı öğrenme dönemi) görenlerden atanırdı.

(1) Kadıların esas ödevleri KANUNNAME-İ OSMANİ'de (Millet Kütüphanesi Yazmaları, Kavanin bölümü, No: 37, s. 53 şöyle gösterilmektedir:

"Kadı; hâkım olup icra-yı ahkâm-ı şeraiyi-i Nebvîyyede sallallahü aleyhi vesellem alâ şariha ür-ve-i vüska ve evamir ve nevakiye, mütemessik olup istima-i devai ve fast-ı husumette şer-i kavimden inhiraf göstermeye ve derahim ve denanir-i evkaf tescilinden maada eimme-i Hanefiyyeden muhtelif-ün-fiha olan mesail-i kema yebagi tetebbu edüp asahh-ı akvali bulunan anınla amel eyliye ve kütüb ve sukûk ve sicillat ve teviz-i sigar ve segair ve kismet-i mevaris-i reaya ve zapt-ı emval-i eytam ve mal-i gaip ve azl-ü nasb-ı vasi ve naibe ve akd-i enkiha, tenfiz-i vesaya ve sair kaza-i ser'iyede bittemam velkemat mutasarraf ve mübaşir olup ol yerin mecmu-ı ahalisi mevlanaya mezbura kendulere kadı ve hükmünü nâfiz ve cari bilip kazaya-yı şer'iyelerde rücuu mezbure eyleyip emrinden tecavüz eylemeyeler."

KADININ YETKİLERİ: Ebu'l-Ulâ Mardin'e göre kadı, genel politika ile uğraşmaz. Kadıda asıl olan hüküm verme (inşa) kudretidir. **İnfaz Kudreti** ise bunun dışındadır, meğer ki bu kudret de kendisine ayrıca verilmiş olsun. Bundan dolayıdır ki, Kadının ganimetleri bölüştürme, beytülmâl (devlet malı) ait malları yerlerine tevzi, şer'î hadleri icra, orduyu tanzim ve tertip, asileri öldürme, vergileri tarh ve maddenleri tadviz velâyeti yoktur.

Kadılar, KAZA KADILARI, SANCAK ve EYALET KADILARI (Mevleviyet Kadılıkları) olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Kaza Kadıları ise RUMELİ, ANADOLU ve MISIR Kadıları diye üç sınıf idi. Rumeli Kaza Kadılıkları dokuz ana sınıfa ayrılmaktaydı. XVI. yüzyılın başlarında bu kadılıklar şunlardı:⁽¹⁾

EDİRNE,
DİMETOKA,
İPSALA,
TATAR PAZARCIĞI,
FERECE,
KIZILAĞAÇ,
FİLİBE,
KEŞAN,
ESKİZAĞRA.

Kadılıkların sınıflandırılması genel olarak şöyledir:

- 1 - CİNAD (ilk sınıf - en düşük derece),
- 2 - EĞRİ,
- 3 - İNEBAHTI,
- 4 - SANİYE,
- 5 - SALİSE,
- 6 - RABİ'A,
- 7 - HAMİSE,
- 8 - KARİB İLA,
- 9 - SİTTE-İ RUMELİ (en yüksek derece) (Eşraf-ı kuzât)

1078/1667-68 sırasında yapılan düzenlemeyle, Rumeli Kadılıkları oniki dereceye ve her derecede bulunan kadılıklar şöyle sıralanmıştır:

1 - SİTTE-İ ALİYE	:	6 kadılık
2 - ULA	:	11 kadılık
3 - KARİB İLA'L-ULA	:	11 kadılık
4 - SANİYE	:	18 kadılık
5 - KARİBE İLA'S-SANİYE	:	10 kadılık
6 - SALİSE	:	36 kadılık

(1) Osmanlı Kadıları dereceleri itibarile iki büyük guruba ayrılır:

1 - MEVLEVİYET denilen büyük Kadılıklar, bunlar da:

- a) İstanbul Kadılığı,
- b) Haremeyn Kadılığı,
- c) Bilad-i Hamse Mevleviyeti (Edirne, Bursa, Şam, Mısır ve Filibe,
- d) Mahreç Mevleviyeti (Yüksek rütbeli Müderrislerin doğrudan kadı olması),
- e) Paye-i Mücerrede sahipleri.

2 - KAZA Kadılıkları

XVII. yüzyılda Rumeli kadılıkları buna ait olmuştur.

- 7 - RABİ'A : 25 kadılık
8 - KARİB İLA'R-RABİ'A : 37 kadılık
9 - 200-150 arası mansıplar : 33 kadılık
10 - KARİBE İLA'L-MENASIB : 47 kadılık
11 - 130-150 arası mansıplar : 39 kadılık
12 - 100-130 arası mansıplar : 88 kadılık

Tutulan kayıtlara göre Rumeli Kaza kadı sayısı değişiklik göstermektedir. Göreceli Koçı Mustafa Beğ'e göre 1631 yılında Rumeli'deki kadılıklarını 450 mansıb, 1660 yılı Ruznamçe'de mansıb sayısını 477 ve 1585-1586 Ruznameye göre de bu sayı 530 olarak görülmektedir.

Edirne Kadısı Rumeli kadılarının ilk sırada gelenlerindendi.

Rumeli ve Anadolu Kadıları kendi yörelerinde azil (işten çıkarılma) veya terakki (vazifede yükselme) olurlar ve her yöre kadısı kendi yöresinden başka bir yöreye yani Rumeli kadıları Rumeli yöresinde, Anadolu Kadıları Anadolu yöresinin dışına çıkarılmazdı. Terakki eden (yükselen) Kadının ücreti artırılarak ataması yapılmaktaydı. Ayrıca Vakfa yararı olanların da ücreti artılırdı.

Kaza Kadılarının ödev süresi yirmi aydır ve ödev sonu azledilerek (işten alınma - buna Ma'zul olma da denir) Kazaskerler yanında staj görüp tekrar ödev verilmesini beklerdi. İki yıl süren stajdan sonra kıdem sırasına göre yeni ödev atanırdı. Kadılar en yüksek dereceden sonra emekli olurlardı. Kadıların değerli olarlardan iki tanesi Kadıasker'in divanında müşavir (danışman) olarak bulunmaktaydı.

Mülazemet için (staj için) Kadıasker yanında bulunan Kadıların savaş anında Kadıasker ile birlikte ordu yanında savaşa gitmek zorunluğu vardı.

Kadıların işten çıkarılma (ma'zul olma) denir, staj dönemine (zaman-ı infisali) veya (müddet-i infisali) denmekte, yeniden ataması yapılıncaya buna da (zaman-ı ittisali) adı verilirdi.

XVI. yüzyıldan sonra Edirne Kadıları Mevleviyyet (Müderrislikten sonra verilen paye) usulüne göre atanmaya başlanmıştır. Süresi bir yıldır. Osmanlı Padişahları cülus (tahta çıkma) ve bayram kutlamalarında mevaliden olan (mevleviyyet rütbesine ulaşmış kadılar) Kadıları ayağa kalkarak karşılar ve Vezir-i A'zam (Sadrazam-Başvekil) bunları Padişaha sunardı. Ve yine XVI yüzyıldan sonra Edirne Kadıları, RUMELİ KAZASKERİ, sonra da ŞEYHÜLİSLAM olmağa başlamıştır.

Edirne Kadılığının dört Nahiyesi (MANASTIR, ÜSKÜDAR, ÇÖKE, ADA) ile 220 köyü bulunmaktadır. Edirne Kadılığı paye olarak (ilim kattı) İstanbul Kadılığından sonra gelmektedir.

Padişahlar devamlı Kadılarla ilgili bazı kararlar alıp bunları onları iletir. Kadılara gönderilen Padişah Fermanlarına TEVKİ denilir (bu günün yasa hükmünde alınan kararları gibi, Bakanlar Kurulu tarafından). Tevki'ler Osmanlı hukukunun önemli kaynakları arasındadır. Padişah her çeşit hukuki düzenlemelerde ve hukuki sorunları karara bağlamada ilk önce Kadılar haberdar edilir. Yani bunlar yasa hükmündedir. Sonradan bunların yerine ADALETNAME'ler almıştır. Kadı, gelen Adaletnameyi sicile yazar, pazarlarda ve toplu bulunan yerlerde yüksek sesle okumak suretiyle halka duyururdu. İsteyene kopya edilip, mühürlenerek verilir. Adaletnameler daha çok halkın şikâyetlerini çözümlmek, yapılan zulümleri ortadan kaldırmak için Padişahlar tarafından idarecilere bildirildi. Edirne'de Sarayıçi'nde bulunan ADALET KASRI veya KASR-I ADALET bu gaye ile Kanuni Sultan Süleyman tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştı. Halkın şikâyetleri kasrın önünde bulunan Seng-i hürmet taşına bırakılır ve Saray muhafızı olan Bostancıbaşı bunu kasrın içersinde toplanan Divan-ı Hümayun'a ve Padişaha getirirdi.⁽¹⁾

(1) Edirne kadılarına EDİRNE EFENDİSİ veya EDİRNE MOLLASI denir ve günlük 300 akçe almaktaydı. Edirne kadıları bilad-ı hamşa mevleviyetlerinden idi. Evliya Çelebi Edirne kadılarının günlük 500 akçe aldıklarını ve emrinde 45 niyabet (kadı vekili) bulunduğunu, bunlardan beşinin kent içinde bulunduğunu bildirmekteyse de XVI asır kayıtlarında kadılığa bağlı 9 vekillik olduğu anlaşılmaktadır. Kent içersinde ve Sarayda biru işlerle ŞEHİR EMİNİ (harc-ı has emini) ve sergi eminlerinin atama ve azlinde Edirne kadısı yetkili kılınmıştır.

KADILIGIN TARİHÇESİ

Kadılık Kurumu, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile başlamaktadır. Orhan Gazi, Kadılara ücret olarak Ulûfe (üç aylık maaş) vermektedir. Yıldırım Bayezid döneminde gelirleri az olan Kadılar haksız kazanca başlayınca bunların tamamının yakılmalarını emreden Yıldırım'a karşı Vezir-i A'zam Çandarlı Ali Paşa bunu önleyerek bundan sonra Kadılara maaş olarak sicilden (resmi yazılar) yedi, Hücceten (senet ve belgelerden) yirmi beş ve nikâhtan on iki ve miras bölüşmesinden binde yirmi iki Akçe almaları kararlaştırılmıştı (796/1394).⁽¹⁾⁽⁴⁾

Kadıların atama ve işten alma işleriyle ilgilenen ve kayıtlarını tutan müesseseye KAZASKER'lerdi. Kadıların kıdem ve rütbelerile ilgili tutulan kayıt defterine RUZNAME veya RUZNAMÇE veya AKDİYE veya YEVMİ DEFTER denir ve bunu Kazasker tutarak bu yazılar Padişahın olurundan geçerdi.⁽²⁾

Azil olan (işten tam çıkarılma veya emekli olan) Kadılara geçinmeleri için

(1) NEŞRİ TARİHİ, Sayfa: 336. "Kadıların cezalandırılması ile ilgili ünlü hikâye şöyle anlatılmaktadır:

Kadıların irtikabını haber alan ve şedit ve gazaplı bir hükümdar olan YILDIRIM, bunların öldürülmelerini emredince Ali Paşa (b. Hayreddin Paşa) şaşırarak, bunu önlemek için Bayezid'in Arap nedimini çağırarak bu faciayı önlerse kendisine bin altın vereceğini vadetmiş; bunun üzerine Arap nedim seyahata çıkarak bir kıyafetle Bayezid'in huzuruna çıkarak elçilikle İstanbul'a gönderilmesi için müsaade istemiş. Padişah sebebini sormuş, Kadıların öldürmeğe ferman etmişsiniz. İmparator-dan Papaz isteyelim de Müslümanların işlerini görsünler, demiş; bunun üzerine Bayezid: 'Kadılığı Papazlara vereceğime kendi adamlarıma veririm' demesiyle nedim Arap: 'Kulların alim değildir. Papazlar okumuş alimlerdir. İsa dini de İncil de hakdır' diye mukabele etmiştir.

Padişah, ne yapalım deyince, onu ben bilmem vezirlerin bilir, demesi üzerine Sultan Bayezid Vezir-i Azam Ali Paşa'yı çağırarak, O da bu hale sebep kadıların maaşı olmadığını söyleyerek onlara şer'i muamelelerden muayyen maaş tahsis edilmiştir."

(2) KADIASKER: En büyük askerî Yargıç veya Ordu Kadısı demektir. Kökeni Abbasi ve Mısır Kölemenlerine kadar gider. Osmanlı Devleti'nde bu Kurum, I. Murad döneminde başlamıştır. İlk Osmanlı Kazaskeri ÇANDARLI KARA HALİL'dir. Fatih Yasaları ile bu Kurum daha da gelişmiştir.

Kazaskerlik ödevi özellikle ilk dönemlerde Sultan Şehzadelerine verilmekteydi. Sonradan Kadılar da bu işe atanmaya başlamıştır.

şer'i (din kurallarına göre) gelirlerden ARPALIK verilmesi XVII. yüzyılda başlamıştır.⁽³⁾

KADIASKER RUZNAMÇELERİ

Osmanlı Devleti'nde askerî, idarî, ekonomik, yerel, ilmî ve başka hususlarda yapılan işlerle ilgili olayların devamlı yazıldığı görülmüştür. Yazılı defterler XI. yüzyılda RUZNAME, XVI. yüzyılda RUZ-NAMÇE, Tanzimattan sonra da YEVMİYYE DEFTERİ denildiği görülmüştür. Kadıaskerler de atama yaptıkları Kadılarla ilgili tuttuğu Defter KADIASKER RUZNAMÇESİ veya RUZ-NAMÇE-İ ASKERİ denmiştir. Böylece atamalar ve kadıların aldığı ücretler muntazam olarak bu deftere yazılmıştır.

Kadıların önemli ödevlerinden ve yetkilerinden olan yetim ve dulların haklarını aramak, korumak ve vasiyetlerine yerine getirilip getirilmediğinden söz etmek isteriz.

Kadı'nın bu işlerde ihtisas sahibi olan KASSAM'lar ödevlendirilmekteydi. Edirne'de askerî işlerde kullanılan kassama ASKERİ KASSAM, beledi işlerde kullanılan ve kadıların vekili olan BELEDİ veya ŞEHRİ denilen kassamlar vardı.

Miras olarak kalan malların sayımı bilirkişiler (Ehl-i hibre) veya dellallar aracılığı ile değer takdiri yapılarak ayrıntılı MUHALEFAT LİSTELERİ tanzim edilirdi. 884 (1479) tarihli Fatih Kanunnamesinde "**Kısmet-i mevaris'de (mirasların taksiminde) gaip'ler mali ve emanetin muhafaza etmekte gayetle ihtiyat eyleye, evkaafı ve vesasayı mahallinde sarf ede...**" sözleri kadı'nın ödev ve yetkisini anlatmaktadır.

Edirne Askeri Kassamı'na ilgili bir Tereke defterini kitabımıza ekliyoruz. T.T.K.'munun BELGELER (cilt 1117 tarih 1966 ve sayı 5-6'dan aynen aktarıyoruz.

(3) Rumeli'de ilk Timurların kadılara ve askerî teşkilattan da Yaya ve Müsellemlere verildiği görülmektedir. Böylece Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan hemen sonra Kadılara bazı haklar tanındığı ve daha sonraları bu timurların kadı hakları nedeniyle Cihet-i Kaza olarak kayda geçirildiği görülmektedir. Örneğin: Çirmen'de bulunan kadıların (Tekür-Dağı, Çirmen, Akçe-Kızanlık, Hasköy vs.) cihet-i kaza olarak timar verilmiştir.

(4) Ve yine Fatih Kanunnamelerinde (ADALETNAME) Kadıların belli başlı gelir kaynakları arasında RESM-İ KISMET adı altında bir gelir kaynağı bulunmaktadır. Bu gelir mirasçılara düşen değerlerin binde onbeş veya yirmi oranındadır. Ayrıca mirasçılar arasında küçük yaşta çocukların bulunması durumunda ise bunların hakkını korumak gayesiyle yetimlerin malından RESM-İ KISMET alınmaması gereği vardı.

EDİRNE ASKERİ KASSAMI'NA ÂİT

- TEREKE DEFTERLERİ -

(1545 - 1659)

I

BELGELERİN TANITILMASI

Türk arşivlerinin iktisadî ve içtimai tarih tetkikleri bakımından büyük bir kıymet taşıdıkları halde henüz kullanılmamış olan vesika koleksiyonları arasında “Kassam” yahud “Tereke Defterleri” diye anılan belgeler mühim bir mevki işgal etmektedir.

Ekseriya, (aynı zamanda bir noter gibi faaliyette bulunmuş olan) **tarihi Kadı Mahkemeleri**'nin karar ve zabıtlarını; hüccet, borç senedi veya mukavelelerle merkezden gönderilen emirlerin suretlerini; **örfi tekâlif**'e ait vergi ve mükellefiyetlerin halka tevzi cedvellerini; narh fiyatlarına veya esnaf cemiyetleriyle ilgili beledî nizamlara ait kayıtları ihtiva eden **Kadı Sicilleri içinde dağınık bir halde bulunan** ve bazı büyük şehirlerde (ayrı seriler teşkil edecek şekilde) **müstakil defterler halinde tertip ve muhafaza edilmiş olan bu vesikalar**, isimlerinden de anlaşılacağı veçhile, **ölenlerin terkettiği menkul ve gayri menkul her türlü malların ve alacak, borç, vasiyet, hibe... gibi tasarruflarla meydana gelen hakların teferruâtlı bir envanteri halindedirler.**

Bu suretle, burada bazı örneklerini tam olarak **aynen** vermek istediğimiz **Tereke Defterleri**; ölenlerin içtimai menş'e'lerine, medenî hallerine ve aile yapılarına ait bilgiler yanında; hayatta buldukları sırada tasarruflarında bulunan her türlü giyim ve ev eşyası ile mobilya ve mutfak takımlarını; kiler mevcudunu; ev, bağ, bahçe ve değirmen... gibi malları; köylerdeki **çiftlik** bina ve araçları ile hayvan cins ve miktarlarını; anbarlarda mevcut veya tarlalarda ekili tahılın miktar ve çeşitlerini; atölye ve ticarethanelerdeki âletlerle malzemenin veya

ticarî malların çeşit ve miktarlarını vermekte ve bütün bu malların tahminî veya (müzayede ile satışları sonunda) fiilî olarak tahakkuk etmiş olan **fiyatlarını ayrı ayrı tespit** ve nakletmiş bulunmaktadır.

Bu kadar çeşitli ve zengin malûmatın, üzerinde muayyen tarihleri olan **fiyat rakamları ile ölçülüp mukayese edilebilir bir halde ve külliyetli miktarda bir arada bulunmasının** içtimaî ve iktisadî tarih tetkikleri için önemi meydandadır:

Gerçekten bahis mevzuu **miras taksimi** defterleri sayesinde muayyen tarihî devirlerde ve bölgelerde **muhtelif içtimaî zümreler arasında servetin dağılımı ve unsurları; maddî kültürün** vasıf ve imkânları; hayat, konfor veya lüksün seviyesi; silâhların ve elbiselerin envar; her türlü imalâthaneler ile **zirai işletmelerin teşkilâtı, istihsal vasıta ve kapasiteleri; ticarî usul ve münasebetler, kredi şekilleri...** gibi mühim mevzuların aydınlatılması imkânı hâsıl olmaktadır.

* * *

Kadınların vazife ve salâhiyetleri arasında, amme velâyetini haiz bir otorite olarak, yetim ve gaipilerin haklarını korumak veya vasiyetlerin yerine getirilip getirilmediğini kontrol etmek maksadıyla ölenlerin mirasına el-koyup **muhalefatı** tespit ve mirasçıların hisselerini tayin etmek de var idi. Bu suretle, mirasçılar arasında küçük yaşta çocuklar bulunduğu takdirde, bunların hisseleri **vasi**'lerine teslim edilir ve **vasi**'nin muameleleri kadı tarafından devamlı olarak kontrol edilip icabettiği takdirde azil ve yerlerine başkaları tayin olunurdu. Bunun dışında mirasçılar arasında mirasın taksimi hususunda anlaşmazlık hallerinde veya ölenin alacak veya borçlarının mahkeme kararlarıyla ispat, takip ve tahsili icabeden karışık ve umumiyetle ticarî muameleler bahis mevzuu olan vaziyetlerde **bizzat alâkahıların vaki müracaatları üzerine** mirasın mahkeme huzurunda tespit ve taksimi icabederdi.

Bu gibi hallerde, kadı'nın bu işlerde ihtisas sahibi memuru olan **kasâm**'in önünde miras kalmış olan mallar sayıma tâbi tutulur ve bu hususta yetkili **bilirkişiler** (ehl-i hibre) veya **dellâller** vasıtasıyla kıymetleri de takdir ettirilerek burada tetkik mevzuumuz olan teferruatlı **muhalefat listeleri** tanzim edilirdi.

Bu listelerde, ölenin cenaze masrafları ile borçları ve (şer'an caiz görülen hadler dahilindeki) vasiyetlerinin yerine getirilmesi için lüzumlu olan meblâğlar ayrı ayrı kaydedildikten sonra, geriye kalan eşya veyahut bu eşyanın fiilî olarak satışından elde edilen paralar, mirasçılar arasında **şer'i miras kaidelerine göre** taksim ve tevzi edilmiş olurdu. Bu gibi hizmetler mukabilinde mahkemenin mirasın mirasçılara tevzi edilecek kısmının kıymetinin binde onbeş veya yirmisi nispetinde bir resim (resm-i kısmet) tahsil etmesi âdetti. Bu resimler, kadınların

hüccet tanzimî, bir vasiyetname veya vakfiyenin tescili veya sicilden bir suret çıkarma, nikâh akdî... gibi diğer hizmetlerinden dolayı almağa hak kazandığı benzeri resimler arasında, kadıların belli başlı gelir kaynaklarını teşkil ederdi.

Bu resimlerin tahsili işinin tabiatıyla kanunnamelerde tasrih edilen şartlara göre cereyan etmesi lâzımdı. Bu şartlar arasında, kadıların fazla **resm-i kismet** tahsili gayretiyle, **mirasçıları mirası mutlaka mahkeme vasıtasıyla paylaşmağa mecbur edememesine ait olan ve mahkemenin aracılığına müracaatı vârislerin ihtiyarına bırakan prensip** dikkate şayan görülmektedir. Hattâ bazı kanunname maddelerine göre, mirasçılar arasında küçük yaşta çocukların mevcudiyeti halinde, bunların haklarını korumak maksadıyla kadı'nın yapmağa mecbur kalacağı müdahale hallerinde, yetimlerin malından **resm-i kismet** alınmaması lâzım gelirdi. Mirasçıların isteğiyle yapılan paylaştırmalarda da kadıların binde 15 veyahut (devrine göre) 20'den fazla resm-i kismet almaları yasak edilmişti. Kanunnamelerin üzerinde ısrarla durduğu diğer bir nokta da, ziyade resim almak gayretiyle, ölenin mallarının kıymetinin kassamlar tarafından kasten fazla takdir edilmesi tehlikesidir.

“BELEDÎ” VE “ASKERÎ” KASSAMLAR

Mahkemeler aracılığı ile yapılan miras taksimi muamelelerinden mahkemelerce alınması gereken **resimlerin** nispet ve tahsil şekillerine ait kaideler yanında, bu **resimlerin aidiyeti meselesi** de üzerinde durulmağa değer bir mevzu teşkil etmektedir:

Gerçekten, miras taksimi işleri prensip olarak her zaman kadı mahkemelerinde ve mahallin kadılarının nezareti altında yapılmakla beraber; tahsil edilen resimler, **askerî sınıf mensuplarına** ait mirasların taksiminden alınmış olmaları halinde, mahallin kadısı için değil, belki **kadıaskerler nâm ve hesabına** tahsil edilmekte idi.

Bu maksatla askerî sınıf mensuplarının oldukça kalabalık bulunduğu bölgelerde doğrudan doğruya kadıaskerler tarafından tayin edilen ve **askerî kassam** denilen hususî memurlar faaliyette bulunur ve bu memurlar yaptıkları işlemleri ayrı defterler halinde tespit ederlerdi. Nitekim, bizim burada neşrettiğimiz **Muhallefat listeleri**, XVI ve XVII'nci yüzyıllarda Edirne'de faaliyette bulunan bu gibi **askerî kassamlar**'ın tuttuğu defterlerden alınmıştır. Bu defterlerin dışında, şehirli veya köylü halka ait miras taksimlerinden alınıp geliri mahallin kadısına ait bulunan resimler için doğrudan doğruya bu kadıların vekili olan ve **beledî** yahut **şehrî** denilen **kassamlar**'ın tuttukları defterler mevcuttu. İşlerin hacmi ayrı bir **askerî kassam**'ın kullanılmasını lüzumlu göstermiyecek derecede mahdut olan yerlerde ise, askerî sınıf mensuplarına ait miras taksimi muame-

lelerinden kadıasker nam ve hesabına tahsil edilecek resim ve harçlar da, kadı'nın kassamı tarafından toplanarak, zamanında kadıasker tarafından gönderilecek olan müfettişlere (atlı kassamlara) veya bu gibi resimlerin tahsilâtı ile görevlendirilenlere teslim edilirdi.

ASKERİ SINIF KAVRAMI

Miras taksiminden elde edilen resim ve harçların aidiyeti ve askerî kassamlarla beledî kassamların müdahale hak ve salâhiyetlerinin tayini meselelerinde mahallin kadıları ile kadıaskerin alâka ve menfaatları geniş ölçüde çelişme halinde olduğundan, ortaya çıkan meselelerin halli için askerî sınıf mefhumunun şümûlüne giren zümrelerin sarahatla tayin ve tespit edilmesine lüzum hasıl olmakta idi. Bu sebeple, merkezden gönderilen muhtelif emirlerde bu zümrelerin kadrolarında zamanla meydana gelen değişiklikler itinâ ile belirtilmiş ve askerî sınıf mensupları defalarla tarif ve tâdat edilmiştir.

Bazı örnekleri belli başlı kanun dergilerine (kanunnamelere) de alınmış olan bu fermanlara göre, askerî sınıf mefhumunun şümûlü çok geniş tutulmuştu: Fiilî olarak hizmette bulunan hakikî askerler ile bunların çocukları, karıları ve azat edilmiş köleleri yanında emeklileri; müderris, imam, müezzin, vakıf hademesi... gibi vazifelerine bir padişah berâtı ile tâyin edilmiş olan her çeşit maaşlı memur ve hizmetliler ile sultanlar tarafından ellerine vergilerden affedildiklerine dair mu'âfiyetnâme verilmiş olan bâzı imtiyazlı kişiler ve tuzcu, ortakçı, madenci ve ilh... gibi bir hizmet mukabili fevkalâde tekâlif'ten muaf tutulan zümreler de askerî sınıftan sayılmakta idi.

EDİRNE KADILARININ TARİHÇESİ

(Tam Liste)

Edirne Kadılarının listesini yaparken ilk Kadı'nın II. Murad döneminde başladığını Edirne tarihçileri yazmaktadır. Fakat yaptığımız araştırmalarda URUÇ BEĞ TARİHİ ve NEŞRİ ve MÜNECCİM BAŞI tarihleri Edirne Kadılarının ilk sırasını Yıldırım Bayezid ve Musa Çelebi döneminden başlatmaktadır. Kentin en eski tarih kitabı sayılan ENİSÜL-MÜSAMİRİN ve ondan sonra yazılan başka tarih kitapları aynı Enis'ü-l Müsamirin gibi sıralama yapmışlar fakat daha eski tarihlere gitmemişlerdir.

Abdurrahman Hibri efendi ENİS'Ü-L-MÜSAMİRİN adlı kitabında Edirne kadılarının ilkinin MOLLA HÜSREV olarak belirtmiş, Ahmed Badi, Örfi Mahmud Ağa ve Cevri tarihleri ilk sırayı (senedlerini ve temessüklerini) gördüğü MEVLANA İBRAHİM MEHMED HANEFİ'den başlatmışlardır. Fakat bu tarihçiler de ilk sırada bulunan Mevlana İbrahim Mehmed Hanefi'nin kadılık dönemini birkaç yıl fark ile yazmışlardır. Biz ise Mevlana İbrahim'in Kadılık dönemini Topkapı Sarayı'nda bulunan Edirne RUZNAMÇELERİNE göre ve Hibri efendinin gösterdiği döneme göre belirttik.⁽¹⁾

Edirne Kadılarının sıralamasını yaparken yararlandığımız kaynakların tamamını tarayarak ve eleştirisini yaparak ilk sırayı FETRET (kardeşler kavgası) döneminden başlattık. Ayrıca Edirne'de gömülü olanların mezar taşlarını inceleyip listeyi tam olarak yapmaya çalıştık. Belki kusurlarımız olabilir. Şimdiye kadar Edirne Kadıları ile çalışmayı tekrar gözler önüne sermeyi amaçlamanın mutluluğu içindeyiz.

(1) Hibri Efendi, kitabının II'nci faslında, Edirne Kadıları hakkında bilgi vermeye başlarken niçin Molla Hüsrev'e kadar olan Edirne kadılarından söz etmediğini, ön sözünde belirttiği hususlara işaretle şöyle der: "Dibace-i kitabta zikrolunduğu üzere bilâd-ı Rum'da evail-i ezminde tevahihe müteallik kitap telif olunmamağın ulema-i eslafın ahvali dahi çendan malûm olmayıp sene-i fetihten Molla Hüsrev hazretlerinin zaman-ı kazasına gelince ki mabeyni kamil 90 senedir bu mabeynde şehri Edirne vali ve hakim olan Efendilerin ahvalinden ve esamilerinden bir nesne malûm olmamağın tahrir olunmayıp teberrüken bizikrihi Şerif Molla Husrev hazretlerinden itibar olundu."

Hibri Efendi, Edirne Kadılığını İstanbul kadılığından sonra pâye cihetinden bütün mevleviyetlerin eşref ve âzamu olarak zikreder. Edirne kadılığının dört nahiyesi (Üsküdar, Manastır, Çöke, Ada) ile 220 köyü bulunduğunu bildirir.

EDİRNE KADILARI

– ŞEYH BEDREDDİN (BADR AL-DİN SİMAVİ): 804/1402*

Edirne'nin alınışından sonra kentin ilk kadılarından. Babası, Simavna kadısı İsrail Efendi, dedesi Abdülaziz olup annesi Rum asıllı ihtida etmiş (din değiştirmiş) Melek Hatun'dur.

Bazı kaynaklara göre Badr Al-din Edirne kalesinde, bazı kaynaklara göre de Simavna Kalesi'nde doğmuştur.

İlk öğrenimini Edirne'de Mevlana Yusuf'tan ve Konya'da görmüş ve sonra Kahire'de Sayyid Şarif Curcani ve müderris Mubarek Şah-ı Mantıkî'den felsefe, ilahiyat ve mantık derslerine devam etmiştir.

Ahlathı Şeyh Seyyid Husayn'ye mürid olmuş ve şeyhin emri ile Tebriz'e giderek Timurlenk ve uleması ile ilmi görüşmelerde bulunarak ününü artırmıştır.

Ahlathı şeyh Seyyid'in ölümü ile onun yerine geçti. Bir ara Halep, Konya ve Tire'de dolaştı. Sonraları Edirne'ye gelerek anne ve babası ile buluştu.

Kardeşler kavgasında (fetret dönemi) Edirne'de yıllarca oturdu ve kendisine kadılık ve Kazaskerlik rütbesi verildi. Çelebi Mehmed'in kardeşlerini yenip saltanata geçmesiyle Badr al-Din'de çoluk ve çokları ile İznik'e sürüldü. Böylece Musa Çelebi'nin şahadetile Edirne Kadılığı son buldu.

Börklüce Mustafa ve Tarlak Kemal Şeyhin müridleri oldu. Onun fikirlerini yaymak üzere Mustafa, Aydın ilinde etrafına binlerce kişi topladı. Şeyh, fikirlerinin yayılmasında Çelebi Mehmed'in daha fazla ilgisini çekmemek üzere Rumeli yakasına geçti. Silistire ve Dobruca ve oradan Deliorman'a geçti. Börklüce ve Tarlak Kemal Çelebi Sultan Mehmed tarafından mağlup edildi ve Bayezid Paşa ise şeyhi ele geçirip Serez'de bulunan padişahın huzuruna getirildi.

Padişah, şeyhin sorgulama işini ilmi bir heyete havale etti. Müzakereler

(*) Edirne'de görevli olduğu tarih (Hicri ve Milâdi olarak).

sonunda Molla Fahreddin Acemi ve Molla Haydar Acemi'nin (İranlı) verdiği fetvada "KANI HELAL, AMMA MALI HARAM" diyerek Şeyh Serez'de asıldı.

Serez'deki sorgulamada Çelebi Sultan Mehmed ile aralasında şöyle bir konuşma geçer:

– Ne için benzin sarı? Yoksa canını keler mi (çakal) acıttı? Neye bir yerde oturup karar kılmadın?

– Padişahım, güneş batacağı vakit sararır.

– Ne için ulu-l emre muhalefette bulundun? Sen ne diye hakka aykırı hareket eyledin?

– Hacca gitmek istedim, izin vermedin. Böylece şeriat hükümlerine muhalefet olunan bir yerden ayrılmak mecburiyetinde kaldım ve İsfendiyar Oğlu'nun nezdine gittim.

Şeyh asılmasından önce izin alarak namaz kılıp ruhunu Allah'a teslim ettiyse de cesedi yine de asıldı.

Şeyhin Serez'deki mezarından çıkarılan kemikleri 1924 yılında bir sanduka içerisinde İstanbul'a getirildi.

Edirne'de bir zaviyesi ile Bursa'da bir mescidi vardır.

Şeyh Bedreddin dönemin alimleri arasında özel bir yeri vardı.

Cami'al-fuşülayn adlı kitabında özel görüşleri vardır. Fıkha dair Latai'f al işaret ve bunu takiben Cami al-fuşülayn al-Tahsil eserlerinden sonra tasavvufa ait Fusüs al-hikam ve en önemli eseri VARİDAT'tır.

Varidat eserinde her malın kişilerin olduğunu söyler. Dünya ve ahiretin, cisim ve ruh aleminin bir birine paralel ve aynı zamanda ezeli ve ebedi bulunduğunu söyler. Şeyhe göre kıyamet alametleri ne şimdi ne de sonra hiçbir zaman olmayacaktır.

Ve yine şeyhe göre cennet ve cehennem, netice itibarile bu dünyadaki iyi ve kötü hareketlerin ruhlardaki acı veya tatlı tezahürlerinden ibarettir. Şeyhe göre insanı "Hakka doğru götüren her şey melek ve rahmandır" ve aksine sürükleyen ve insanın damarlarında dolaşan şehvani kuvvetler ise, şeytandır.

Şeyhe göre, kendine inananlardan bir devlet kuracak, Osmanlı toprağında yaşayan ahali arasında din farkını ortadan kaldıracak, Müslüman olmayanlar bile bu ülke taksiminden yararlanacaktır.

Bir çok Müslüman din adamlarına göre Şeyh gerek hükümet ve gerek ulema arasında müsamaha edilmeyecek kadar, tehlikeli bir ihtilalci olarak görülüyordu.

Sınavna Kadısı'nın Oğlu

"Sınavna kaadısı oğlu kim İznik'e geldi, Mustafâ Aydın iline vardı, andan Karaburun'a vardı. Ol vilâyetde hayli mürâfîlik itdi. Vilâyetinün çoğun kendüye döndürdi. Ol dahi bir nev' terîb kurdi. El-hâsılı kendüye nebi didürdi. Bu tarafdân Sınavna kaadısı oğlu işitdi kim Börklüce'nün hâli terakkî itdi. İznik'den kaçdı. İsfendiyâr Beğ'e vardı. Andan gemiye bindi, Eflâk'a gitdi. Bu yana geldi, Ağaç Denizi'ne girdi ve illâ Börklüce yile ittîfâkı var idi. Sultân Mehmed dahi Bâyezîd Paşa'yı ve oğlu Murâd Hân'ı bile gönderdi. Vardılar Karaburun'da Börklüce'yile buluşdılar. Mübâlağa ceng olındı. İki tarafdân hayli âdem kırıldı. Âhir ceng arasında Börklüce'yi paraladılar. Ol vilâyeti dahi tuttular. Giderecek âdemlerin giderdiler. Beğ kullarına tîmâr virdiler. Bâyezîd Paşa gine Mağnisa'ya geldi. Torlak Hû Kemâl'i anda buldı. Anı dahi bir mürîdiyle asdı. Sultân Mehmed, Serez'e gitdi kim varsa Selânik'e düşe. Bu tarafdân Sınavna Kaadısı oğlu Ağaçdenizi'ne girmiş idi, bir kaç bedbaht süfler gönderdi vilâyetlere kim «Gelün, şimden girü pâdişâhlık benümdür, tant bana musahhardur, sancak isteyen gelsün, ve tîmâr isteyen, su başılık isteyen gelsün» didi. «El-hâsılı her maksûdı olan gelsün.» didi ki «Ben şimden girü hurûc itdüm. Bu vilâyetde halîfe benem. Mustafâ, Aydın ilinde hurûc itdi, ol dahi benüm hizmetkârumdur» didi. Bu şimdiki süfler dahi eydürler ki: «Biz dervîşlerüz Hakiçün» dirler. Dervîş değüllerdür. «Bir gün şeyhümüz hurûc ider. Biz dahi beğler oluruz» diyüp eyidürler... Ağaç Denizi'nde dururak hadem ve haşem hayli şevket hâsil itdi. Anun için kim sancaklar ve su başılıklar adadı ve hayli tovucalar dahi yanına vardı. Ve tîmâr erleri kim Mûsâ yanında Sınavna Kaadısı oğlu kaadî-asker iken tîmâr alıvirdüğü âdemler dahi yanına geldiler. Ammâ varan halk gördiler kim bunun işinde hayır yok. Hemân Sınavna Kaadısı oğlu'nu tuttular. Serez'de Sultân Mehmed'e getürdiler. Sultân Mehmed yanında olırdı. Mevlânâ Haydar dirler idi, Acem'den yenile gelmiş bir dânişmend var idi. Ana sordılar kim; «Bunun hâli nicedür? Bu bir dânişmend kişidür» didiler. Mevlânâ Haydar eyitdi: «Kanı helâldür ammâ mâli harâmdur» didi. İletdiler, bâzâr içinde bir dükkân öninde asakodılar boğazından. Sonra bir kaç cünüp mürîdler indürdiler, vardılar anı mezâr itdiler... Suâl: İmânlı mı gitdi veyâ imânsız mı gitdi? Cevâb: Allah bilür ancak. Hayâtında ve mevtime bilmeziz İtikaadî nenün üzerineydi. Hem cânın dahi ol İtikaadî üzerine mi virdi?"

Kaynak: Büyük Türk Ansiklopedisi

– İBRAHİM ÇELEBİ BİN ÇANDARLI HAYREDDİN PAŞA: 805/1403

Kardeşler kavgasında (FİFRET DEVRİ) Süleyman Çelebi, Edirne'de tah-ta geçtiğinde CENDERELİ (Çandarlı) Hayreddin Paşa'nın oğlu İbrahim Çelebi'yi Edirne Kadısı sonra da Kazasker yapmıştır. (NEŞRİ ve MÜNECCİM BA-ŞI tarihleri İbrahim Paşa'yı Süleyman Çelebi döneminde Edirne Kadısı göstermeleri nedeniyle EDİRNE KADILARI listesinin başına yazdık.)

İbrahim Çelebi'nin kardeşlerden Musa'ya Kazasker ve Mehmed Çelebi'ye de Vezirlik yaptığı bilinmektedir. Kadı olarak Bizans'a vergi istemek üzere gittiği AŞIK-PAŞA-ZADE'de yazılıdır. İbrahim Çelebi II. Murad'a da çok yararlıkta bulunmuştur. 1429/1430'da ölen İbrahim Çelebi İznik'te türbesine gömülmüştür. ORUÇ BEĞ tarihi ölümün Edirne'de olduğundan söz eder.

“İlm-i ma'kul ve menkulden (aklî ve naklî ilimler) haz almış, bazı akran ve ekfâsına (arkadaş ve benzerleri) küllî galebe çalmış, rumh-ı hâme-i meydan-ı irfana (devletin ilim alanında) ateş salmış bir vezir-i rûşen-zamir (akıllı vezir) idi.”

– **MUSTAFA BİN MEHMED:** 808/1406

Fetred dönemi Edirne kadılarından.

– **MEVLANA ABDÜLKERİM BİN ABDÜLCEBBAR:** 815/1412 - 816/1413 - 823/1420 (Edirne’de gömülüdür. Oğlu Vecih Çelebi’nin yanında gömülüdür. Edirne’de en eski mezar taşı bunudur.)

Şeyh Bedreddin Mahmud’un Edirne’de bir zaviyesi olduğunu imzaladığı vakfiyeden anlaşılmaktadır. Şeyh Bedreddin Mahmud’un vakfiyesinde bu kadının imzası vardır.

Edirne Darphane mahallesinde vakıf odaları ve bir mahallesi vardı. Darülhadis yöresinde idi. Umur Bey (bin Soruca Paşa) vakfiyesinde imzası vardır. Darülhadis semtinde bir mahallesi bulunuyordu. Şeyh Bedreddin Mahmud’un vakfiyesini ve Baba Timurtaş Paşa’nın vakfiyelerini tasdik etti.

– **MEVLANA HAYDARİ HEREVİ:** 818/1415 - 823/1420

Şeyh Bedreddin’in asılması için “KANI HELAL, AMA MALI HARAM” fetvasını vermiştir. Aslen **Acemidir**. Fetred dönemi Edirne kadılarından olduğunu **AŞIK PAŞA** ve **URUÇ BEĞ** tarihleri yazmaktadır.

– **MAHMUD BİR YUSUF:** 829/1425

Şah Melik’in vakfiyesini düzenlemiştir.

– **MEVLANA VELİYÜDDİN:** 834/1428-1429

Sultan II. Murad yıllığında Mevlana Veliyüddin şöyle yazar: “Sultan Murad Han Edirne’de karar edip, veziri İbrahim Paşa vefat edip, oğlu Halil B. yerine vezir oldu. Mevlana Veliyüddin kadı oldu. Oğlu şair Ahmed Paşa da kadı olmuştur.”

– **MOLLA FAHREDDİN-İ ACEMİ:** 810/1408 - 834/1430

Aslen İranlıdır. Seyyid Şerif Curcani’den ders almış Bursa’ya gelerek Müderris olmuştur.

Otuz yıl Fetva (Şeyhülislam) makamında bulunmuştur. Fetred dönemi Edirne kadılarından. Şeyh Bedreddin Simavna’yı soruşturan mecliste bulunmuş ve Çelebi Mehmed tarafını tutarak idamını onaylamıştır.

Hadis üzerine ihtisası vardır. Bu nedenle II. Murad tarafından Edirne Darülhadis müderrisliğine getirilmiştir. Edirne'de adına mahallesi ve mescidi vardır. Şeceriyye veya HOROZLU Medresesi'nin kurucusudur. Molla Hoca-zade ve Molla Haydar Herevi ve Seyyid Şerif gibi ünlü bilginlerin hocasıdır.

Edirne'de 1460'da ölerək hizmet gördüğü Darülhadis'in mezarlığına gömülmüştür. Mezarlıkta tren hattı geçmesi nedeniyle kabri kaybolmuştur. Mezar taşı Edirne Müzesi'ndedir.

Edirne'de Hurufi'lerin yakılması için fetva vermesi ile ünlüdür. Fatih'in güvenini kazanıp Edirne Sarayı'nı yerleşen Hurufilerin iç yüzünü anlayan ve Şeyhülislâm olarak bunların yakılarak idam edilmesine Fatih Mehmed dahi karşı gelmemiş ve bu kötülük yuvası böylece ortadan kaldırılmıştı.

Hastalığı sırasında kendisini ziyarete gelen Molla Ali Tusi Acemi'den öğüt istedi. O da "KANUN UYGULAMASINDA KİMSEYE ÖDÜN VERİL-MEMELİ" dedi.

II. Murad 30 akçe maaşını arttırmak isteyince "bu kadarı yeterlidir, fazlası haramdır" diye kabul etmemişti. Fatih'in oğulları Bayezid ve Mustafa'nın sünnetinde bulundu (1458).

Seceriyye Medresesi yerine Sanat-Endüstri okulu yapıldı.

- **MEVLANA İLYAS:** 836/1432

Boynu Eğri İbrahim Bey'in mescid ve dükkânlarına vakfiyesinde imzası vardır.

- **MEVLANA İBRAHİM BİN MEHMED BİN İMAM-I HANEFİ:**
840/1436 - 837/1433

Edirne'de mahallesi ve mescidi olan Sarraf Hacı Ahmed'in vakfiyesinde ve Şah Melek (bin Şadi) vakfiyesinde imzası vardır. 12 yıl bu vazifede kalmıştır.

- **MEVLANA MEHMED:** 852/1448

- **MEVLANA İBRAHİM BİN MEHMED BİN İMAM-I HANEFİ:**
837/1433 - 851/1448

Edirne'de mahallesi ve mescidi olan Sarraf Hacı Ahmed'in vakfiyesinde ve Şah Melek (bin Şadi) vakfiyesinde imzası vardır. (Edirne Vakıflar Bölge Md. Şah Melek Vakfına bak.)

- **HIZIR BEY:** 840/1436 ve 851/1448

İstanbul'un ilk kadısıdır. Bursa kadısı Yakup Paşa ile Bursa Müftüsü Ahmet Paşa'nın babasıdır. Kendisi Molla Yegan'ın öğrencisidir. Sıra ile Bursa, İne-

göl, Edirne ve İstanbul kadılıklarında bulundu. Hızır Bey KASİDE-İ NUNİYE ile tanındığı gibi Nasreddin Hoca'nın torunlarından olduğu söylenir. Mezarı Unkapanı-Zeyrek'te İMC Blokları arasında olup mezar taşında vefat tarihi şöyledir: LA ZALE ALEYHİ'R-RAHMET. (863)

İlimde hocası olan Yegan'ın kızıyla evlendi ve damadı oldu. Dini ve fenni ilimlerde derin alim oldu. Kimsenin bilemediği bilgileri bilmekte, Fenari'den sonra eşi yoktu.

Edirne-Ergene köprüsünün (cısır-Ergene) üç mısra Türkçe ve son mısra Farsça tarih düşürmüştür. (II. Murad dönemi).

II. Mehmed'in Edirne'de ilk sultanlığı sırasında Arabistan'dan gelen bir kişi Türk alimlerine ilim, fen ve dini sorular sorup gerekli yanıtları alamayınca Fatih Sultan Mehmed memleket içerisinde "Ülkemde bu adama cevap verecek bir ilim adamımız yok mudur? Çabuk olun, araştırın ve müspet cevap getirin" dedi. Sivrihar kadısı olan Hızır Bey'in bu işin üstesinden geleceği söylenince yollanan bir heyetle Hızır Çelebi huzura çağırılmıştır. Hızır Bey, sorulan bütün sorulara cevap verdiği gibi kendisinin sorduklarına o kimse cevap veremeyip mağlup oldu ve şu itirafta bulundu: "Hızır Bey, İslâm aleminde benzeri pek az bulunan ilim adamlarınızdan biridir. Hafızası ve zekâsı karşısında durmak mümkün değildir." demesi üzerine Fatih Sultan Mehmed de: "Yüzümüzü ak ettin. Cenab-ı Hak da iki cihanda senin yüzünü ak eyleyip, ilmini ve fadlını arttırsın." dedi.

İstanbul alındıktan sonra ilk kadısı Hızır Çelebi'dir.

Kadıköy'de arazisi olduğundan bu semt onun adı ile anılır. Kendisi az eser vermişse de yetiştirdiği talebeler (Molla Kastelli, Muslihiddin, Molla Hayali, Hocazade) kendisi kadar ünlüdür.

Celal-zade Molla Hızır Bey olarak ilim sahasında bilindiği gibi Nasreddin Hocaoğlu, Ahmetoğlu, Mahmudoğlu, Celaleddinoğlu Hızır olarak da ünlüdür.

– MEVLANA MEHMED: 852/1448

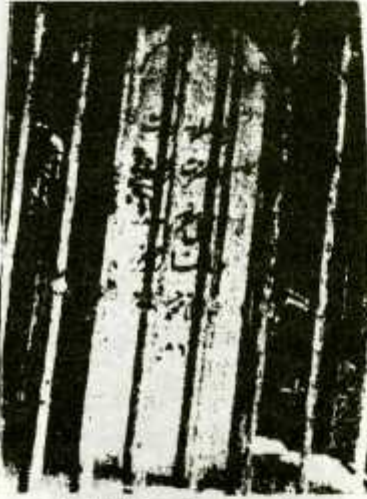
Hızır Bey Mezar Taşı.
(İslâm Ansiklopedisi - Diyanetin)

– **MOLLA HÜSREV:** (Muhammed Hüsrev bin Feramuz bin Ali er-Rumî)
852/1448

Hıbrî Efendi yazdığı Enisü'l-müsamirin'e göre Edirne kadı listesi Molla Hüsrev'den başlamaktadır. Molla Hüsrev'in Edirne'de 852'den önce de kadı olduğunu fakat tarihini belli etmemektedir.

ORUÇ BEĞ tarihi II. Murad Varna savaşını yaparken Molla Hüsrev'in 29 Recep 848 (10 Kasım 1444) tarihinde Edirne kadısı olduğunu yazar. Orhan Gazi'nin İznik'teki medresesine ait vakfiyenin Molla Hüsrev tarafından tescil (kütüğe geçirmek) (841/1438) edildiği görülmektedir.

Molla Hüsrev'in babası ümerâ-ı frenkten (Hristiyan subay) olup sonradan Müslüman olmuştur. Babası genç yaşta ölüncü eniştesi Hüsrev tarafından yetiştirildi, bu nedenle ilim alanında HÜSREV KAYINI diye anılır.

Molla Hüsrev'in mezar taşı.

Dönemin alimlerinden Burhaneddin Haydar Hırevî tarafından yetiştirilip Edirne'de ŞAH MELİK Medresesine ve sonra da MEHMED ÇELEBİ (Cami ardı) medreselerinde müderrislik (profesör) yaptı. II. Murad tarafından Kadı-askerliğe getirildi ve Mehmed II. çocuk yaşta tahta geçince Molla Hüsrev aynı vazifesinde devam ettirildi. II. Murad tekrar tahta geçince Molla Hüsrev II. Mehmed ile Manisa'ya beraber gitti.

Fatih Sultan Mehmed İstanbul'u alınca Galata ve Üsküdar kadılığına getirildi. Şeyhül-islâm Fahreddin-i Acemî'nin ölümü üzerine Şeyhülislâm oldu ve bu ödevi 20 yıl sürdürdü.

Fatih Sultan Mehmed, Molla Hüsrev'i çok överdi ve onun için "O zamanımızın Ebu Hanifesi'dir" derdi. Oğlunun sünnet düğününde Molla Gürani'yi sol tarafında, Molla Hüsrev'i sağ tarafına oturttuk onlara gereken ilgiyi göstermişti.

MEZAR TAŞI KİTABESİ

MENBA-I İLMÜ HÜNER
VARİS-İ ULUM-I HAZRET-İ HAYRÜ'L-BEŞER
FAZİL-I HURŞİD-İ ESER
SAHİBÜ'D-DÜRER VEL GÜRER
MEVLANA MUHAMMED HÜSREV

H. 886

Ölümüne şu tarih düşürüldü:

MATE RE'İSÜL-ULEMA (886)
(Alimlerin reisi öldü.)

Edirne Sultan Selim Cami (eski yazma) kütüphanesinde DURER VE GURER H. 1067 tarihli bir nüshası vardır.

Ömrünü ilim öğretmek ve yazmakla geçiren Molla Hüsrev, DÜRER-ÜL HÜKKAM Fİ ŞERH-İ GURER-İL AHKÂM adlı fıkıh kitabı bütün Türk medreselerinde okutulan bir kitap idi. Kendi el yazısı ile yazdığı bu kitabı Fatih Sultan Mehmed'e armağan etmiştir. Bu kitaptan başka 1- Şerhu Telhis el-Miftah lil Kazvanî, 2- Naküd-ül efkâr fi redd-il-enzar, 3- Şerhu Telvih, 4- Şerh-ul-miftah, 5- Haşiyetü Evâili Tefsiri Kadı Beydavi, 6- Haşiyetü Mutavvel lit-Teftazanî, 7- Mirat-ül-usül fi şerh-i mirkat-ül-vusul, 8- Mirkat-ül-vusul fi ilm-il-usül, 9- En'am suresi tefsiriyle ilgili risale gibi kitapları da çok ünlüdür.

– **MEVLANA MEHMED BİN EMİRZE: 854/1450**

Kazasker Mehmed bin seydi Ahmed döneminde Edirne kadılığında bulundu. Tunca nehri kenarında Mescidi ve mahallesi bulunan Şeyh Muslihiddin Halife'nin vakfiyesinde imzası vardır.

– **MEVLANA NUMAN BİN İMADEDDİN: 869/1464**

Şah melik zevcesi Bezirci Hatun adına vakfiyesi düzenledi.

– **MEVLANA İBRAHİM PAŞA İBN-İ HALİL PAŞA:**
855/871 (1451-1466)

Çandarlı ailesindedir. Halil Paşa'nın oğludur. Tarihçi MECDİ'ye göre (Şekayık) 855-871 yılları arasında 16 yıl Edirne kadılığında aralıksız bulunmuştur. Bir ara görevden alınmış ve kadılıktan sonra Sultan Bayezid döneminde Kazasker ve Sadrazam olmuş 9 Muharrem 905 tarihinde (26 Ağustos 1499) ölmüştür (sadrizam iken). Fatih Sultan Mehmed babasını öldürttüğü halde İbrahim Paşa'ya dokunmamış, 1465 Şubatına kadar 14 yıl onu Edirne kadılığında bırakmıştır. Fatih dönemi vakfiyelerinde çoğunda kadı olarak imzası vardır. Kadılıktan sonra Amasya'da bulunan Sancakbeği Sultan Bayezid'in Lalası sonra Anadolu ve Rumeli Kazaskeri ve sonra da Divan Veziri olmuş ve Vezir-i azam iken İnebahtı seferinde II. Bayezid'in karargâhında ölmüştür.

İbrahim Paşa her yaptığı şeyin önlemini alan, iyi görüşlü, iyilik sever, cömert, kapısı herkese açık, kendisine fenalık edenleri üst makamlara atandığında dahi onları utandıracak kadar olgundu.

Babasının katlinden sonra çok sıkıntılı günler geçiren İbrahim Paşa, Bursa'da Zeyniyye tarikatı ulularından Hacı Halife'ye gönül vermiş ve onun önerisiyle İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da kenti gezen Fatih'e rastlamış ve Fatih onu tanıyarak hal hatır sormuş ve ertesi günü Divana gelmesini söylemiştir. Divanda Fatih Mehmed ona ne görev istediğini sorunca o, "Amasya kadılığını istiyorum," diye ısrarı karşısında bu ödevi vermiş ve sonra Şehzade Bayezid, yanına gelen bu ulu kişiyi Padişah olunca Kazasker ve Vezir yapmıştır. Şehzade Bayezid'a muallim ve mürebbi olmuştur.

İbrahim Paşa'nın Edirne'de pek çok vakıf eserleri vardır. İbrahim Paşa Edirne'de Gazi Hoca mahallesinde oturuyordu. Kent içinde cami, medrese, imaret ve hamamı (Kilimli Hamam) (Kazasker Hamamı) karısı Hundi Hatun'a ait muallimhane, çilehane ve çeşmesi vardır. Karısı Hundi Hatun'un Yıldırım semtinde mescidi ve vakıfları bulunmaktadır. Hacı Kemaleddin Medresesi vakfiyesinde imzası vardır.

– MEVLANA MAHMUD BİN İBRAHİM: 859/1455

Yukarda Halil Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın bir ara görevden alındığında Edirne kadısı olmuş ve aynı yıl azledilmiştir. İmzası HARRARE EL FAKİR İLALLAHÜLGANİ MAHMUD BİN İBRAHİM EL KADİ Bİ EDİRNE. Bu kentte KADI MAHMUD medresesinin kurucusu olduğu söylenir. Dr. Cahit Baltacı - Osmanlı Medreseleri kitabında bu medreseyi ELLİLİ MEDRESELER bölümüne almış olup, 3 tane müderristen söz etmektedir.

– MEVLANA İBRAHİM PAŞA İBN-İ HALİL PAŞA:

859/1455 - 871/1466

Yukarda adı geçen İbrahim Paşa tekrar Edirne kadısı olmuş ve uzun yıllar bu vazifede kalmıştır. İkinci kadılığında SARACİYE MEDRESESİ kurucusu Hacı Kemaleddin beyin vakfiyesini 869/1465 tarihinde onaylamıştır.

– MEVLANA HOCA-ZADE MUSLİHİDDİN

MUSTAFA BİN YUSUF: 871/1466

XV. asır Fatih döneminin şair, filozof, fizikçi ve din adamlarından en ünlüsüdür.

Babası Bursa'nın zengin tüccarlarındanı. Hacı-zade ilimle uğraştığı için babasının hoşuna gitmiyor onun diğer kardeşleri gibi ticaretle uğraşmasını istiyordu. Bir gün babası ve kardeşleriyle birlikte Şeyh Şemseddin Buhari ile oturuyorlardı. Kardeşleri çok güzel giyindikleri halde onun üzerinde eski bir elbise vardı. Şeyh efendi babasına güzel giyimlilerin kim olduğunu sordu. Oğullarım

diye yanıt aldı, Hoca-zade'nin neden kötü giyindiğini sorunca onun ilimle uğraştığını ticareti istemediği için gözünden düştüğünü söyledi. Şeyh her ne kadar babasına nasihat ettiyse de söz dinlemedi. Şeyh meclisten kalkıp gittiği zaman Hoca-zade'ye tuttuğu yolun iyi yol olduğunu, gün gelince bunun semeresini alacağını söyledi. Hocazade daha çok okumak için İstanbul'a gitmek üzere hizmetçilerinden borç para alıp gidebildi. Kazasker olduğunda babasına haber yollayarak Edirne'ye davet etti. Hocazade babasını karşılamak üzere kentte bulunan alimlerle birlikte karşılamaya çıktı. Babası onun bu durumuna çok sevindi ve hatta oğlundan özür diledi. Hocazade ise, eğer bana mal verseydin bu makama gelemezdim diye yanıt verdi. Hocazade babası için büyük bir ziyafet verdi. Kalabalığın çokluğundan ve alim adamların bolluğundan kardeşlerine oturulacak yer kalmamıştı. Birer hizmetçi gibi ayakta kaldıklarını gören Hoca-zade içinden, Şeyh Şemseddin Efendi'nin dediği doğru çıktı dedi. Hoca-zade ilköğrenimini İstanbul'un ilk kadısı Hızır Bey'den yaptı. Fatih Sultan Mehmed'in hocalığını yaptıktan sonra Edirne ve İstanbul kadılığında bulundu.

İstanbul'dan Edirne doğru yola çıkan Hocazade Fatih Sultan Mehmed yanında bulunan molla Zeyrek ve Mevlana Seyyid Ali ile ilmi sohbetlerde bulununca Fatih Sultan Mehmed bundan çok hoşlanmış ve iki alime hediyeler vermiş ise de Hoca-zade'ye vermemişti. Fakat birkaç gün sonra has kapıcılar gelecek Sultanın kendisini muallim tayin ettiğini bildirdiği gibi çeşitli hediyeler de verdi.

Tartışmayı çok severdi. Fatih'in huzurunda Molla Zeyrek ile TEVHİD üzerine yaptığı tartışma tam yedi gün sürdü ve hakemliği molla Hüseyin yaptı. Tartışma sonu tezlerini yazıp ortaya çıkaran iki alimden üstün gelen Hoca-zade olmuştu.

Hocazade İstanbul'a kayıkla geçerken yanında bulunan Ali Kuşçi ile MED ve CEZR hakkında yaptığı tartışma Fatih'in huzurunda da devam etmiş ve Hocazade, Ali Kuşçi'nin yanlışlığını düzeltmişti. Bunun üzerine Ali Kuşçi'yi, Hoca-zade'yi nasıl buldun sorusuna yanıt olarak, (Rum'da ve Acem'de emsali yoktur) yanıtına karşı Fatih Mehmed ilave ederek, (Arap'ta da yoktur) diyerek onu övdü. Hocazade'nin en ünlü eseri TEHAFÜT adlı eseridir. Bu kitabının niçin yazıldığını soranlara, (İbn-i Sina akla fazla önem verir, İmam Gazali ise akıl ve iman hakkında TEHAFÜL EL FELASİFE'sini yazmış ve akıl ölçüsünü ile her şeyin ölçülemeyeceğini, aklın zayıf ve aciz olduğunu, her hükmüne güven olamayacağını ispat etmiştir. Sonradan Endülüs alimlerinden İbn-i Rüşd, İbn-i Sina'yı savunmak için TEHAFÜT EL TEHAFÜT'ü yazmıştı. Hocazade, bu iki eserin tartışmasını yaptı.

En önemli eseri Fatih Sultan Mehmed'in önerisiyle oldu. Fatih, akıl ve iman arasındaki üstünlüğü anlamak ve bu konuyu açıklamak için, dönemin ünlü

alimlerinden Alaaddin Tusi ile Hocazade'ye görevlendirdi. Alaaddin Tusi altı ayda, Hocazade de dört ay içerisinde hazırladıkları TEHAFÜT eserlerini Fatih'e verdiler. Fatih her iki eseri de beğenmiş fakat Hocazade'ye verdiği hediyeler diğere göre daha fazla olmuştu. Buna üzülen Tusi bir müddet sonra kürsüsünü ve İstanbul'u terkederek Horasan'a döndü.

ESERLERİ:

- 1- HAŞİYE-İ ŞERH-İ MEVAKİF
- 2- HAŞİYE-İ TELVİH
- 3- RİSALETÜN Fİ KEVN Bİ'L-BESMELETETİ Lİ'L-MELABİSE
- 4- HAŞİYE-İ ŞERHİ HİDALETÜ'L-HİKME
- 5- TEHAFÜT
- 6- HAŞİYE-İ TENKİHU'L-USULİ Lİ'SADRI'Ş-ŞERİA

- MEVLANA AHMED PAŞA İBN-İ VELİYYÜDDİN: 928/1470

ŞAİR AHMED PAŞA diye ünlüdür. SULTANU'Ş-ŞU'ARA yani şairlerin sultanı olarak tanınır. Bilgin, zeki, gururlu, zarif ve hazır cevap ve nüktedan olarak bilindir.

II. Murad döneminde Kazasker olan Veliyüddin'in oğludur. Bursa müderrisliğinden Edirne kadılığına atanmıştır. Fatih Mehmed döneminde vezir olmuş ve Bursa'da Sancak Emiri iken 902/1496'da Bursa'da ölürek kendi yaptırdığı medresenin yanına gömülmüştür.

Kişisel özellikleri nedeniyle Fatih Sultan Mehmed tarafından beğeniliyor ve iltifat görmekteydi.

Tezkire yazarlarına göre Ahmed Paşa, şair olan Şeyhi ve Necati arasında yetişmiş en büyük divan şairleri ile bir tutulmaktadır.

Edirne Kaleiçinde (Derun-i Hisar) Nazır Çeşme önünde Mescidin kucusudur. Kaleiçi ve hemen kale duvarı yanında bulunan yegane bu camidir. (Şimdi bu cami yerinde Sultan Oteli ve onun hemen karşısında Meteoroloji binası bulunmaktadır.)

Babası Mevlana Veliyüddin II. Murad kazaskeri iken II. Murad'ın yaptırmış olduğu Muradiye Camisi'nin vakfiyesini yazıp imzasını atmıştır.

Şair Ahmed Paşa'nın Fatih Sultan Mehmed ile yakınlığı çok ileri gitmiş ve Fatih ona Tuti Hatun adında bir cariye vermiştir. Bu cariyeden bir kızı olmuş fakat kızı sekiz yaşında vefat etmiştir.

Fatih ile bir ara arası açılan şair Ahmed Paşa ünlü kasidesi DER MEDH-İ SULTAN MEHMED HAN'ı yazarak Fatih'e takdim etmiş ve Fatih onu tekrar memuriye getirmiştir.

Eserleri: Ahmed Paşa Divanı; Emir Sultan'a, Sultan Bayezid'a, Fatih Sultan Mehmed'e, Sultan Cem'e medhiyeler. Kasideleri ile ün almıştır.

Şairliğine ait örnekler:

*Cihan yahsın ki ol şem'i şekerhand
Yatur giryan ayağında demirbend
Lebi şirazi helvadır satarsa
Değer Mısrı Buhara vü Semerkand*

Yine ondan

*Çini zülfün miske benzettim, hatasın bilmedim
Key perişan söyledim, bu yüz karasın bilmedim
Kad kıyamet, gamze afet, zülf fitne, hat belâ
Ah kim ben hüsnünün bunca belasın bilmedim.*

Yine ondan

*Şöyle alemtâb olur ruhsarı canan her gece
Kim hayadan gizlenir hurşid-i rahşan her gece.*

Yine ondan

*Kul günah itse nola affi şehinşâh kani
Tutalım iki elin kanda imiş kani kerem.*

Yine ondan

*Hatır-ı şair abgine gibi
Sınmadan pür safa güher görünür
Sınacak ki hazer kıl anden kim
Baştan ayağa nişter görünür.*

Yine ondan

*Ahmedin aybı güzeller sevmek ise gam değil
Yarsız kalmış cihanda ayıpsız yar isteyen.
(Ahmed Paşa'nın bu mısrası sonraları Atalarsözü olmuştur.)*

Yine ondan

*Cana kalmaz buse-i lâ'li lebi yâr isteyen
Can verir bu yolda bir zülf-i siyehkâr isteyen.*

– MEVLANA ESSEYİD İBİNİ ABDULLAH: 882/1477

– MEVLANA YAKUP PAŞA

– MEVLANA AHMED PAŞA:

Yakup Paşa ve Ahmed Paşa İstanbul ilk kadısı Hızır Bey'in oğludur. Her ikisi 15. yy.'ın ikinci yarısında Edirne kadılığında bulunmuştur.

– **MEVLANA HAMİDÜDDİN İBN-İ EFDALÜDDİN EL HÜSEYİNİ:**
883/1478

Efdal-zade diye ünlüdür. Osmanlı Devleti'nin yedinci Şeyhülislâmdır. İmzasını EFDAL-ZADE HAMİD EFENDİ diye atmaktadır. Yegan'in öğrencisidir. İlk önce II. Murad Han Medresesi'ne ve sonra Fatih döneminde Bursa Muradiye medresesine müderris olmuştur.

Edirne kadılığında Kasım Paşa camisinin vakfiyesini imzalamıştır. 1495 yılında Şeyhülislâm olmuş ve ölünceye kadar bu ödevi devam ettirmiştir.

Yaşamında çok okumuş ve çok kitap yazmıştır. Edirne Uzunkaldırım Seyyidler İmaretinin kurucusudur. Yazdığı Kitaplar: 1- İsfehani'nin Şerhu Tevalisi üzerine Haşiye, 2- Haşiyetü alâ şerhi muhtasar Seyyid Şerif, 3- Ecvibe-i Muknia alâ Sarih-i Hidayelis-Şeyh Ekmelüddin.

1503 yılında ölecek Eyüp Sultan mezarlığına gömülmüştür.

– **MEVLANA MUSTAFA BİN MEHMED:** 885/1480

Asıl adı MUSTAFA MUHAMMED BİN MUHAMMED KASTALANI'dir. Bursa Kastel kasabasında doğmuştur. Molla Hızır Bey'in öğrencisidir. Bilgisinin yeterliliğiyle Dimetoka Oruç Paşa medresesinde ilk müderrisliğini yapmıştır. Fatih'in çok sevdiği ve saydığı kişiler arasında idi. Fatih Mehmed İstanbul'da Sahn-ı Seman medreselerini yapınca bunlardan birini Kastelli'yi müderris olarak atadı. Sonra Kadıasker oldu ve döneminde Kadıaskerlik ikiye RUMELİ ve ANADOLU KADIASKERLİĞİ diye ikiye ayrıldı. II. Bayezid döneminde emekli oldu.

Kastalani'nin diğer bilginlerden üstün bilgisi olması ve özellikle tıp alanında bilgisinin yüksekliği nedeniyle ona MOLLA ve MEVLANA sözü ile hitap edilirdi.

Eserleri şunlardır: 1- Haşiyetün alâ şerh-il-Akaid İm Neseffî, 2- Risaletin fi cihet'il-Kible, 3- Risaletün fi seb'i eşkal-il-Mevakıf, 4- Şerh-i Risaleti seb'i Eşkal, 5- Ta'likatün alel-mukaddimat il-erba'ati.

– **MEVLANA MEHMED BİN BAYEZİD:** 889/1484

– **İSA FAKİH:** 889/1483

Fatih döneminde Defterdarlık da yapmıştır. Şair Kadiri'nin babasıdır. İsa Fakih'in evi Edirne Kaleiçi Kafeskaptı yöresinde olması nedeniyle buraya İSA FAKİH mahallesi denilmektedir. Edirne kadısı iken vefat etmiştir.

- **MEVLANA MUHİDDİN:** 890/1484

Döneminde Edirne'ye gelen Macar, Tatar, Napoli Papa elçileri için ziyafet vs. masraflarla ilgili tuttuğu Hüccetler vardır.

- **MEVLANA ABDURRAHMAN ÇELEBİ MÜEYYED-ZADE:**
899-907 (1493-1501)

Şair, hattat, filozof, din alimi.

Ondört yıl Edirne kadılığı yapmıştır. Aslen Amasya'lı (Divriği) olup 1456 da doğmuştur. Fatih Mehmed, II. Bayezid ve Yavuz döneminde yaşamış, fıkıh, kelim ve tefsir bilginlerinin en ileri gelenlerindendi. Asıl adı Abdurrahman bin Ali'dir. Babası Ali Çelebi, Şehzade Bayezid'in nişancısı idi. Bu nedenle kolayca saraya girdi. Şeyh Hamdullah'tan hat dersi aldı.

Büyük babası Müeyyed Çelebi (Evrenöglü Zeyneddin Siyavuşlu Şeyh Yar-Ali) olması nedeniyle MÜEYYED-ZADE diye anılır. (Örfi tarihinde adı MEZİD-ZADE diye geçmektedir.)

Şehzade Bayezid Amasya'da Sancakbeği iken onunla yakın arkadaş olmuş ve onu eğlenceye alıştırıyor diye Fatih Mehmed'e şikâyet edilmiştir. Öldürülmesi emri gelmeden Bayezid çok sevdiği arkadaşını Memluk ülkesine Haleb'e kaçırmıştır. Abdurrahman Çelebi oradan Şiraz'a geçerek Celaledin Devani'in yanında 7 yıl ilim ve din öğrendi. Fatih'in ölümü ile Amasya sonra İstanbul'a geldi. II. Bayezid eski arkadaşının ilim ve hukukunu beğenerek müderris, sonra Edirne Kadısı, sonra Rumeli Kazaskeri yaptı. Bilgisinin üstünlüğü nedeniyle ŞEYHULULEMA unvanını aldı. 1511 yılında Yeniçerilerin kazan kaldırması nedeniyle emekliye ayrıldı. Yavuz döneminde tekrar vazife verilerek Çaldıran seferine katıldı ve sonra tekrar emekli oldu. 1514'de Rumeli Kazaskerliğinde bulunmuştur.

İlme ve okumaya meraklı olan Müeyyed-zade'nin yedibin kitaplık bir kütüphanesi vardı. Üç dilde rahatlıkla konuşur ve yazardı. Hattat Şeyh Hamdullah Efendi'den hattatlık icazeti aldı.

Yazdığı önemli kitaplar: 1- Risale fi eşhuri ma'lûmat, 2- Kadr Suresi'nin tefsiri, 3- Şerh-i Miftah Paşiyesi, 4- Risale fi tahkik cüz'ü la yetecezza, 5- Şerh-i Mevakif, 6- Feteva, 7- Risale fi kurret-ül Mudahrece, 8- Kelim ilmi ile ilgili risaleler.

Edirne'de Kirişhane'de cami ve çeşmesi vardır. Mahalleye adını vermiştir. (Bak. Oral ONUR: EDİRNE KİTABELERİ, s. 12 ve 251). 922/1516'da ölecek Eyüp Sultan mezarlığına gömülmüştür.

Edirne'nin ünlü şairleri arasında olan Abdurrahman Çelebi'nin mahlası HATİMİ idi. Çok öğrenci yetiştirmiştir. Bunlardan en önemlisi İslâm alimlerinin en büyüklerinden İBN-İ KEMAL ve EBUSSUUD efendilerdir.

– **MEVLANA HÜSEYİN BİN ABDURRAHMAN:** 899/907

Mevlana Hüsameddin Hüseyin bin Abdurrahman diye ünlüdür. 926/1520 de Edirne’de ölmüştür.

– **MEVLANA İSA FAKİH:** 900/908

– **MEVLANA MUSLİHİDDİN KASTALANI:** 901/1495

Kadılığı sırasında ölmüştür. Tütüsüz Ahmed Bey vakfiyesini yaptı.

– **MEVLANA MUHYİDDİN ACEMİ:**

Molla Guran’nin öğrencisidir. İstanbul Sahn-ı Seman müdürrisliğinden Edirne kadılığına II. Bayezid döneminde atanmıştır. Edirne’de ölerək Kasım Paşa Camii mezarlığı Mirim Çelebi yanına gömülmüştür. Çok dürüst ve adaletli karar verirdi.

Seyyid Curcani’nin Şerh-i Feraiz’in yazdığı Haşiye ve şehidlik için yazdığı Sadr-uş-Şeria adlı yapıtları ünlüdür.

– **MEVLANA YARALI (Yarulaca) MUHİDDİN:** 905/1498

Geçimsiz bir kişiliği vardı. Medrese öğrencisi iken arkadaşları ile kavga sırasında yaralandığı için YARALU diye anılmaktadır.

Sultan II. Bayezid’a hocalık yapmış fakat dürüst bir yapıya sahip olmaması nedeniyle hocalıktan uzaklaştırılmıştır. Edirne Kadılığında iki kere bulunmuştur.

Edirne’de bulunduğu dönemlerde eşya ve yiyecek tanzim yasasını yapmıştır. Bu yasayı ilişikte sunuyorum:

(Mevlana Muhyiddin aynı zamanda daha önce bulunduğu Bursa’da BURSA İHTİSAS KANUNNAMESİ’ni hazırlamıştır.) (Belediye teşkilâtının ilk nüvesi olan ve üç kentte hazırlanan BELEDİYE İHTİSAB YASALARI’ndan biri de Edirne’de yazılmıştır.)

Evasıt-ı Zilhicce 307-20 Haziran 1502 tarihli bir yazı ile okçular ve yay satışı ile şu kararı vardır: (Okçular haçan çam ağacından ok yonsalar yeleği dahi kaz tüyünden olsa kendü ihtiyarlarıyla 5 ok 1 akçaya verirler imiş. Mukarrer kıldı belki okunun ki yeleği kartal yünü ola birer akçeye vereler. İki ok yanacak olurlar ise ikisin 1 akçe vereler. Eğer sekizgen olacak olur ise 3 akçaya harcı var imiş ve 4 satarlar.)

XV. ASRIN SONUNDA
**BAZI BÜYÜK ŞEHİRLERDE EŞYA VE YİYECEK
FİATLARININ TESBİT VE TEFTİŞİ HUSUSLARINI
TANZİM EDEN KANUNLAR**

*Sûret-i kanunnâme-i ihtisab-ı Edirne bi-ma'rifet-i
mevlânâ Muhyüddin Kadı-i Edirne el-ma'rûf
bi-yarluca fî evâsıt-ı zilhicce, sene: 907 (1501)*

"1. **Kasabalar** eti altı ay üç yüz elli dirhem bir akçaya satarlar. Altı ay üç yüz dirhem bir akçaya satarlar. **Kuzı eti** dâyimâ koyun etinden elli dirhem ek-sük satıla Şol vakte değin ki şişek ola Ol vakit koyun etiyle beraber satıla. Şim-diye değin Edirne'de âdet bunun üzerine imiş.

Ve **kuzı derisinin** a'lâsının yüzi yüz akçaya evsatının doksan akçaya ednâ-sının seksen akçaya.

Koyun derisinin a'lâsı ki Buğdan koyunu derisidir yüzi üç yüze Eflâk ko-yunu derisinin yüzi iki yüz yetmiş. Dobrica koyunu derisinin a'lâsının yüzi yüz altmışa yüz elliye evsatının yüz otuza ednâsı yüze seksene.

Ve ammâ **meşinin** a'lâsı nevbetden çıkduğı gibi biri biri üstüne satılır ise yedişere evsatı altışara ednâsı beşere.

Karasığır derisinin kim ham ola a'lâsı otuz beş kırka evsatı yığirmi beş otuza ednâsı ona on bire işlenmiş olıcak a'lâsı yetmiş evsatı altmışa elliye ed-nâsı kırka otuza.

Bu narh mecmu' başmakkıların ve babuccıların ve debbağların ittifakıyla ta'yin olundu.

(1) T.T.K. BELGELER, cilt III, sayı 5-6 (1966).

Topkapı Sarayı Revan Köşkü Kitaplığı.

1935 No.da Kanun Mecmuası.

1936 No.da Kanun Mecmuası.

Yine Edirne'ye ait bir ihtisap kanunnamesi Bayezid'ta Veliyüddin Efendi Kütüphanesi'nde 1970 No.da bir münşeat mecmuası içerisinde vardır.

kırk beş ve kırk akça. Şakaklu **mogali oyanın** a'lâsı kırk beş evsâtı kırk ednâsı otuz beş. Ve oyan kim şakaksız ola otuz akçaya. Ve oyan kim **bulgarî şakaklu** ola a'lâsı kırk akçaya evsâtı otuz beş ednâsı otuz akçaya. Ve **sâde oyan** ki Osmanî ola onar akçaya sekizer akçaya yedişer akçaya. Ve **eski Osmanlı oyan** ki iki kat ola iki enselikli ola a'lâsı yiğirmi evsâtı on sekiz ednâsı on altı akçaya ola.

Yular kim iki kat ola zincirle a'lâsı on dört evsâtı on iki ednâsı on akçaya ola. Sâde yuların a'lâsı sekiz akçaya ve yedi akçaya evsâtı altı ve beş akçaya ednâsı dört akçaya.

Bu sarraç esbâbının narhları kendülerin ittifakiyle kabul ittikleri narhıdır.

4. **Etmekçiler** bir kile un on bir akçaya iken çaşni tutuldu. Fakir hâzır oldım. Cemî' ked-hudâların hâzır oldular. Cemî'imizin katında cemî' harc görüldükden sonra bir kileden on beş akçalık etmek çıktı. On bir akçası un bahâsı üç akçası harcına bir akça kendüye kaldı. Bir mudda yiğirmi akça oldu. Yedi yıldır ki ol hesab üzere etmekçün narhını kaldırırız indirürüz nizâ' olunmaz mukarrer kılındı.

5. **Başçılar** bunda âdet bunun üzerinedir ki kaçan eti dört yüz dirhem bir akçaya satarlar. Başçılar dört başı paçasıyla bir akçaya alurlar. Bişmiş başın birin beş pula virirler. Ve et üç yüz elli dirhem olıcak yedi başı paçasıyla iki akçaya alurlar birini beş pula virirler imiş. Ve et üç yüz olıcak üç başı paçasıyla bir akçaya alurlar imiş bir başı altı pula satarlar imiş. Ve et iki yüz elli olıcak beş başı paçasıyla iki akçaya alurlar imiş bir bişmiş başı yedi pula satarlar imiş. Ve gâh olur imiş ki iki başı paçasıyla bir akçaya alurlar imiş ol vakit birin bir akçaya sa-

اَلَيْسَ شَيْءًا مِنْكُمْ لَيْسَ كَيْفَ كَلِمَةٍ كَلِمَةً مَعْنَى وَارْتِجَاعِهَا فِي الْمَعْنَى
اورسطو نیز این را چنین برهنه و سایر فطوح کلمه ای که
استخوانه اوله و از نوزده اوله و سولفیکت آن اعتبار
که رکنه و کلیدیه و زنده و اوله و سولفیکت آن اعتبار
بر نازده و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
اوله و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
دیگر اوله و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
وقتی که سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
عادوان که سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
انته اوله و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
شعور سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
اقر نیش و دلوان که سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
بسیری سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
عنا سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
اوله و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
کاتار اوله و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
لدانیر اوله و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
اوله و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
سار و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
اچ و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
اَساب و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
رنگه اوله و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
جیب کیم سارا سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
بر کیانه اوله و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
باس و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
اقله و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار
اندر و سولفیکت آن اعتبار و سولفیکت آن اعتبار

Bâdemın kantarı bil-fi' iki yüz ona olduğu sebebden vukıyyesin altına satarlar dinildi. Artması eksilmesi ana göre ola.

İncirin kantarı altmışa bulunduğu sebebdan iki yüz elli dirhem bir akçaya satarlar dinildi. Artması eksilmesi ana göre ola.

Razzakı kızıl üzümün kantası altmış sekize bulunduğu sebebden iki yüz otuz dirhem bir akçaya satarlar dinildi. Bu asıl kılındı. Artması eksilmesi dahi ana kıyas oluna.

Sediye üzümün kantarı elliye olıcak üç yüz dirhem bir akçaya satarlar.

Köfterin kantar harciyle doksan üçe bulunduğu sebebden yüz altmış dirhem bir akçaya satarlar dinildi.

Firengi fındığın kantarı harciyle doksan üçe bulunduğu sebebden yüz altmış dirhem bir akçaya satarlar dinildi. Artması eksilmesi dahi buna kıyas oluna.

Kaplanî kayısının kantarı iki yüze bulunduğu sebebden vukıyyesin beşe satarlar dinildi. **Garbi kayısı** dahi ol vechiledir.

Zerdalü harciyle doksana bulunduğu sebebden yüz altmış dirhem bir akçaya satarlar dinildi.

Erük kim Kara Arslanî ola Tamaskene erüğinden kantarı on artuga satılmış. Meselâ yüze Kara Arslanî ola Tamaskene doksana olur imiş. Kara Arslanînin vukıyyesin üçe Tamaskenenin iki buçuğa satarlar dinildi.

Irakı sabunun kantarı iki yüze olıcak vukıyyesin beşe satarlar. Bu hisab üzere arta eksile.

Bekmezin kantarı altmışa bulındı. İki yüz elli dirhem bir akçaya satarlar dinildi.

تستاده کوفته و در این بنا و در تهرانی و کوفه
 و در اهواز و در اهواز و در اهواز و در اهواز
 ۱۶ تهرانی و اهواز و اهواز و اهواز و اهواز
 ۱۷ اهواز و اهواز و اهواز و اهواز و اهواز
 ۱۸ اهواز و اهواز و اهواز و اهواز و اهواز
 ۱۹ اهواز و اهواز و اهواز و اهواز و اهواز
 ۲۰ اهواز و اهواز و اهواز و اهواز و اهواز
 ۲۱ اهواز و اهواز و اهواز و اهواز و اهواز
 ۲۲ اهواز و اهواز و اهواز و اهواز و اهواز

Zeytun yağının kantarı iki yüz kırka bulındı vukiyyesi altya satıla dinildi.

Şiricin kantarı iki yüz yirirmiye bulındı. Vukiyyesi beş buçuğa satıla dinildi.

Bezirin kantarı harciyle yüz kırk sekize bulındı. Vukiyyesi dörde satıla dinildi.

Emrud kurusı elli sekize bulındı iki yüz elli dirhem bir akçaya satıla dinildi.

Trabuzan fındığı kantarı yetmiş dörde bulındı. İki yüz dirhem bir akçaya satıla dinildi.

Nârdankin kantarı iki yüze alınsa vukiyyesi beş akçaya satıla dinildi.

Summak-ı meshûkun kantarı yüz elliye alınsa vukiyyesin dört akçaya satalar. **Dâne summak kantarı** yüz ona olsa vukiyyesi iki akçaya satıla. **Sir-kenin** sekiz yüz dirhemi bir akçaya alınsa âdet olmuş ki yine sekiz yüz satıla. **Mukarrer** kılandı.

Koz içinin kantarı yüz ona olsa vukiyyesi üç (akçaya) satıla.

Pestil kantarı yüz ona alınsa vukiyyesi üçe satıla.

Helvacılar ve şerbetçiler kanuni bunların arasında buymuş ki muhtesib her nev'e helvanın harcin göre ve hâsılın göre onun on bir üzerine narh vire.

Ve **kara üzüm vukiyyesin** şerbetçiler bir akçaya alsalar altı yüz dirhem şerbet bir akçaya vireler.

8. Hayyatlar astârlu çuka kaftan ki munattaka dikile yigirmi akça virile zîr ve bâlâ dikseler yigirmi beşe vireler.

Ve yarar **sof sinciflü çuka kaftan** otuza dikile. Ve **fiston kemhâ** ve **kadife** yirmi beşe dikile. **Mirahûriler kemhâ** olsun **kadife** olsun otuza dikile. **Murabba'**

کانتاری بی که گاروه و کباب باقی بود هر کس که
دیکه که بقیه بود بر ما این که کباب و پودون که
اورد و این که بقیه بود ما را از این که بقیه بود
نزد کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
بجز از او و ما را از کتب و کتب و کتب و کتب
سکه کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
سکه کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
اگر از کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
یوز از کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
کتاب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
اورد و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
پوشانده که کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
دو کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
اورد و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
برای کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
گفته و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
صکرت و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
اگر کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
بازدی و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
عقل و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
کتاب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
اکنون کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
فتنه و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب
اورد و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب و کتب

12. **Kebeciler** aldıkları kebenin arşunun nice alurlar ise yine arşunla satdıkları vakit on iki pul ası ile virürüz didükleri sebebden mukarrer kılındı. Ve diküb satarlar ise eyü dikeler bir dikilmeğe dahi ihtiyaç kalmaya. Anı dahi muhtesib gözleye.

13. **Neccârlar ve bennâlara** bir günün ücreti on akça ola iki akça dahi yemeklik ola. Kış gününde ücret sekiz akça ola iki akça dahi yemeklik ola. Bir neccâr bir işe başlayub koyup gitmeye eğer özr-i şer'î olmadın koyub gidecek olur ise bir gayri neccâr ya bennâ ol işi küllî tamam ide. Eğer da'vet olunub ol giden hatırın gözleyüb gelmiyecek olursa cebrî getüreler.

14. **Alef-furûşân** kadîmden âdet buymuş ki bir kile arpa kendülere niceye olur ise buçuk artuğa satarlar mukarrer kılındı.

15. **Attarlar** fülfulin kantarı dokuz yüz elliye alınsa vukiyyesi kendülere yiğirmi bir buçuğa olur imiş. Yiğirmi dörde satarlar. Ammâ kızıl boya ve şeb ve kara boya ve kemmun ve şeker ve bunların emsâli şol nesnelar ki dâyimâ ana ihtiyac olunur ola onun on bir üzerine satarlar. **Dimişki kâğıdın** huzmesi yüz ona alınsa destesi altıya satıla.

16. **Keçeciler** bir vukiyye yünü bir akçaya vireler. Eğerim keçesin sekize satarlar. Ve at içrügü keçeyi beşe satarlar. Ve teğeltüyi ikişer buçuğa satarlar.

17. **Mûtâblar** kara çul ki yakalu ola gayetde eyü ola tülü on iki karış ola otuz iki akçaya satarlar. Ve şol çulı ki tülü on karış ola ve arzı yedi karış ola yiğirmi sekiz akçaya satarlar. Ve şol çul ki yakasız ola dokuz karış ola arzı altı karış ola yiğirmi akçaya satarlar. Ve torba kim gayetde a'lâ ola siyah ola beş akçaya satarlar. Evsat dört akçaya ednâsi üç akçaya.

18. **Na'lbendler** şol na'l ki yüz ayağın yetmiş akçaya alurlar geyimin beşe nallayalar. Ve şol na'lın ki yüz ayağın altmış akçaya alurlar geyimin dört akçaya na'llayalar. Eğer na'lladıkları vakit mih değürseler tımar ol na'lbend üzerine olur.

19. **Palandûzân** düzdükleri palanın için onat vechile dolduralar boş yer komıyalar. Ve eskimiş çürümiş abadan eyleyemeyeler. Bunun gibi semerleri yiğirmi beşe satarlar. Eyücesin otuza satarlar.

20. **Bazırgânlar** bezzâzlar takyeciler voleciler taftacılar kumaşlarını taşra-

فادسوقه بآلند فومار بازاری، هونزكند كدمر سونیه
مستندست كمال سلا بطنها مله تا هریزه اولور سونیه بازار
كله انه ایسه سلا اولور كدر هر كسی متدار بخر بر حقتا انه
چیسین بر كشی آله ده حقی اولور سونیه و هكالت واد این كدر
اكا هكدر در این ازمه بونلند قیلی هر كدر فومار
مستندست كوزله ازمه سلا كدر بر مستندست كمال و این هفتاد
دافق بازار كمال آن اولور و كمال قیلی كمال بازار كمال
آن اولور چیسین بر كشی آله انا نه هر كسی قهرتیه سونیه
بر حقتا اولور غیره ایله بر كشی آله اولور اولور قیسین
بر كشی آله ایله اولور انا كمال قیلی اولور قیلی كمال
اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
خلفی تا اولور ایستادن اولور اولور اولور اولور اولور
اكر اولور كشی كمال قیلی اولور اولور اولور اولور اولور
كند و حقتا سونیه اكا حقتا سونیه اولور اولور اولور اولور
اكر اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
بر حقتا سونیه اولور اولور اولور اولور اولور اولور
بر حقتا سونیه اولور اولور اولور اولور اولور اولور
ویجه اولور اولور اولور اولور اولور اولور اولور
۶۰۰

dan getürseler onun on bir üzerine satarlar. Eğer oturdukları yerde alurlar ise onun iki pul asısına ya buçum asısına satarlar. Ve mu'âmeleye akça virdikleri vakit onun on ikiden ziyadeye vermiyeler.

21. **Kazzazlar** yedi kenarlu düğmeyi bir akçaya vireler. Dokuz kenarlı düğmenin takımın bir buçuğa eyücesin iki akçaya vireler. On bir kenarlu olur ise iki buçuğa satarlar eyücesin üçe satarlar.

22. **Kuyumcılar** sâde gümüş işleseler dirhemine bir akça ala. Minekârî işleseler dirhemine ikişer akça alalar ve sâde altun işleseler miskaline üç akça alalar ve müşebbek işleseler miskaline beş akça alalar. Mengüş kim kalemkârî ola miskaline sekizer akça alurlar. Altun üsküf işleseler sadenin miskaline üçer akça alalar. Münekaş işleseler altışar akça alalar eğer gayetde eyü olursa. Ednâ olur ise beş akça alalar. Bilezük sâde miskalin üç akçaya münekaş olsa beş akçaya cevherî olsa sekiz akça ısdıfan dahi bilezük resmin gözler. Ve gümüş düğmeleri gayet hâlis işleyeler. Bakır katacak olurlarsa muhtesib hakkından gele. Altun ditreyik miskalin beşer akçaya bir miskalden gerekse on beş gerekse yirmi keseler. Eğer gönlek düğmesi hâlis gümüşden ola on dirhem gümüşden yüz dane düğme olur imiş gümüşü üçer akçaya altışar pula. On iki akça dahi altun bir akçalık kömür ve jive cümle harc elli akça iki düğmeyi bir akçaya virürler imiş. Yüz düğmede kendülere sekizer akça fâide göründi. Kendülerin rızasıyla mukarrer kılındı. Muhtesib gözleye kalp işlerlerse haklarından gele. Ve gümüş yüzük kim sâde ola bir dirhem bir akçaya eğer kalemkârî olursa beş akçaya. Bu dahi kuyumcıların ittifiakiyle yazıldı.

Hammamcılar futaların gayetde temiz tutalar. Ve hammamı dahi yuyalar pâk ideler. Dellâklar usturaların eyü ideler. Ve kâfire virdükleri futayı usturaların Müslümana virmeyeler.

Tuzcular tuzun kilesin nice alurlarsa bir akça faydasına satarlar. Pâre tuz kim ana Eflâk tuzu dirler yazın dört yüz dirhem bir akçaya satarlar kışın üç yüz elli dirhem ya üç yüz bir akçaya satarlar zirâ kış eriken olur.

Ağaççılar ref ağacının tûli âdetde otuz karış olur imiş onara dokuzara sekizere yedişere almur imiş. Vaktine göre birer akça artuğa satarlar. Katıl yigirmi beş karış olur imiş beşere alınca beş buçuğa altıya satarlar. Altıya alınca yine öyle satarlar. Dörde dahi alınca vaktine göre ol hesab üzere satarlar. Bedevre tahtasının yüzün onara alsalar onun onbir üzerine satarlar. Bıçkı tahtası kim tûli on iki karış ola bir tahtası nice almur ise iki pulu buçuk faydasına satarlar. Balta tahtası ki on altı on beş on dört karış ola ikişer pul buçuğar faydasına satarlar. Ammâ muhtesib tûlin ve arzın gözleye getürene yasak ide eksük kesmeyeler.

23. **Kazancılar** eski bakırdan nesne işlemeyeler yeni bakırdan işleyeler. Çekücle işlendiği takdirde bir mantarda harclarından zâyid kendülere ikiyüz ak-

ça fayda kalurmuş. Bu takdirce bir vukıyye tepsi ki çekücle işlenmiş ola on sekize vireler. Bâki avadanlık dahi bu kıyas üzere ola. Artuk eksük işledüğü dahi buna kıyas oluna. Kebkebiler kekbekün kalayla olsun ayrısı olsun uvağı bin dâne kekbeki yediye virürüz dirler. Ammâ ısmarlasalar fermûde işlense ol vakıt binün ona virürüz dirler. Zirâ ol vakıt ziyade demir harcolunur didiler. Cemî'si bu emirde ittifak itdikleri sebebden mukarrer kılındı. Kaçan tâcire binin yediye vireler tâcir yedi buçuğa vire.

24. **Okçılar** kaçan çam ağacından ok yonsalar yeleni dahi kaz yününden olsa kendü ihtiyarlariyle beş ok bir akçaya virirler imiş mukarrer kılındı. Belki okının ki yeleni kartal yünü ola birer akçaya vireler. Tavşancıl yünü olursa iki akçaya vireler. İki haki ok yonacak olurlar ise ikisin bir akçaya vireler. Eğer sekizen alıcak olur ise üç akça harcı var imiş dörde satarlar.

25. **Yaycılar** cağa yayı(nı) kadîm-ül-eyyâmdan on beşere yiğirmişere alınurmuş. Ba'zı kimesneler bu on beşe alınmış yaya cilâ vurub efşan idermiş orta yayıyla beraber yüze yüz yiğirmiye satarlar imiş. Hudâvendigâr halled-allahu saltanatehu kibelinden bir def'a men' olunub yasak olunmuş imiş hâli üzere koyalar tagyir itmeyeler. Yine ol hükm-i padişahî mukarrer kılındı. Muhalefet idenin muhtesib hakkından gele kırk akçadan ziyadesin yine satandan alıvire.

26. **Yekserciler** bin bidun yekserisin ona alalar on buçuğa vireler. Kendüler niceye alurlar ise buçuk artuğa satarlar. Tahta yekserisin ki gayetde eyüsi ola binin otuz beşe alurlar imiş gâh otuz altıya alurlar imiş kırka satarlar. Otuz otuz ikiye aldıkların otuz beşe otuz dörde satarlar. Yiğirmi sekize yiğirmi beşe aldıkların yiğirmi sekize otuz satarlar. Ağac yekserisin ki kantarın (yüz yiğirmiye alalar vukıyyesin üç buçuğa satarlar) eğer kantarın yüze alsalar vukıyyesin üçere satarlar. Çubuk demürin kantarı altmışa alınsa iki yüz elli dirhem bir akçaya satarlar. Firengi çelik kantarı üç yüz elliye alınsa vukıyyesin ona vireler. Kantarın bahâsı artub eksilür ise ana göre hisab oluna. Saban demürin niceye alurlar ise onun on bir üzerine satarlar.

27. **Çilingirler** Osmanî başmağa ve cizmeye müte'aref na'ılçai bir akçaya vireler (vuralar). Harezmî cizmenin bir buçuğa ola eyüsi iki akçaya ola. Ve oğlancıklar başmağına ve cizmesine buçuğa vireler (vuralar). Gayetde eyüsi olur ise bir akçaya ola.

28. **Mumcılar** ve **sabuncılar** yağın kantarı yüz ona alınsa yüz dirhem mu mu bir akçaya satarlar yüze alsalar yüz on dirhem vireler. Ve sabunu yüz kırk dirhem bir akçaya vireler yüz otuz dirhem bir akçaya ola. Kantarın bahâsı artub eksilürse ana kıyas oluna. Mumun fitili yağlı ola. Kuru panbuk üzerine mum dökme yeler ve yağına su katmayalar ve sabunu katı bişüreler çığ komayalar. Eğer kalb işlerler ise muhtesib hakkından gele.

29. **Ketancılar** ketanın kantarın yüze alsalar vukiyyesin iki buçuğa vireler. Eğer yüzün ona alsalar veya yedi yüz on beşe alsalar üçere vireler. Eğer yığirmiye yığirmi beşe alsalar üçer buçuğa vireler. Eğer kantarın otuza otuzbeşe alsalar vukiyyesin dörde vireler.

30. **Kılıccılar bıçakçılar** Dimişki deyü Firengî işlemiyeler. Ve her birini ayrı satarlar. Ve suyun onat vireler Dimişki etlik bıçakların destesin yüze alsalar onun on bir üzerine satarlar. Eğer sağrı kın düzdürüb satarlar ise a'lâsın on beşe evsatın on dörde ednâsın gâh buçuk asısına gâh sermayesine virtürler imiş. Kendü rızalariyle mukarrer kılındı.

31. **Kalemtıraşların** kaçan destesin otuza ya kırka ya elliye alsalar aldıkları gibi satarlar ise kim eyüsin çıkarmayalar ve kın düzdürmeyeler destesin iki akça fâidesine virürler imiş mukarrer kılındı. Eğer kın düzdürüb satacak olurlar ise sermayesinden zâyid iki akçaya ya üç akçaya faydasına satarlar a'lâ ve evsat ve ednâ i'tibar oluna. Eğer Firengî işleyecek olurlarsa anun dahi a'lâsın evsatın ednâsın gözleyeler. Her destede üç akça dört akça faydasına satarlar.

32. **Harratlar** bir sâde çıkırık düzülese ber akça harc olub iki günde düzerler imiş. Ednâsın on iki akçaya evsatın on üç on dört akçaya a'lâsın onbeşe onaltıya onyediyeye onsekize satarlar. Ehl-i hibre değer didiklerine göre (satarlar). Sâde beşik düzseler yedi akça harcı var imiş sekize dokuza ona satarlar beşiğine göre. Munekkaş düzseler otuza kırka elliye satarlar. Ehl-i hibre hükmiyle Sâde özge düzseler bir akçaya satarlar. Münekkaş düzerler ednâsı beş akçaya evsatın yedi a'lâsın ona satarlar. İğın onun on ikisinin bir akçaya verürler imiş mukarrer kılındı.

33. Her nesne ki taşradan şehre satılmağa gelür şöyle gerekdir ki ol nesneyi şehir halkından bir kimesne karşılayub almağa koymayalar. Bazarda her nesne kendünün mevzı'-i mu'ayyenesine gele. Meselâ yemiş aslında(n) her ne olur ise yemiş bazarına gele. Anda cemî' Müslümanlar göreler her kişi mikdarınca bir hisse ala. Cemî'isin bir kişi almaya. Ve dahi içlerinde bir âdet var imiş ki ana helke dirler imiş andan bu halka hayli zarar görünür imiş muhtesib anı gözleye itdirmeye. Eğer iderlerse hakkından gele. Ve balık ve havyar dahi bazara gele anda alışalar. Ve ketan dahi ketan bazarına gele anda alışalar (üleşeler) cemî'isin bir kişi almaya ittifakla her kişi kudreti yetdikce bir hisse ala. Eğer gayrı alıcı bulunmıyacak olursa ol vakit cemî'sin bir kişi alsa câizdir. Ammâ getüreni avk idüb bu gün dursun ırte alavuz dimeyeler. Ba'zı kimesne olurmuş ki bazara gelmezmiş halk tamamen alur imiş andan sonra gelüb bu alanlardan hisse taleb ider imiş. Eğer ol kişi amdle gelmezse ihtiyar bu alanların elinde ola dilerlerse kendü hisselerinden ana hisse çıkarıvireler dilerlerse virmeyeler. Eğer bir özri olub gelmediyse geldüğü vakit ana dahi kendü hisselerinden bir hissecik vireler. Yahud

her tâifenin kedhudâsı anun için bir hisse alıkoya gelüb alursa febihâ almaz ise bir mahalline vire. Ve na'l ve mih ve deri dahi anların gibidir. **Tahriren fi evâsiti zilhicce sene 907 (Zilhicce 907 ortaları = Haziran 1502 sonları)**"

– **BİRGİLİ-ZADE MUSLİHİDDİN MUSTAFA: 907/1502**

Yavuz Sultan Selim'in tahta çıkışına kadar Edirne Kadısı oldu. 1513 yılında Edirne'de öldü. Mezarı nerede bilinmiyor.

– **MEVLANA ZEYREK-ZADE RÜKNEDDİN EFENDİ: 1515**

Osmanlı bilginlerinden Muhammed bin Mahmud efendinin oğludur. (Zeyrek-zade) diye ünlüdür. Asıl adı Ahmed, unvanı Rükneddin'dir. Kendisi küçükken babası ölmüş ve dönemin Sinan Paşa, Hoca-zade, Hatib-zade'den çeşitli ilimleri öğrenmiştir. İlk müderrisliği Fatih Mehmed tarafından Bursa'daki Va'ızıyye Medresesine olmuştur. Rükneddin Efendi, öğrendiği ilimleri az bularak müderrislikten ayrılmış ve Derviş Muhammed bin-Hızır-Şah'a öğrenci olmuştur. Öğrenciliğinden sonra Kütahya'da Germiyanoglu, İnegöl, Bursa'da Yıldırım Bayezid, İznik ve Sultan medreselerine sırasile müderrislik yapmıştır. Sonra Amasya'ya müfti ve buradan da Edirne kadılığına II. Bayezid tarafından getirilmiştir. Kadılıktan sonra Anadolu ve Rumeli Kazaskeri olmuştur.

1515 yılında I. Selim tarafından Mısır Sultanı Kansu Gavri'ye elçi olarak yollanmış ve dönüşünde Rumeli Kazaskeri olarak ödevine devam etmiştir. Emekli olduktan sonra çok sevdiği Edirne'ye yerleşmiştir.

939/1532'de öldüğünde Üç Şerefeli cami yanında yaptırdığı okulun bahçesine gömüldü. (Şimdi Vakıf Öğrenci Yurdu dış bahçesinde bulunan mezarı bakımsız bir halde durmaktadır.) (A. Badi ise Sokullu M. hamamı sokağında gömülü olduğunu yazar.)

– **MEVLANA MUSLİHİDDİN BİN MUSTAFA BİRGİLİ-ZADE: 907-918 (1501-1512)**

Edirne kadılığında on bir yıl bulunmuştur. Sultan Selim tahta çıktığında 918/1512'de azledildi. Bir yıl sonra Edirne'de ölmüştür. **EL HACCU EŞHÜRÜN MALUMAT** ayeti ile ilgili tefsiri vardır.

– **MEVLANA MUHYÜDDİN MUHAMMED BİN HASAN SAMSUNİ: 918/1512**

Asıl adı Muhammed bin Hasen bin Abdussamed Samsunî olup unvanı Muhyiddin'dir. Samsun doğumludur.

İlk öğrenimini Mevlana Alaüddin Ali Arabi'den yapmış ve çok çabuk yükselerek ilk müderrisliği Bursa Molla Hüsrev Medresesi olmuştur. Sonra sırasıyla İstanbul Mahmud Paşa, Edirne Taşlık, İznik Orhangazi, Edirne Üçşerefeli ve İstanbul Sahn-ı Seman medreselerinin müderrisliğine getirilmiştir.

Emekli olduktan sonra Yavuz Sultan Selim tahta çıktığında Birgili-zade'nin yerine Edirne Kadısı olmuş 919/1513 yılına kadar yani ölünceye kadar bu vazifede kalmıştır.

Muhyiddin Efendi gece gündüz kitap okudu. Dünya malına değer vermez elindekileri ihtiyaç sahiplerine vermekten mutluluk duyardı.

Seyyid Şerif Curcanî'nin ŞERHU MİFTAH ve ŞERH-UT-TECRİD kitaplarından başka Teftazani'nin TELVİH adlı eserine yazdığı haşiye çok ünlüdür.

919/1513'de Edirne'de ölerek Tatarhani mezarlığına gömülmüştür.

- MEVLANA ŞUCA'UDDİN İLYAS ER-RUMİ:

Asıl adı İlyas, unvanı Şuca'uddin'dir. Dimetoka'da doğmuştur. Eşref-zade Muhammed Efendi'nin öğrencisidir. Sonra Tusî Efendi'den ve Sinan Paşa'dan çeşitli ilimleri öğrenmiş ve sırasıyla Dimetoka'da Oruç Paşa, Filibe'de Şihabeddin Paşa, Edirne'de Çelebi Mehmed ve Üç Şerefeli ve sonra da İstanbul Sahn-ı Seman medreselerinde müderrislik yapmıştır. Hoca-zade'den ilim ve irfan almadığı için çok üzüldüğünü söylemiştir.

Seyyid Curcanî'nin Tecrid ve Şerh-Metali için yazdığı haşiyeleri ile ünlüdür. Hayali'nin yazdığı haşiye için ayrıca bir haşiye yazmıştır. 929/1523'de ölmüştür.

- FENARİ-ZADE MUHAMMED ŞAH EFENDİ: 924/1518

Asıl adı Muhammed bin Ali bin Yusuf bin Muhammed bin Fenari'dir. Muhammed Şah diye ünlüdür. İlk Osmanlı Şeyhülislâmı Molla Fenari'nin soyundan gelmesi nedeniyle Fenari-zade diye anılmasına neden olmuştur. Fatih dön-

Mahmud bin Mehmet bin Hasan al-Samsuni mezar taşı, Mimar Sinan Hacular Ezanında.

minde 877/1472'de İstanbul'da doğmuş, 929/1523 yılında Rumeli Kazaskeri iken ölecek Bursa'da dedesinin yanına gömülmüştür.

Öğrenimini Hatib-zade ve Muarref-zade'nin yanında yapmıştır. Bursa ve İstanbul kadılığından sonra Arabistan Kazaskeri ve 1518'de Edirne kadısı olmuştur. Ayasofya Vakıfları Tahrir Defteri'ni düzenlemiştir.

Döneminin önemli şairlerindedir. "Gammi" mahlasını kullanırdı. Yirmiye yakın kitap yazmıştır. Bazıları şunlardır: Şerh-i Vikaye haşiyesi, Tefsir-i Fatih haşiyesi, Fen ilimlerle ilgili kitap, Risale-i İspat-ı Vücut şerhi, mikyas ile kitap ve Kitab-ı Ed'ıyye.

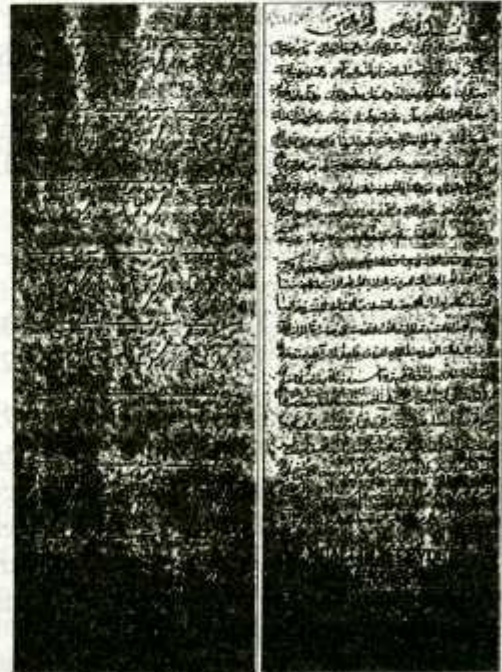
– MEVLANA MEHMED MUHYİDDİN EL FENARİ: 925/1519

Asıl adı Muhyiddin bin Ali bin Yusuf Bali bin Şemseddin Mehmed Molla el Fenari'dir. İlk Osmanlı Şeyhülislâmı Molla Fenari'nin torunu olması nedeniyle FENARİ-ZADE diye bilinir. Babası, Rumeli Kazaskeri Mehmed Şah Efendi'dir. 851/1447 yılında Bursa'da doğdu ve 954/1548'de İstanbul'da vefat etti. Eyüp Sultan'da gömüldür.

İlk öğrenimini babasından almış ve Hatib-zade ve Efdal-zade'den fıkıh ilmini, nakli ve akli ilimlerini öğrenerek İstanbul Ali Paşa Medresesi'ne müderris olmuştur. Müderrislikten sonra 925'de Edirne ve sonra İstanbul Kadısı olmuştur. Yedinde adalet hükmettiği için ilk önce Anadolu sonra Rumeli Kazaskeri ödevini tam 15 yıl doğruluk ve dürüstlikle yürüterek 944/1537'de emekli olmuştur.

Hacca gitmiş ve hac dönüşünde 1542'de Şeyhülislâm olarak bu vazifeyi de 3 yıl 6 ay müddetle sürdürmüştür.

Muhyiddin Efendi çok güzel ahlaklı idi. Tasavvuf yolunda da yüksek derecelere ulaş-

Fenari-zade Muhyiddin Mehmet Şah, Edirne Kadısı iken düzenlediği Ayasofya Vakıfları Tahrir Defteri.

(Kaynak: İslâm An.)

miş alışverişte, helâl ve haram konusunda çok dikkat eden bir kişiliği vardı. Büyü-
yük, küçük herkese saygı gösteren Muhyiddin Efendi harama dokunmamış ve
kul hakkından daima sakınılmasını insanlara iletirdi. Allah'a yakınlığı ile tam-
nırdı. Kendisini gücendiren ve fururu ile oynayan Vezir Ayas Paşa'yı Hac sıra-
sında Allah'a şikâyet etmiş ve hac dönüşünde vezirin öldüğünü işitmişti.

Fenari-zade Muhyiddin Efendi Arapça, Farsça ve Türkçe dillerini çok iyi
bilmekteydi. Şiirlerinde MUHYİ mahlasını kullanmıştır.

Yazdığı kitaplar şunlardır: 1- Fıkıh ilmi ile ilgili Ta'likat, 2- Hidaye Ta'li-
katı, 3- Haşiye-i Şerh-i Miftah ve Divanı. Fenari-zadeler günümüze kadar gel-
miştir.

– YA'KUB BİN SEYYİD ALİ: 928/1522

Asıl adı Ya'kub bin Seyyid Ali el-Bursavi'dir. Bazen Seyyid Ali-zade de
denilir.

İlim sahibi olduktan sonra sıra ile Bursa Hamza Bey, Aydın İbn-i Melek,
Bursa Sultan Bayezid medreselerinde müderrislik yaptı. Sonra Edirne Kadısı
oldu.

İmam-zade Muhammed ibn-i Ebu'nun Şir'at-ül İslâm eserine şerh yazdı
ve adını MEFATİH-ÜL CİNAN VE MESABİH-UL-CENAN (Cennetin anahtarı
ve gönüllerin kandili) koydu. Sultan II. Bayezid bu kitabı çok beğendiğinden
Yakub bin Seyyid'e ŞİR'A ŞARİHİ unvanını verdi. Yakub ayrıca Gülistan'ı
Arapça açıklamasını yaptı. RAVDAT-ÜL İSLÂM tarihi de önemli eserleri ara-
sında yer alır.

931/1525 yılında ölmüştür.

– MEVLANA AHMED ŞEMSEDDİN BİN SÜLEYMAN KEMAL PAŞA-ZADE: 929/1523

Edirne'de doğduğu söylenir (H. 873 - M. 1468). Dedesi Defterdar Kemal
Paşa olduğundan, İbn-i Kemal denir. Öğrenimini bu kentte yapmıştır. II. Baye-
zid döneminde müderris iken kadılığa geçmiş ve sonra Anadolu Kazaskeri ve
tekrar Darülhadis (Edirne) müderrisi iken emekliye ayrılmıştır. Edirne'de KE-
MAL PAŞA-ZADE tarihini yazdı. Yavuz ile Mısır seferine iştirak etmiştir. Ya-
vuz ile beraber atlı olarak giderken atının ayağından sıçrayan çamur nedeniyle
Yavuz'un verdiği yanıt çok ünlüdür.

932/1525 tarihinde Şeyhülislâm olmuştur (Zenbilli Ali Efendi'nin ölümü
üzerine). 940/1533'de İstanbul'da ölerken Emir Buhari Dergâhına gömülmüştür.
Peçevi, İbn-i Kemal için (bilginlerin en erdemlisi demiştir).

Vefatına şu tarih düşürülerek mezar taşına yazılmıştır:

*Şems-i rıh Kemal ve çerh-i ulum
Gitti ukbaya rahmet ede Gafur
Cennet-i adn ola makam anın
Abdi gılman ola kenizin nur
Geldi ilham hakkile tarihi
Kabri Ahmet ola Mudam pür nur.*

Şu ibare dahi ölümüne tarih olmuştur:

İRTİHALİL-İ ULUM BİL KEMAL

ve VAY GİTTİ KEMALİ BU ASRIN mısraları vefat tarihine hicri H. 940 - M. 1533/1534 tarihini göstermektedir.

İbn-i Kemal'in vefatı Mekke'de duyulduğu zaman, ilim ve faziletine gösterilen hürmetten dolayı, Mekkeli Müslümanlar tarafından gıyaben (yokluğunda) cenaze namazı kılınmıştır ki, bu durum kendinden başka bir alime müyesser olmamıştır.

Sicilli Osmani'de şunlar yazılıdır: "Ahmed Şemseddin Efendi ibn-i Kemal, Kemal Paşa-zade Süleyman Bey mahdumudur. Edirne'de tevellet eyledi. İbtida ümeradan olup, sonra ülemaya riayeti görmeye tahsilini ikmal ile ülemeden oldu. Sahn müderrisi ve badehu Edirne kadısı ve buradan Anadolu Kazaskeri oldu. Sultan Selim Han Hazretleri Mısır'dan avdet buyurdıklarında azl ve tefiş eyledi. Sonra Edirne'de Darül-hadis müderrisi ve bedehu Bayezid Müderrisi ihsan buyuruldu. 923 (1525)'de Şeyhülislâm oldu. 940 (1533) şevvalinin ikisinde fevt oldu. Haric-i şehirde Mahmud Çelebi zaviyesinde defn olundu. Ülama-i Arab hall-i eşkalde buna müracaat ederlerdi. Telifatı, tamamca tefsir, Keşşafa natemam bir haşiye, şerh-i hidaye, İslah el-miftah, şerh-i miftah, Seydayide haşiye, Yusuf, Züleyha, Dekaiik el hakaik, tarih-i Osman, ikiyüz kadar risale, fazıl, şair, edip, muhakkik, mütteki idi."

İbn-i Kemal ilk öğretiminden sonra asker olarak orduya katıldı. Daha sonra askerliği bırakarak ilmiye sınıfına geçmesi şöyle hikâye edilir: İbn-i Kemal tımarlı sipahi iken, ordu ile birlikte Filibe yakınlarında bulunuyordu. Vezir Çandarlı Halil'in oğlu İbrahim Paşa'nın başkanlığında toplanan bir mecliste, büyük şöhret sahibi olan Evrenosoğlu Ahmet Bey de paşanın yanında oturmuştu. Diğer emirler mertebelerine göre ayakta duruyorlardı. Bu sırada alimlerden birisi gelecek Evrenosoğlu Ahmed Bey'in üst tarafında oturdu. Görünüşü ve kıyafeti çirkindi. İbn-i Kemal bu zatın kim olduğunu sorduğunda, kendisine Molla Lütfi adında ve otuz dirhemle Filibe Medresesinde müderris olduğunu söylediler. Arkadaşı ona, alimler ilimleri sayesinde büyüktürler. Geride kalmış olsaydı, ne emir ve ne de vezir buna razı olmazlardı, dedi. Bunun üzerine İbn-i Kemal, ne

kadar çalışsa Evrenosoğlu gibi emir olamayacağını, fakat ilim sayesinde çok yükseleceğini düşünerek, ilme çalışmayı karar verdi. Seferden dönüşte tımarını terk edip Molla Lütü'nin hizmetine girdi, derslerine devama başladı.

İbn-i Kemal bundan sonra molla Lütü, Kastelli Muslihiddin Mustafa, Hatibzade Muhyiddin, Muarifzade Sinaneddin Yusuf gibi devrin alimlerinden ders gördü. Bu arada Müeyyadzade'nin koruyuculuğu ve gayretleriyle yetişti. İbn-i Kemal'in çok çabuk yükselmesine bu kişi neden olmuştur.

Edirne'li şairler arasında en ünlüsüdür.

Bazı tarihçilere göre Kemalpaşa-zade, Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran seferinden sonra 1515'de Edirne Kadısı olup bir yıl sonra Anadolu Kazaskesliğine atanmıştır.

FIKIHCI İBN KEMAL olarak ünlüdür. İlmî eserleriyle Osmanlı alimleri arasında yüce bir yere sahiptir. Yazdığı eserlerin ilim alanında 200'ü geçtiği söylenir. Edirne Darülhadis'te müderrislik yapmıştır.

– **MEVLANA MUHİDDİN MEHMED ŞAH İBN-İ ALİ:** 929/1523

Cevri tarihinde Muhiddin'in 934, Örfi tarihinde de Edirne Kadılığı 942 olarak gösterilmiştir.

Şair ve tarihçi olan Mehmed Efendi Zenbilli Ali Efendi'nin oğludur. Bu ailenin Edirne'de mahalle ve mescidi vardır.

– **MEVLANA MUHYİDDİN ALİ EL FENARİ:** 927/1519

Asıl adı Muhyiddin Mehmed bin Ali El Fenari'dir. Edirne Kadılarından (924/1518) Muhammed Şah'ın kardeşidir.

Edirne Kadılığundan sonra Anadolu ve Rumeli Kazaskerliğinde onbeş yıl bulunmuş 944/1537'de azledilmiştir. Azilden kısa bir müddet sonra Şeyhülislâm olmuş 954/1547'de ölmüştür.

Osmanlı ilk Şeyhülislâm Molla Şemsüddin-i Fenari'nin torunu olan Muhyiddin Efendi ilk eğitimini babasından almıştır. İstanbul ve Bursa müderrisliğinden sonra Edirne Kadısı olmuş ve sonra sıra ile Anadolu ve Rumeli Kazaskerliğine atandı. Bu vazifelerinde 15 yıl bulunmuş ve azlinden sonra Devletin on üçüncü Şeyhülislâmı olmuştur.

Kendisi önemli bir şairdir. MUHYİ mahlası ile şiirlerini bir divan halinde toplamıştır. Ünlü bir beyti şudur:

*DİL-İ MUHYİ DEN EKSİK OLMASIN DERT
MİSAFİRHANENİN MİHMANI HOŞTUR.*

954/1548'de ölmüştür. Ölümüne şu tarih düşürülmüştür:

İDE MUHYİDDİN EFENDİ RUHUNA ŞAD OLA İLAH

ve başka bir beyit ise

EDE MUHYİDDİN EFENDİ RUHUNA ŞAD OLA VEDUD

Eserleri: 1- Sadr-ı Şeria'ya ilişkin broşürler, 2- Hidaye'ye ait makaleler, 3- Fenn-i Meani (anlam ilmi), 4- Divanı.

- MEVLANA BEDREDDİN MAHMUD BİN ABDULLAH:

Asıl adı Bedreddin olup unvanı Mahmud bin Abdullah'tır. Genç yaşta ilim öğrenimini Mevlana Lütfi, Şuca'üddin-i Rumî ve Mevlana Maiyyed-zade'den yaparak kısa dönemde büyük üne kavuştu. İlk önce Bursa Çendik ve Yıldırım medreselerine sonra İstanbul ve sonra da Edirne Üçşerefeli medresesine müderrisliğine getirilmişti. İlmî ve doğruluğu nedeniyle önce Halep ve sonra Edirne kadısı oldu. Edirne'de on altı yıl kadılık yaptığını mezar taşının tamir kitabesinde yazılıdır. (Bu tamir mezar taşı adına yaptırdığı cami avlusunda üzerindeki yazı silik bir şekilde durmaktadır.) Edirne'de KADI CAMİ sahibidir.

Bazı kaynaklar kadı Bedreddin'in 939/1533 ve bazı kaynaklar 937/1530'da Edirne'de öldüğünü ve adına yaptırdığı camiye gömüldüğünü yazmaktadır. Yaptırdığı caminin yapımı ile ilgili tarih ebcede göre şöyle düşürülmüştür: EL HAYRU FİHİ

Mevlana Bedreddin Mahmud Efendi Edirne'de camisi bulunan Şeyhi Çelebi ve Şeyhülislâm Ahmed Şemseddin'in babalarıdır. Kadı Bedreddin Vezir Hadım Ali Paşa'nın azatlı kölesidir. Ali Paşa Medresesi'nde on yıl müderrislik yapmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinden dönüşünde karşılamak üzere Antakya'ya gittiğinde kendisini gören Sultanın damadı Ferhat Paşa, "Burada ne arıyorsun?" diye sorduğunda, o da şaka ve nükteli şu yanıtı vermişti: "Bu kentte gömülü Habib-i Neccar hazretlerini ziyaretle ona bulduğum medresede daha kaç yıl kalacağımı da sormaya geldim." Bu nükteli yanıt Yavuz Sultan'a söyle-nince Bedreddin Edirne'ye atanarak ölünceye kadar burada kalmıştı. (Üç şerefeli medreselerinden birine).

- MEVLANA MUHYİDDİN MEHMED İBN-İ ALİ EL CEMALİ:

938/1531

Muhiddin bin Aliyü'l-Cemalî diye ün bulmuştur. Zenbilli Ali Efendi'nin ikinci oğludur.

Edirne kadıları (Esami kuzât) listesinde Mirim Çelebi'den sonra ikinci sırayı alır. Farsça ve Türkçe nazmı çok kuvvetlidir. Tevarih-i Osmanî (Osmanlı Tarihi) adlı kitabı vardır. Cemali-zadeler sülalesindedir.

957/1550 tarihinde ölmüş ve ölümüne şu tarih düşürülmüştü:

MOLLA ÇELEBİ RUHUNA ŞAD EYLEYE KAYYUM ve
MOLLA ÇELEBİ CANINA RAHMET EDE VAHHAB

– MEVLANA ABDÜLLATİF EFENDİ BİN ABDÜLVEHAB:

Mevlana Muslihiddin Yarhisarî ve Anadolu Kazaskeri İmam Şeyh Mahmud'un öğrencisidir. İlk müderrisliği Dimetoka olup sırasile Edirne'de Ali Bey, İstanbul'da İbrahim Paşa, Kalenderhane, Mahmud Paşa, Edirne'de Üçşerefeli ve en son Manisa medreselerine müderris oldu. Buradan Edirne Sultan Bayezid medresesine atanan Abdüllatif Efendi doğruluğu ve ilme bağlılığı nedeniyle Edirne kadılığına getirilmiştir.

Mısır'dan İstanbul'a gelen İbrahim Gülşeni ile buluşan Mevlana Abdüllatif ile sohbetlerinde onun öleceği günü ve tarihini işaret etmişti. Abdüllatif Efendi Edirne'ye döndükten sonra yanındaki dostlarına, "İnşallah biz bu Kadir gecesi vefat etsek yeridir. Vakfın hakkı üzerimizde bulunmasın, diye Bayezid müderrisi iken vefat etmiş ve Ramazan ayının son üç günü ücretini geri vermiştir." dediği şekilde ölerak Edirne Kasım Paşa Camii mezarlığında Mirim Çelebi'nin yanına gömülmüştür. (Mahmud bin Mehmed bir Kadızade el-Rumi yanına gömüldü.)

Güzel konuşması, yardımseverliği, doğruluğu ve dinin koşullarından ayrılmaması nedeniyle halk arasında PAMUK KADI olarak tanınırdı.

– MEVLANA MUHAMMED BİN HÜSAMEDDİN ABDULLAH:

961/1533

Unvanı Muhyiddin olarak tanındığı halde şiirlerinde kullandığı takma ad nedeniyle HİCRİ ve ilim alanında KARA ÇELEBİ olarak bilinir.

Babası Karamanlı Mehmed Paşa'nın azatlı kölelerinden Mevlana Hüsameddin Abdullah'tır.

Çok zeki olması ve dinî, ilmî bilgisinin yeterliliği nedeniyle kadılık görevine başladı. Kadılıktan sonra Edirne Sultan Bayezid müderrisi Temal Paşa'nın ders yardımcısı (mu'id) olarak çalışarak diploma (icazet) aldı. Müderrislik diploması aldıktan sonra sırasile Bunsu, Tire, Amasya, Çorlu, Manisa, İstanbul ve Edirne Sultan Bayezid müderrisi oldu. Bu ödevinden sonra Edirne ve İstanbul kadılığına getirilmiştir.

Yazdığı kitaplar şunlardır: 1- Divanı, 2- Vakı'at, 3- Fıkha dair.

– MEVLANA MUHYİDDİN MEHMED BİN PİRİ MEHMED ŞAH:

941/1534

İlim sahibi olduğu halde ilerlemek için çok hırslı bir karakteri vardı. Bu

nedenle bir çok kimsenin kalbini kırmaktan çekinmezdi. Babasına dahi karşı gelmiş bir söylentiye göre babasını zehirlemek istemesi onun aşırı hırs ve kin sahibi olduğunu göstermektedir. Hatta bu nedenle babasının ve bir dervişin bedduasını alarak içki içtiği Hatip köyünde yanarak can vermesi çok ilginçtir. Yarnarken üzerine su yerine içki dökmüştür.

Muhyiddin Mehmed Efendi aynı zamanda şair idi ve mahlası RAZÎ'dir. Şu beyit onundur:

DİLBER DUTARSA AŞİKA N'OLA CEFA YOLUN
İRMEZ BİŞAT-I KURBE TUTANLAR VEFA YOLUN.

Dimetoka'ya kadar uzayan ADA içi yöresi Dimetoka'dan alınarak Edirne Sancağına bağlanması bu kadı döneminde olmuştur. (Demirtaş - Bosna - Ahırköy ve Kiliseli köyleri).

– MEVLANA MUHYİDDİN BİN KUTBÜDDİN: 941/1534

Asıl adı Muhammed bin Kutbüddin Muhammed bin Muhammed bin Kadı-zade-i Rumî'dir. Halk arasında MİRİM KÖSESİ (amcası Mirim Çelebi'nin yanında yetişmesi nedeniyle) diye anılmıştı. Osmanlı bilginleri arasında ise (büyük dedesinin torunu olması nedeniyle) KADI-ZADE-İ RUMÎ diye tanınmıştır.

Anne ve baba tarafından kültürlü ailelerden gelmektedir. Annesinin ünlü bilgin Hoca-zade'nin ve babaannesi de astronomi bilgini Ali Kuşçu'nun kızkardeşi idi. Ebu's-sü-ud-zadeler sülalesindedir.

Dönemin en ünlü bilginlerinden öğrenim görmüştür. Bursa, İstanbul ve Edirne'de Dar-ül-hadis müderrisliğinden sonra Halep, Edirne ve İstanbul kadılıklarında bulunmuştur.

Matematik ilminde oldukça ileri sayılırdı. İstanbul'da bir mescid ve okul yaptırmıştır. İran'da arstronomi, riyaziye öğrenmiştir. Yazardır. Bunun oğlu KIZIL MOLLA denen Abdülkerim Salih Efendi kazaskerdir. Ünlü matematikçi-astronom ALİ KUŞÇU bu sülaledendir.

– MEVLANA AHMED BİN MEHMED:

Bursa kadılığından Edirne kadılığına atanmış, Arap ve Acem müfettişliğinden 100 akçe ile emekli olmuştur.

– MEVLANA MEHMED BİN HASANÜ'S-SAMSUNİ: 944/1537

Bir çok yerde müderrislikte bulunmuş ve uzun yıllar Edirne kadılığı vazifesinde bulunmuştur. 979/1571'de Edirne'de ölmüştür. Mezar taşı Cumhuriyet

döneminde Mimar Sinan namazgâhlı Hacılar Ezanına kaldırılmıştır. (Bak. O. Onur'un EDİRNE TÜRBELERİ adlı kitabına.)

Telvihe ve Şerh-i Mevâkıfa ve Mes'ud-u Rumi'nin Metn-i Adap şerhi önemli kitaplar arasındadır.

– MEVLANA HASEBEDDİN HASAN: 945/1538

İlim alanında (Hüsameddin Hasan Karasi Çelebi) diye ünlüdür.

– MEVLANA MUHYİDDİN
MUHAMMED: 949/1542

Halk arasında MERHABA ÇELEBİ diye ünlüdür. 951/1544 tarihinde Edirne'de ölerək Uzunkaldırım mezarlığına gömülmüştür. Ölümüne şu şiir söylenmiştir:

BİR NİDA İRÜP EFENDİ
HAZRETİNİN SEM'İNE
VUSLAT İSTERSEN ÇU BİZDEN
YANA GEL YAHU DEMİŞ
HOŞ ÇEKÜB CAM FENAYA
ŞEVKA BİR TARİH İDÜP
SAKIYA BEZM-İ CİHANDAN
MERHABA YAHU DEMİŞ.

Şeyhülislâm Fenari-zadelerin sülalesindedir. Babası Bursa Kadısı Yusuf Bali Efendi ise Şemseddin Molla Fenari'nin oğludur.

– MEVLANA MUSLİHİDDİN EL MUSTAFA
BİN MUHAMMED ALİ: 952/1544

Halk arasında BOSTAN EFENDİ diye ünlüdür. Asıl adı Mustafa bin Muhammed Ali Tirevî er-Rumi olup unvanı Muslihiddin'dir. 1498'de Tire'de doğmuştur. 1569'da ölerək Emir Ahmed Buharî zaviyesine gömülmüştür. Bostan-zadeler sülalesindedir. Oğlu Bostan-zade Mehmed Efendi Edirne kadılığında bulunmuştur. Muslihiddin Efendi çeşitli ilimleri ve dini esasları Muhyiddin Fenari, Ahmed İbn-i Kemal Paşa ve Çivi-zade Muhyiddin efendilerden öğrenmişti. Müderrislik, Edirne Kadılığı ve Rumeli Kazaskerliğinde bulunmuştu.

دعا
بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعلنا من عباده
العلماء والفاضلين
زیر بر وقتک کاغذی اجاره ایلد ایلد ستمیز آنکی ستمیز
بعضی سینه بنا ایلد اجاره سینی دیر ز اولد ستمیز
ایر اولد و تھنک منوی سینی اولان سوز ز برون ایلد و سنانک فریض
دیر و سنانکی ایلد اجاره بویر ستمیز قدره و سنانک ستمیز
لو
عمرو اولد کاکم و قضا ایلد و کن انبیا ایلد
زیدک مدرت اجاره سیمی تمام اولسون بالو اولسون
و قضا اولد سیمون اولمچی حاکم ایلد ز اولد
آخوه و بیکه قادیور بانی کفر فخر و قضا
دار ایلد بایر ایلد و ستمیز منور و سنانک باب سیم
قصبه کافلی ایلد و قضا ایلد و سنانک ایلد
بایر ایلد و ستمیز قضا ایلد

Fenari-zade Muhyiddin Çelebi'nin bir fetvası.
Kaynak: İslâm Ansik. (Diyanetin)

Önemli yapıtları şunlardır: 1- Tefsirü suret ül-En-am, 2- Haşiyetün alel-izlah vel-izah, 3- Haşiyetün alâ Sadr-iş-şeria, 4- Risaletün fif-cüz'üllezi la yeteazza, 5- Risaletül-tadi vel-kader, 6- Necât-ül-ahbab ve tuhfetü zevil-elbab.

– **MEVLANA SİNAN EFENDİ:** 952/1545

Osmanlı bilginlerinden Sinenuddin Yusuf bin Hüsam bin İlyas'dır. MUHAŞŞİ SİNAN EFENDİ diye ünlüdür. Doksan yıl yaşamıştır. Amasya'nın Bedevî köyünde 1487'de doğdu.

Öğrenimini Amasya Ağa müderrisi Emir kulu Şemseddin Efendi'den yaptı. Sonra yine Amasya Hüseyiniye müderrisi Taşköprülü Muslihiddin Efendi'nin yanında beş yıl okudu. Onunla beraber Bursa'ya ve İstanbul'a geldi. Muhyiddin Fenari'nin öğrencisi olarak yedi yıl ilim ve dinî bilgiler öğrendi. Kanuni'nin hocası Şeyhülislâm Ali Efendi yanında stajyer olarak çalıştı ve müderris oldu. İlk müderrisliği Edirne Taşlık Medresesi idi. Bir çok medreselerde müderrislik yaptıktan sonra 952 /1545'te Edirne Kadısı oldu. Kadılıktan sonra Anadolu Kazaskeri ve tekrar müderrisliğe dönerek Süleymaniye müderrisi olup bu dönemde Kadı Beydavi'nin tefsirine haşiyeye (açıklama) yazdığı için kendisine MUHAŞŞİ denildi. İlmî ve dinî bilgisinin çok yeterli olması nedeniyle bir çok öğrenci onun yanında staj yapma zorunluluğu getirildi. 1578 yılında Fatih Camiinde Cuma namazı kılariken hastalanıp öldü.

Önemli kitapları: 1- Haşiyeye-i tefsir-i kadı Beydavi, 2- Şerh-i Mevakıf, 3- Hidaye haşiyesi.

– **MEVLANA EMİR MEHMED:** 954/1546-47

– **MEVLANA ABDURRAHMAN EL AMASİ:** 954/1547

Edirne'de kadılığı dört yıl sürmüştü ve kentin ilk evkafını yazmıştır.

Edirne Kirişhane'de Abdurrahman mahallesinde bulunan Abdurrahman camisini onarmıştır. Kadı Abdurrahman Çelebi Müeyyed-zade ile hemşehridir (Abdurrahman semtinin kurucusu).

Mısır ve Mekke kadılığından sonra Rumeli Kazaskeri olmuş 983/1585 tarihinde ölmüştür.

– **MEVLANA BEDRÜDDİN:** 975/1550

– **MEVLANA MUSLİHİDDİN MUSTAFA EL NİKSARİ:** 958/1551

Kanuni Sultan Süleyman döneminin ünlü bilginlerindedir. Tokat'ın Niksar kasabasında doğmuştur.

Ünlü bilginlerden Muhyiddin Fenarî ve Hoca-zade'den çeşitli ilimleri öğrenmiştir. Öğrenimi bittikten sonra Taci-zade Cafer Çelebi'nin yerine Nişancı olarak atandı. Bu ödevinden sonra Gelibolu'da Saruca Paşa Medresesi'ne, Vardar Evrenos Bey Medresesi'ne ve oradan Edirne Taşlık Medresesi'ne müderris oldu.

Müderrislikten sonra Manisa Müftüsü, Bağdat Kadısı ve Halep Kadılığına getirildi. Buradan sonra Edirne ve İstanbul kadılığına getirildikten sonra İstanbul Süleymaniye Müderrisliğinden emekli olmuştur.

Oğulları Mehmed Efendi ve Ali Çelebi de dönemin ünlü bilginleri arasında idi.

– **MEVLANA HASAN EMİR EFENDİ:** 957/1550

Niksari Sinan oğludur. Alim kişiliği ile tanınır. Mekke-i Mükerrerme'de kendisine hediye edilen yirmi bin floriyi hakka uygun diye kabul etmedi. Oğlu Seyyid Ahmed Paşa'dır. 1567'de vefat etti.

– **MEVLANA MEHMED BİN HÜSAMEDDİN Bİ'KARA ÇELEBİ:**
961/1553

Bursalıdır. Asıl adı Muhammed bin Hüsameddin Abdullah el-Bursavî'dir. Unvanı Muhyiddin olup halk arasında KARA ÇELEBİ veya HİCRÎ Efendi diye anılır.

Hicrî'nin babası Fatih'in vezirlerinden Karamanlı Mehmed Paşa'nın azatlı kölesi Mevlana Hüsameddin Abdullah'dır. Öğrenimini çok kısa zamanda yaparak ilk önce Edirne Bayezid Medresesi'nde Ahmed ibn-i Kemal Paşa'nın asistanı (mu'id) olmuş ve ilminin yeterliliğiyle sıra ile Bursa'da İsa Bey, Kütahya'da Molla Vecid, Tire'de Tire, Amasya'da Hüseyniyye, Çorlu'da Çorlu, Bursa'da Manastır, Manisa'da Sultan, İstanbul'da Sahn-ı Seman ve Edirne'de Sultan Bayezid medreselerinde müderris olmuştur. Kendi isteğiyle kadılık mesleğine geçti ve sırasile Şam, Bursa ve Edirne kadısı olmuştur.

Kara Çelebi çok zeki, hoş sohbet, ilim ve irfanı yerinde bir kişi idi. Bir çok tarihçilere geçen olayları anlatarak onlara malzeme vermiştir. Ayrıca şairliği de vardı ve şiirlerinde HİCRÎ takma adını kullanırdı. Şu beyit onundur:

AYAĞIN TOPRAĞINA DİLCAN VERÜB YAŞLAR DÖKER
ANI OL YANE ÇEKEN YA SUYU YA TOPRAĞIDIR.

Yazdığı kitapların adları şöyledir: 1- Vakı'at (Fetvalarla ilgili), 2- Divan, 3- Sefinet-üd-dürer (Fıkıhla ilgili).

– **MEVLANA DERVİŞ MEHMED:** 962/1554

Ünlü Sinan Paşa'nın torunudur. Edirne'de kadılığı sırasında 1555 yılında ölecek Üçşerefli cami mezarlığına gömülmüştür. Kanuni Sultan döneminde ölmüştür.

– **MEVLANA MUSLİHİDDİN İBN-İ EL MEVLA
FAHREDDİN İBN-İ EL MİMAR:** 964/1556

Asıl adı Mustafa bin Muhyiddin Muhammed'tir. Muslihiddin unvanı verildiği halde MİMAR-ZADE diye şöhrete kavuşmuştur.

Dönemin önemli müderris ve kadılarındandır. Müderrisliği sırasında gördüğü bir rüyada Mısır'a kadı olduğunu görmüş ve kadılık mesleğini seçerek ilk önce Medine, sonra İstanbul ve sonra da Mısır'a kadı olmuştur. Mısır kadılığı sırasında ölmüş ve orada gömülmüştür.

Durer'e bir haşiyesi ile ünlüdür. Ayrıca HİDAYE, MİFTAHA, MEVAKİF'la ilgili yazıları vardır.

– **MEVLANA PERVİZ BİN ABDULLAH EFENDİ:** 966/1558

Ünlü maktul İbrahim Paşa'nın azatlı kölesidir.

İki defa Bağdad'a kadı sonra Halep, Şam ve Mısır kadılığından sonra Edirne kadısı olmuştur. Mekke-i Mükerrreme'de ölmüştür. (Edirne tarihçisi Örfi'nin İstanbul Bayezid Üniversitesi'nde bulunan yazma kitabında bu kadının adı BÜRÜZ ABDULLAH olarak geçer.)

Mekke'de 987/1579'da öldüğünde Peygamber Efendimiz'in hanımı Hadice-ül-kübra'nın yakınında Mu'allâ kabristanına gömülmüştür. Bazı Osmanlı tarihçileri onun ölümünü 978/1570 gösteriyorsa da yaptığı vazifelere göre bunun gerçek olmadığını anlaşıyor.

Şeyhülislâm Kemal Paşa-zade ve Çivi-zade Efendi'den ilim öğrenimi görmüştür. Öğreniminden sonra sıra ile İbrahim Paşa, Mahmud Paşa müderris olmuş ve bundan sonra derecesi yükselerek Edirne'de Dar-ül-hadis medresesine atanmıştır. Müderrisliğinden sonra kadılık mesleğinde epi yükselmiştir. Edirne'de Mimar-zade Efendi yerine kadı olmuş ve bu işte de başarı olunca 971/1563 yılında Anadolu Kazaskeri olmuştur.

Sultan Süleyman'ın 974/1566 yılında Zigetvar seferinde ölünceye yerine II. Selim geçmesiyle Perviz Efendi Rumeli Kazaskeri Hamid Efendi ile bir sorun yüzünden geçimsizlik çıkınca her ikisi de bu ödevlerinden alındı ve Perviz Efendi emekliye ayrıldı. Aradan on yıl geçtikten sonra Perviz Efendi Mekke kadılığına atandı ve 1579 yılına kadar bu işte kaldı.

Çok zeki ve kuvvetli bir belleği olan Perviz Efendi çok kitap yazmıştır. Kitapları şunlardır: 1- Telhisü tuhfet-il-me'ani li ilm-il-me'ani, 2- Mirkât-üs-se-mâ, 3- Risale-i vilayet, 4- Şerhu Telhisi miftah, 5- Ta'likat alel-Hidaye, 6- Risale-tün fil-va'd.

Perviz Efendi Edirne kadılığında iken o dönemin ünlü şairleriyle (Edirmeli Mecdi, Edirmeli İzârî, Nev'i Valihi) ile sohbetlerde bulunmuştur. Bunlar arasında Bağdatlı Ahdî (Gülşeni Şuera sahibi) Perviz Efendi'den çok yararlanmıştır.

- **SEYYİD HASAN BİN SİNAN:** 969/1561

Mekke-i Mükerrreme kadılığından Edirne kadılığına atanmıştır. Çok dürüst olup verdiği kararlarda geçerliliği ile tanınırdı. Mekke'de iken kendisine rüşvet vermeğe kalkan bir şahsa en ağır cezayı vermekten çekinmemiştir.

975/1567'de ölmüştür.

- **MEVLANA MEHMED BİN MEHMED:** 970/1562

- **MEVLANA PİR MEHMED NATTA:** 972/1564

Pir Mehmed Natta ilim alanında AŞIK ÇELEBİ olarak tanınır. Meşâirü'ş-şuera adlı tezkirenin yazarıdır.

1520 yılında Prizren'de doğdu. Annesi, Bayezid II'nin Kazaskerlerinden Müeyyed-zade'nin kızıdır.

Sururi, Kaşköprü-zade, Arap-zade Abdülbaki, Ebussuud, Emir Gisû ve Muhyiddin-i Fenârî'den ders almıştır. Geniş bir çevresi vardı.

Çeşitli yerlerde kadılık yapmıştır. Şiirlerinde AŞIK ÇELEBİ unvanını kullanırdı.

Eserleri: 1- Tercüme-i Ravzatü'ş-şüheda, 2- Tercüme-i Şakaiki'n-nu'maniye, 3- Tercüme-i Tibri'l-mesbuk fi nasihatül-Mülük, 4- Şerh-i Ehadis-i Erba'in, 5- Tercüme-i Ravzü'ü-ahyar, 6- Zeylü'ş-Şaka, 7- Mi'racü'l-ayale.

- **MEVLANA AHMED KANİ MEHMED MESNEVİ-HAN-ZADE:**
974/1566

İlim alanında Mesnevihan oğlu Ahmed Çelebi diye ünlüdür. Edirne Muradiye mahallesinde doğup yetişmiştir. Hem Edirne hem de İstanbul medreselerinde ders okutmuştur. 974 yılında Edirne kadısı olmuştur, yani Sultan Süleyman'ın öldüğü yıl Edirne kadılığına atanmıştır. Edirne Sultan Selim Camisi yapılıırken alınan Kıbrıs'a Ahmed Kani Efendi kadı olarak gelmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman Zigetvar seferine giderken Edirne'ye uğradığında Kami Efendi Sultan'a aşağıdaki gazeli sunmuş ve Sultan'dan ödül almıştır.

*NEVBAHAR OLDU BİR AĞAZ ETTİ BÜLBÜLLER YİNE
SALDI GÜLBENKİ GUZAT AFAKA GULGULLER YİNE
CEYŞİ EZHARE MEĞER YOKLANMA VAR KİM BAĞDA
TAKINIP HANÇER, SİPER BERDUŞTUR GÜLLER YİNE
ŞAHİ GÜL ÖNÜNE DÜŞMÜŞ BAĞDA EBRİ BAHAR
BAĞLAMIŞ SERVİ SEHİ, KULLAR GİBİ KOLLAR YİNE
SAHN-İ GÜLŞENDE KURUB YER YER OTAĞIN LALELER
BAŞINA OTAĞALAR TAKINDI SÜNBÜLLER YİNE
BEZMGAH REZMDE KAMI, SAFALAR ETMEĞE
VAKTİDİR HUNİ ADÜVDEN İÇİLE MÜLLER YİNE*

Bu gazel de Kami Efendi'ye aittir.

*GUS ETME PENDİ NASIHI TERK-İ FESANE KIL
SAKİ AYAĞI SUN ELE, MUTRİB TERANE KIL
MEYDAN-I HÜSNÜN ALMAĞI İSTERSEN ÖĞDÜLÜN
GÜLGUN HADDİNE SAÇINI TAZİYANE KIL
DİRSEN BENİM GİBİ DELİNE BAĞRI CEVHERİN
ELMAS-I GAMZENE KAŞINI GEL KEMANE KIL
VASLIN METAINA VEREYİM NAKD, GÖZYAŞIN
SÖYLE BEHA NEDİR, EY ŞEH BEHANE KIL
DEVLET NİŞANI VAR İSE BAŞINDA KAMIYA
OL KAŞI YAY HADENGİNE SİNEN NİŞANE KIL.*

Şair olarak tanınan Kami Efendi Sultan İkinci Süleyman tarafından pek fazla sevilir ve sayılırdı.

Kıbrıs kadılığından sonra İstanbul'a geldi ve üçüncü Murad döneminde İstanbul'da öldü.

İslâm hukukçularının önemlilerini anlatan ve İsveç Kralı ile ilgili Fetva ve MEHAMMÜ'L-FUKAHA adlı fıkıh kitabı Edirne Sultan Selim Camii kütüphanesi 6984 noda kayıtlıdır.

– **MEVLANA ŞAH MUHAMMED:** 975/1566-1567

Mevlana Celaleddin-i Rumî'nin soyundan gelmiştir. Babası Afyonkarahisar kadısı Mevlana Harm bin Muhammed bin Adil'dir. İlim alanında "Mevlana Şah Muhammed ibn-i Harm" diye anılır.

İlk öğrenimini Afyon'da Gediz Ahmed Paşa Medresesi müderrisi Merhaba Efendi'den yapmıştır. İstanbul'da Sahn-ı Seman Medresesi'nde Çivi-zade'den

ilmini geliştirdi ve onun yanından hiç ayrılmadı. ivi-zade Mısır kadılığına gidince onun hizmetine devam etmiş, çivi-zade 1537 yılında Anadolu Kazaskeri olduğunda onun muhasebecisi olmuştur. ivi-zade 1538'de şeyhülişlâmlığa atanınca onun yanında stajyer (mülazım) olduktan sonra Bursa'da Molla Hüsrev ve sonra da Edirne'de Sıraciyye ve Cami-i Atik (Cami Ardı) medreselerinin müderrisliğini yapmıştır.

ivi-zade Rumeli Kazaskeri iken Kanuni Sultan Süleyman ile yaptığı bir sohbette yanında stajyer olarak bulunan şah Muhammed ve Kınalı-zade Ali elebi'nin ilim sahasında çok ilerlediklerini söylemiş ve bundan hoşlanan Sultan bu iki kişiyyi kadılıklara getirmişti.

şah Muhammed en çok Kazasker olmak istiyor ve bunun olacağından arkadaşlarına devamlı söylüyordu. şah Muhammed bir gece rüyasında hocası merhum çivi-zade'den bu dileğinin yerine getirilmesini istemiş fakat hocası onun ancak İstanbul kadısı olmasının yeterli olacağını söylemişti.

şah Muhammed iki kitap yazmıştır. Haşiye-i Tecrid ve şerh-i Mevakıf'a yazdığı haşiye. 978/1570 tarihinde İstanbul'da ölererek Abid elebi bahçesine gömülmüştür.

– MEVLANA ALAADDİN ALİ EFENDİ: 978/1570

– KINALI-ZADE ALİ İBN-İ EMRULLAH: 1570
(Kınalı-zade Ali Alaeddin elebi)

şair, astronom, filozof, din alimi.

1510/1511 yılında Isparta Hamid'de doğdu. Babası Fatih Sultan Mehmed'in hocası Kadı Emrullah Efendi'dir. Büyük babası Abdülkadir Hamidî'nin de Fatih'e hocalık ettiği bazı yazılarda görülmüştür. Hamidî sakalına kına kullanması nedeniyle oğullarına KINALI-ZADE denmektedir. Ölümü 1572'dir.

Kınalı-zade Ali Efendi dönemin ünlü alimlerinden Kara Salih, kazasker Kadri, Merhaba ve çivi-zade Muhiddin, malul Emir Sinan'dan ders görmüş ve öğrenimi bittikten sonra şeyhülişlâm Ebussuud Efendi tarafından Edirne Hüsamiye medresesine müderris olarak atandı. Bundan sonra sırasile Mısır, Bursa, Edirne ve İstanbul Süleymaniye müderrisliği ve sonra da şam, Kahire, Bursa kadılıklarını yapmış, 1571 yılında Kazasker oldu. Aynı yıl Edirne'ye geldi. Taşköprü-zade'ye göre IRK-EN-NESA hastalığına (siyatik) tutuldu. Derisine sürülen zehirli melhem vücuduna girerek ölümüne neden oldu.

Kınalı-zade o dönemin okutulan bütün ilimlerini öğrenmişti. Matematik ve astronomide büyük otorite sahibiydi. Oğlu Kınalı-zade Hasan elebi babasının İbn-i Sina'ya göre felsefede bir muallim-i sane, astronomide ise bir kadı-zade olarak üstünlüğünü söylerdi.

Büyük bir zekâ ve hafızaya sahipti. Şairdi. Ülke içinde birlik ve beraberlik üzerinde durmuş ve büyük ün kazanan AHLÂK-I ALAÎ adlı yapıtını 972/1564 yılında Şam'da iken Suriye Beylerbeyi Ali Paşa adına Türkçe yazmıştır. Kitab için şöyle demiştir: "Dış düşmanların hücumundan en çok zarar gören milletler, aralarında sevgi bağları kopmuş ferdlerden meydana gelmiş olan ülkelerdir. İç dostlukları kuvvetli olan ferdler, yurtlarını dış düşmanların bozgunculuk ve düşmanlığından kolayca koruma yollarında birleşebilirler."

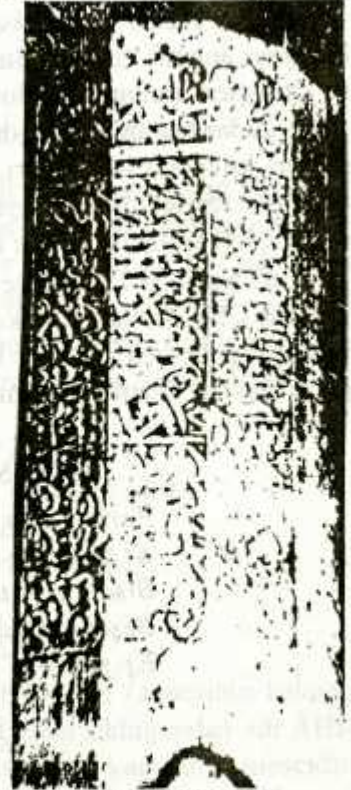
Aynı yapıtta ŞAKA ve MİZAH ile ilgili şu sözleri vardır: "...mizaha latife derler. İlmli derecede olanı beğenilir. Çünkü normal aştamak koşulu ile yapılan şakalar, dostların gönlünü şen ve şakrak eder, onlara serinlik verir. Bu şekilde şakalar sahibini de dostlara kırgınlık verecek asık suratlık ve büyüklenmeden alıkoyar. İlmli dereceyi aşan şakalar ise aklen ve şer'an kötüdür..."

Bu kitabı yazmasının nedenini şöyle anlatır Kınalı-zade: "AHLÂK-I NASİRİ, AHLÂK-I CELALİ, AHLÂK-I HÜSEYN ve İmam-ı Gazali'nin İHYA-İ ULUMUDDİN ve EYYÜHEL-VELED kitaplarını inceledim. İncelediğim bu ahlâk kitapları Arapça idiler. Şöyle düşündüm. Keşke, HİKMET-İ AHLÂKİ tamamen içine alan Türkçe bir kitap yazılıysaydı. Bunu gerçekleştirmek için gerekli inceleme ve araştırmalar yaptım. Nihayet zaman ve zemin müsait oldu ve bu eser meydana geldi.

Kitabın ön sözünde şöyle der: Hikmet ve fazilet sahibi kişiler tarafından bir hakikat vardır. O da Ahlâk ilminin tedbir-ül menzilinin (ev idaresi adabı) ve siyaset-i medinesinin (sosyal terbiye) inceliklerine erişmeyen insan ruhu hakiki olgunluğu elde edemez. Saadet ve marifete ulaşamaz."

Ahlâk-ı Alaiyye kitabı üç bölüme ayrılmıştır:

- 1- Ahlâk ilmi (temel bilgiler, iyi ve kötü huylar ve kötü huylardan kurtulma),
- 2- Ev idaresi adabı,
- 3- Sosyal terbiye.

Kınalı Ali Efendi.
Mezar taşı Mimar Sinan Hacılar
Ezanında.

Kitap asırlarca Osmanlı medreselerinde okutulmuş ahlâkla ilgili felsefi bir kitap olmuştur. Kitabın bir nüshası Edirne Sultan Selim Cami kütüphanesinde (H. 1003 tarihli) bulunmaktadır.

Ali Efendi üç lisan ile konuşur ve yazardı. Şiire çok yetenekli ve maarifete eşi olmayan bir şair olarak ün yapmıştır. Alaaddin Çelebi'nin İstanbul Bayezid Kütüphanesi'nde MUHTASAR TABAKAT AL HANAFİYA adlı kitabı İmam-ı A'zam'dan ibn-i Kemal Paşa'ya kadar anlatılmaktadır (Küt. No: 5059).

Oğlu Hasan Çelebi babası ile ilgili TEZKİRET-ÜL-ŞUARA'da şu ilginç hikâyeyi anlatır: "Babası bir gün gençliğinde arkadaşları ile Isparta'da bir mesire gitmişler. Yanlarında Molla Cami'nin Baharistan'ı varmış. Kınalı-zade o zamana kadar henüz kitabı görmediğinden hemen orada okumaya başlamış. Arkadaşları kitaptaki hikâyeleri okuyup okumadıklarını sorduklarında, şimdi okudum ve ezberledim dahi diye cevap verince alaylı bir şekilde gülen arkadaşlarını ezberlediği kitaptaki şiir ve hikâyeleri okudu. Arkadaşları buna şaşırıp kaldılar."

63 yaşında Edirne'de Ramazan'ın beşinde ölen Kınalı-zade'nin mezarı NAZİR ÇEŞME yanında iken yolun genişlemesi ve asfalt kaplanması nedeniyle mezar taşı hemen yakında bulunan Mimar Sinan'ın yaptırmış olduğu Namazgâhlı Hacılar Ezanı'na taşınmıştır.

EDİRNE MEZAR TAŞI KİTABESİ

*Ferid-i dehr vahid-i zaman Ali Çelebi
Ki bâd canı azizeş behuldi cavidan
Bisali nehsad-ü heftad-ü neh vefat nümud
Beşehir-i Edrine der pencum-i meh-i Ramazan
Eş-şehr-i bi'hinnali-zade*

979

Namazı Eski Cami'de kılınan Ali Efendi için ölümüne şu tarih düşürüldü:

*Kadi-i Askeri İslâmi güzin
Ol Ali nam-ı reis-ül füdela
Dediler nakledilecek tarihin
İrtihal eyledi kûb-ül ülema.*

Önemli Eserleri:

1- Ahlâk-ı Alai'ye: Şam'da iken Semiz Ali Paşa'ya ithaf edilmesi nedeniyle kitabın adı AHLÂK-I ALA-İ olmuştur. Cumhuriyet dönemine kadar okullarda ve medreselerde ahlâk üzerine felsefi bir kitap olmuştur. Başka lisanlara ter-

cüme edilmiştir. Kitap, ahlâk, adap, örf ve ananelerile ilgili çok geniş açıklamaları içermektedir. Kitabın bir nüshası Sultan Selim Camii Kütüphanesi'nde (H. 1003 tarihli) bulunmaktadır.

- 2- Haşiye ala Kitab'ı-kerahet mine'l-Hudaye,
- 3- Müretteb Divanı,
- 4- Münşaat (Türkçe),
- 5- Haşiye-i Dürer ve Gurer,
- 6- Haşiye-i Keşşaf
- 7- Kitabis'af fi ilmi'l-vakf,
- 8- Tabakat-ı Hanefiye.

– MEVLANA ABDURRAHMAN BİN NEBİ HALİFE:

Nebi Halife'nin oğlu olan Abdurrahman Efendi Edirne'de doğup büyümüş ve Edirneli Kadı-zade Ahmed Şemseddin Efendi'den din ve ilim öğrenerek hem kadı hem de Şeyhülislâm olmuştur. Edirneli şairler arasında önemli yer tutan Abdurrahman Efendi'nin şiirdeki imzası UBEYDİ idi.

II. Sultan Selim döneminde 981/1573 ölmüştür. Edirneli şairler arasında önemli yeri olduğu gibi Türk musikisinde de eşsizlendendi. Şu gazel onundur:

*EY GÖNÜL ŞEVK İLİNİN ŞAHILIĞIN İSTER İSEN
ÇEK HARACI ALEMİN YÖRÜYÜŞ ET CEYŞ-İ GAMA
RUMDA HALİ RUHİ VASFI İLE OL ŞUHUN
NOKTA KOYDUN BE UBEYDİ ŞUARAYİ ACEME.*

– AHİ-ZADE MEHMED EFENDİ: 978/1570

1523 yılında doğmuş, 1581 yılında ölmüştür. Dedesi (annesinin babası) Ahî Yusuf Tokadî Muhaşşi (kitap açıklayan) Ahi Çelebi olduğundan adı AHİ-ZADE olarak tanınmaktadır. Öldüğünde Bursa'da adına yaptırdığı mescidin mezarlığına gömülmüştür.

İlk öğrenimini Molla Şemsüddin ve Molla Abdülbaki'den yapmıştır. Bu öğrenimden sonra Sultan Süleyman'ın hocası Molla Hayreddin yanında stajını (mülazım) yapmış ve sonra sırasile Silivri'de Piri Paşa, Edirne'de Cami-i Atik, Hayrabolu'da Rüstem Paşa, İstanbul'da Hayreddin Paşa ve İznik'te Süleyman Paşa medreselerinde müderris olmuştur. Müderrislikten sonra Halep, Bursa ve 1570'de Edirne kadılığına getirilmiştir.

– MEVLANA MEHMED BİN NUREDDİN: 979/1571

990/1583 yılında Edirne'de ölmüştür.

- MEVLANA MA'LÛL-ZADE SEYYİD MEHMED EFENDİ:

980/1572

940/1533 yılında doğan Mehmed Efendi Kanuni Sultan Süleyman dönemi Kazaskeri Ma'lûl Mehmed Efendi'nin oğludur. Bu nedenle MA'LÛL-ZADE diye bilinir. 1584 yılında öldüğünde Zincirlikuyu'da babasının dâr-ül-kurrasına gömülmüştür.

İlk öğrenimini Şeyhülislâm Ebussud Efendi'den almış ve onun yanında stajyerlik de yapmıştır. Sonra onun damadı olmuştur.

Çeşitli kentlerde ve Edirne'de Halebiyye Medresesi müderrisliğinde bulunmuş ve bu vazifesinden sonra 1565 yılında Halep kadılığına atanmıştır. Buradan Şam, Mısır ve 1572'de Edirne kadılığına getirilmiştir. Bir yıl sonra Anadolu Kazaskerliğine sonra Kadı'l-kuzât (kadıların başı) ve sonra Sadr-ul-ulema (sadrızamlık makamı) ve sonra da Şeyhülislam olmuştur.

- MEVLANA HACI MEHMED BİN İLYAS ÇİVİ-ZADE: 982/1574

Onsekizinci Osmanlı Şeyhülislâmıdır. Aslen Muğlalı olup 1530'da İstanbul'da doğmuştur. Babası Kanuni dönemi Şeyhülislâmı Çivi-zade Muhyiddin Mehmed Efendi'dir. 1587 yılında ölerək Eyyub Sultan yöresinde babasının yanına gömülmüştür.

Öğrenimine babasından başlamış ve 17 yaşında iken babası ölünce bilgilerden Perviz Efendi, Taşköprü-zade ve Karasili Hasan Efendilere öğrencilik yaparak dini ve ilmî bilgilerini geliştirmişti. Daha sonra Anadolu Kazaskeri Abdurrahman Efendi'nin yanında staj (mülazım) yaparken onun kızıyla evlenmiştir. İlk ödevi Kasımpaşa Medresesi ve Süleymaniye Medreselerinin müderrisi olarak ilim sahasında oldukça ün yapmıştır. Bu nedenle 1569'da Şam, 1570'de Kahire, bir yıl sonra Bursa ve 1573/1574'de Edirne kadılığına getirilmiştir. İki yıl sonra Anadolu ve iki yıl sonra da Rumeli Kazaskeri olmuş ve bu vazifesinden sonra sadr-ulema katına getirilmiştir.

Ölümüne şu tarih düşürülmüştür: ÇİVİ-ZADE EFENDİ BU CİHANDAN EYLEDİ RİHLET (H. 995 - M. 1587).

Pek çok öğrenci yetiştiren Çivi-zade edib, şair ve dönemin ünlü hattatı idi. İstanbul Zeyrek yakınlarında bir cami yaptırmıştır.

Çok doğrucu ve haksızlığa karşıydı. Padişah ve Sadrazamlara gerçeği yüzlerine vurmaktan çekinmezdi. Çivi-zade Şeyhülislâm iken Sadrazamların Şeyhülislâmı ziyareti gelenek olarak yerleşmesi onun ciddi ve güvenilir kişiliğini gösterir.

Çivi-zade sülalesinden çok kadı ve Şeyhülislâm çıkmıştır. Listemizde belirtilmiştir.

– **MEVLANA BOSTAN-ZADE MEHMED EFENDİ:** 983/1575

Osmanlı Devleti'nin yirminci Şeyhülislâmıdır. Bostan-zade Mehmet Çelebi diye tanınır. Tire'li Bostan-zade Mustafa Efendi'nin oğludur.

İlk öğrenimini Arap-zade ve Kadı-zade'den yapmıştır. İstanbul, Bursa medreselerinde müderrislik ve 1572 Edirne Selimiye Medresesi müderrisliğine getirilmiştir. İlk kadılığı 1573'de Şam ve 1575'de Edirne kadısı olmuştur. III. Mehmed'in en çok sevgi ve övgüsünü kazanmıştı. Şeyhülislâm iken 1598'de ölmüş, Şehzadebaşı mezarlığına gömülmüştür.

Çok iyi konuşan ve üç dil bilen Bostan-zade dönemin en iyi şairlerinden-
di. Şu beyit onundur:

*NAZAR KILSA DEHAN-I YARA BÜLBÜL
DİDİ GONCA İÇİN FİHİ MAFİH*

Sultan Süleyman'a yazdığı mersiyesi çok ünlüdür. İhya-ı Ulum adlı kitabı tercüme etmiş, Mültekâ adlı kitaba da şerh yazmıştır.

İstanbul Samatya'da Hacıkadın mahallesinde bir mescidi vardır. Oğlu Bostan-zade Yahya Efendi Edirne kadılığında bulundu (1609).

– **MEVLANA İVAZ EFENDİ (İVAZ ALÂİ):** 985/1577 (1576)

Edirne kadılığından sonra İstanbul kadılığına atanan İvaz Efendi 994/1596 yılında aynı kentte ölmüş, Eğrikapı mezarlığına gömülmüştür. Rumeli kadiaskerliği sırasında öldü. Tefsir-i Beyzavi'ye ve Hidâyi ve Miftah haşiyeleri vardır.

– **MEVLANA MEHMED EFENDİ:** 986/1578

Rengi güle benzediğinden KIZIL MOLLA EFENDİ diye tanınır.

– **MEVLANA ABDÜLKERİM SALİH MOLLA BİN MUHAMMED:**
988/1580

İlim alanında DÖĞMECİBAŞI MEHMED-ZADE diye tanınır. Edirne tarihçisi Örfi'nin İstanbul Üniversitesi kütüphanesindeki kitabında ve Cevri tarihinde DÖĞMECİ BAŞI olarak yazılması nedeniyle bu ünvanı ile tanınır.

– **MEVLANA MEHMED BİN MEHMED:** 990/1582

– **MEVLANA BEHAEDDİN-ZADE ABDULLAH EFENDİ:**
990/1582 (989/1581)

Kanuni, II. Selim ve III. Murad döneminin ünlü bilgin ve kadılarından-
dır. Bayramiye tarikatında Şeyh Behaeddin Mehmed Efendi'nin torunu Lütfullah Çelebi'nin oğludur. Behayi Abdullah Efendi diye ünlüdür.

940/1533 yılında doğdu, 996/1588'de Mekke'de öldü.

Taşköprü-zade'den ilim öğrenirken onun damadı oldu. Abdülkerim-zade'den ve Emir Hazar Çelebi'den ilim ve din bilgisini geliştirip Ebüssü'ud Efendi'ye stajyer olup icazet (diploma) aldıktan sonra müderrisliğe yükselmiştir. 982/1574 yılında ilk kadılığı Galata'ya oldu. Döğmeci-zade yerine Edirne kadılığına 1581'de getirildi. Buradan İstanbul kadılığına ve sonra Anadolu Kazaskerliğinden sonra tekrar sarısile Bursa, Mısır ve Mekke kadısı olup, 1588'de Mekke-i Mukerreme'de ölmüştür. İmzası "el-abdü'l-fakir Abdullah eş-Şehir bi-Bahaddin-zade" diye atmaktadır.

– **MEVLANA MOLLA AHMED BİN RUHU'ULLAHU'L-ENSARİ:**
991/1583

1009 yılında İstanbul'da ölürek Vefa Cami mezarlığına gömülmüştür. Tefsir-i Beyzavi adlı yapıtı ve Telvihe Miftanı ünlüdür.

– **MEVLANA AĞA-ZADE MEHMED EFENDİ:** 992/1584

– **MEVLANA HASAN BİN MEHMED NAZIR-ZADE:** 992/1585

993 yılında vefat ederek Nazır Çeşmesi Murad Baba mezarlığına gömüldü. Kadılığında Edirne'de 2 kahvehane varken kahve vergisinden sonra kahvehane sayısı 28'e çıkmıştır.

– **MEVLANA DAİ HASAN EFENDİ:** 993/1585

Sert ve haşinliği ile tanınmış bir kadı idi. Çok tedbirli ve dürüst olup Edirne kadılığında kenti gece gündüz gezip, güvenliği sağlamak için her çareye başvururdu. Onun döneminde Edirne'de iki büyük kahvehane (kahve furuşluk) bulunmaktaydı. Emere Çelebi diye tanınan çok geveze birisi kadı için ileri geri konuşması Kadı Dai Efendi'nin kulağına gider. Dai Efendi o kahveye gelip onun hakkından geleceğini söylemesi üzerine kadının kötülüğünden korunmak için Emere Çelebi ölen babası Muslihiddin Efendi'nin kabrine gider ve kendisini kadının kötülüğünden korumasını ister. Geveze bununla yetinmez ve "Eğer bunu yapmazsan kemiklerini çıkarır, dağıtırım" diye bir de küstahça konuşur. Ne var ki birkaç gün sonra Kadı Dai Efendi'nin ölüm haberi duyulur.

– **MEVLANA HÜSAMEDDİN KARA ÇELEBİ-ZADE:** 993/1585

Edirne'de 961/1553'de kadılık yapan KARA ÇELEBİ'nin oğludur. Bir çok medreselerde müderrislik yapmıştır. En son müderrisliği Edirne Cami-i Atik (Cami Ardı) müderrisi olduktan sonra kadılık makamına getirilmiştir. Sultan Se-

lim Cami yapımı bittikten sonra bu caminin medresesinin ikinci müderrisi olmuştur. 1597'de ölecek Emir Sultan Çelebi mezarlığına gömülmüştür.

– **MEVLANA MUSTAFA LÜTFİ BEY-ZADE:** 994/1586

Aynı zamanda şairdi ve MEYLİ mahlasını kullanırdı.

Defterdar Lütfullah Bey'in oğludur. Sinan Efendi'den mülazım olarak Davutpaşa Medresesi'nde ders vermeye başladı. Sıra ile Bursa, Edirne ve Mekte'de kadılık yaptı.

Bir beyti:

*Neler geldi senin aşkıdan ey Leyli-sıfat başa
Beni Mecnun deyi etfali şehrin tuttular taşta.*

– **MEVLANA MUALLİM-ZADE ŞEMSEDDİN EFENDİ:** 995/1587

Edirne Kadılığında üç yıl bulundu. KEVSEÇ ŞEMSİ diye ilim alanında ünlüdür. Edirne tarihçisi Örfi Mahmud Ağa'nın İstanbul Kütüphanesi bulunan Edirne Tarihi kitabında bu şahsın Edirne kadılığı 995/1585 ve Cevri tarihinde ise 999/1589 olarak yazılmaktadır.

III. Sultan Murad'ın emriyle Sultan Selim Camisi'nin güney yönüne Meyve Kapanı yapılması için Kadı Şemseddin bu işin yapımı için Mimar Hüseyin Çavuş'a, aynı caminin onarımı için de Hassa Baş Mimarı Davud Ağa'yı ödevlendirmiştir. Mühründe Şemseddün bin Ataullah yazmaktadır.

Osmanlı ailelerinden ATAULLAH-ZADE'ler sülalesindedir. Babası Şehzade Selim'in hocası (Hace-i Sultanî) Birgili Ataullah (Atai) Efendi'nin üçüncü oğludur.

– **MEVLANA HARRAT-ZADE BİN İBRAHİM ÇELEBİ:**

Edirne kadılarından olan Harrat-zade Edirne'nin ünlü şairleri arasında yer alır.

– **MEVLANA ÇUHACI-ZADE AHMED EFENDİ:** 997/1589

Şairliğiyle ünlüdür. Edebiyat alanında HAKİMÎ diye tanınır.

Şu şiir onundur:

*MAİLİZ AYİNE-İ RUHSARINA, DİLDAYEZ
SAFDİL, PAKİZE MEŞREB, GİLL Ü GİŞŞTEN SADEYİZ
BİR GÜN OLUR KİM ÖĞÜTÜR HAKİMİ DEVRAN BİZİ
AŞİYAB-I ÇERH İÇİNDE DANE-İ ÜFTADEYİZ.*

– **MEVLANA MUHAMMED BİN MEHMED BOSTANCI-ZADE:**
998/1590

Şeyhülislâm Bostancı-zade Mehmed Efendi'nin oğludur. 972/1564 yılında İstanbul'da doğdu ve 1035/1625 yılında ölecek kayınpederi Nişancı Mehmed Paşa Camisi'ne gömüldü.

İlk öğrenimini babasının yanında yaptı. İlk görevi Atik Murad Paşa medresesi müderrisliği idi. Buradan sonra sırasıyla Kalenderhane, Sahn-ı Seman, Yavuz Selim ve Süleymaniye medreselerinin müderrisliğini yapmıştır.

İlk kadılığı Selanik ve sonra Edirne kadılığıdır. Bazı tarih kitapları kadılığını Edirne'de 999, bazı kaynaklar 1005 yılı olarak gösterir. Bursa ve Mısır kadılığından sonra Anadolu Kazaskeri ve Rumeli kazaskeri olmuştur.

– **MEVLANA SUN'ULLAH BİN CAFER EL-İMADİ EFENDİ:**
999/1591

Osmanlı Şeyhülislâmlarındandır. Kanuni dönemi Anadolu Kazaskeri İskilipli Cafer Efendi'nin oğludur. 1552'de İstanbul'da doğdu, 1612 yılında aynı kentte öldü. Cafer Efendi-zade Hacı Mustafa Sunullah Efendi diye anılır.

Şeyhülislâm Ebussü'ud Efendi'nin yanında stajyer olarak çalıştı ve 18 yaşında ilk müderrisliğini Beşiktaş Hayreddin Paşa medresesinde yaptı. Bir çok medreselerde müderrislik yaparak Valide Sultan Medresesi müderrisliğine yükseldi. 1590'da Bursa kadılığından bir yıl sonra Edirne Kadısı oldu. Anadolu ve Rumeli Kazaskerliğinden sonra 1600 yılında Şeyhülislâm oldu. Padişahların değişmesiyle üç defa Şeyhülislâmlık makamına getirilerek bu makamda 6.5 yıl ödev yapmıştır.

Cenaze namasını Üsküdarî Hüdayi Mahmud Efendi kıldırması ve ALİMİN ÖLÜMÜ, ALEMİN ÖLÜMÜ sözü Sun'ullah Efendi'ye yakışan bir söz olmuştur. Ölümüne Feyzi Çelebi şu beyti söylemiştir:

*CİHANDAN GİTTİ SUN'ULLAH EFENDİ
MAKAM-I OLA NÜZHETGAHI CENNET
DEDİM EY FEYZİ TARİH-İ FEVTİN
İLAHİ EYLE SUN'ULLAHA RAHMET*

Çok ibadet etmesi nedeniyle yazılarını kitap haline getiremedi ise Tefsir-i Keşşaf Evaili'ne haşiye ve Kutûb-ü Mütedavili adlı kitapları vardır. Şiirlerinde sun'i mahlasını kullanırdı.

– **MEVLANA MUSTAFA EFENDİ İBN-İ EBU'S-SÜ'UDÜ'L-MÜFTİ:**
1001/1592

Ünlü Şeyhülislâm Ebussü'ud Efendi'nin oğludur. 1557'de doğdu ve 1592 yılında ölüp babasının yanına gömüldü. Uzun yıllar hastalık çekerek ölmüştür.

İlk öğrenimini babasından yapmıştır. Çeşitli illerde ve Edirne'de Selimiye Camii medresesi müderrisliğinde bulunmuştur. Edirne kadılığından sonra ANA-DOLU ALİMLERİNİN BAŞKANI unvanını almıştır.

Haşiyetün alal-dürer vel gurer li Molla Hüsrev kitabı ünlüdür. Bu iki kadı Ebu's-sü-ud-zadeler sülalesindedir. Astronom Ali Kuşçu bu sülaledendir. 1538 Edirne kadısı MİRİM KÖSESİ aynı sülaledendir.

– **MEVLANA ABDURRAHMAN:** 1002/1593

– **MEVLANA ABDU'L-HALİM:** 1003/1594

(Cevri tarihinde 1004 olarak yazılıdır.)

Ebussuud Efendi'den öğrenim gördü. İlim alanında Abdulhalim Efendi bin Mehmed Ahi-zade diye ünlüdür. HALİMİ mahlası ile şiirler yazardı.

– **MEVLANA MEHMED İBN-İ KEMAL EFENDİ:** 1004/1595

Eyüp kadısı iken 1007'de ölmüştür.

– **MEVLANA HOCA SA'DÜDDİN-ZADE**

MEHMED ES'AD EFENDİ: 1004/1595

Osmanlı Şeyhülislâmlarındandır. Asıl adı Es'ad'dır. Şeyhülislâm Hoca Sa'düddin Efendi'nin oğlu olduğu için SA'DÜDDİN-ZADE diye tanınır. Hoca-zadeler sülalesindedir.

Molla Tevfik el-Geylani'den ilk öğrenimini yapmıştır. Sonra Aziz Mahmud Hüdayi'ye öğrenci olmuş ve genç yaşında Haseki Medresesi müderrisi olmuştur. Buradan sırasıyla Sahn-ı Seman, Yavuz Selim ve Süleymaniye medreselerine müderrisliğinden sonra 1595'te Edirne kadısı olmuştur. Anadolu ve Rumeli Kadıaskerliğinden sonra hacca gitti ve hac dönüşünde tekrar Şeyhülislâm olduğunu öğrendi. I. Ahmed, I. Mustafa, II. Osman'a Şeyhülislâmlık yapmıştır. II. Osman'a damat oldu. Genç Osman'ın katli üzerine Şeyhülislâmlıktan ayrıldı. Bu vazifeleri 8 yıl sürmüştür.

Şairliği vardır. Ünlü kitapları şunlardır: 1- Divanı, 2- Tahmisü-Kaside-i Burde, 3- Gül-i Handan (Gülistan tercümesi), 4- Fedali-i Cum'a, 5- Zeyl-i Tac-üt Tevarih, 6- Manzum Tercüme-i Şemail.

Tarih-i Fetva ile yani Kadı ve Şeyhülislâm olması ile ilgili şu iki kıta yazılmıştır:

*KÂBE'DE ES'AD EFENDİ GELÜP OLDU MÜFTİ
BAĞRINI NÂVEK-İ REŞK İLE ADÜNUN DERDİ
İŞÜDÜP HAŞİM-İ DAİ DEDİ TARİHİN
OLDU MÜFTİ-İ ZAMAN ES'AD EFENDİ GELDİ (1024)*

VAKA-İ OSMAN HÂNİDE MAZUL OLMUŞ İDİ
BA'DEHU SELAS VE SELASİN VE ELF'TE (1033)
YİNE ŞEYHÜL-İSLÂM OLUP BU HAL ÜZERE
ERBA'A VE SELÂSİN VE ELF'TE İNTİKAL EYLEDİ. (1034)

Şeyhülislâm Es'ad Divanından bazı örnekler:

YİNE ZİB-AVER OLUP GÜLŞENE YER YER LALE
FEYZ-İ NEVRUZ İLE DAĞ OLDU SER-A-SER LALE
TEKYE-İ GÜLŞENİN ABDAL-İ NEMED-PUŞI İKEN
ÇAK EDÜP SİNESİNİ OLDU KALENDER LALE
EYLEYÜP TARZ-I MEY-AŞAMİ-HUBANA NİGAH
KILDI CİSM-İ TERİNİ CAM-I MÜCEVHER LALE
NOLA HUN-İ DİLİ HEM-KEYF-İ MEY-İ NAB OLSA
Kİ DUAYI KADEHİ EYLEDİ EZBER LALE
MİHR-İ RAHŞANA DÖNÜP RENG-İ ŞAFAK-GUNU İLE
OLDU DAĞ-I DİL İLE MAHA BERABER LALE

Türkçeleştirilmiş hali:

*Gül bahçesini lale yer yer süsledi
gül bahçesi tekkesinin abdal dervişi iken yakasını yırtarak kalender
oldu.*

*Lale güzellerin içki içişlerine bakıp yeşil
vücudunu elmaslı bir kadeh haline soktu.*

*Lalenin yüreğinin kanı saf içki ile olsa
buna şaşmamak gerekir, çünkü o kadeh duasını ezberlemiştir.*

*Lale adeta şafak gibi kırmızı renk gibi
parlak güneşe döndü. Kalbindeki yanık yarası ile de ay'a benzedi.*

*Lale dilberlerin parlak yanaklarını gördüğünde utandı
fakat Allah vergisi güzelliğini anımsayarak dünya bahçesinde
gönlünü avuttu.*

* * *

GÜN YÜZÜNDEN VECHİ VAR OLSA MÜNEVVER BU CİHAN
EVC-İ HÜSNÜNÜ EY EFENDİM MİHR-İ TAB EFSANISIN
HER ZAMAN ÜMMİD-İ İHSANIN İDERLER BENDEGAN
ŞEH LEVENDİM MERHAMET ŞEFKAT MÜRÜVVET KANISIN

Türkçeleştirilmiş hali:

*Bu dünya gün gibi aydınlansa uygun olur. Çünkü sen güzeller
burcunun ışıklar yayan güneşisin. Sevgilim: sen merhamet, şefkat
ve iyilik madenisin.*

- MEVLANA HASAN EFENDİ İBN-İ ALİ EFENDİ: 1004/1595

Asıl adı Hasan Çelebi bin Alaüddin İli bin Emrullah bin Abdülkadir Hamidi'dir. Edirne'de mezarı bulunan Ahlâk-ı Alai yazarı Kınalı-zade Ali bin Emrullah'ın oğludur. Kınalı-zade Ali Çelebi diye ünlüdür.

Babası Bursa'da Hamza Bey müderrisi iken 1546'da doğdu. Mısır'da 1604 yılında öldü.

Baba ve büyük babaları okumuş, ilim sahibi kişiler olması nedeniyle ilk öğrenimi ailesi yanında yaptı. Şeyhülislâm Ebussü'ud Efendi'ye stajyer olup dönemin en ünlü bilginleri arasına girdi. Edirne ve bir çok yerlerde müderrislik yaptı. Şairliği ve iyi söz söyleme becerisi vardı. ALİM, İLME DOYMAZ sözü sanki bu Hasan Çelebi için söylenmişti. Çok okur ve çok yazardı. Babası ile beraber çok yerler gezmiş ve babası Edirne'ye kadı olarak geldiğinde Hasan Çelebi de Çuhacı Medresesi'ne müderris oldu. Başka illerde müderrislik yaptıktan sonra ilk kadılığını Halep'de yapıp 1595'te Edirne kadılığına getirildi. Edirne'den sonra Mısır, Bursa, Eyyup, Eski Zağra ve tekrar Mısır kadılığına getirilmiş ve orada ölmüştür.

Kınalı-zade Hasan Çelebi'nin en önemli yapıtları TEZKİRET-UŞ-ŞU'ARA'da 630 şairin ve 6 Padişahın, 5 Şehzade ve Hoca Sa'düddin'in yaşamları anlatılmaktadır.

Hasan Çelebi, dönemin bilginleri arasında sayılan bir kişidir. Her ne kadar şair olarak bir çok şiirler yazmış ise de edebiyat alanında asıl ünü ŞAİRLER TEZKİRESİ ile sağlamıştır. Yazdığı tezkire HASAN ÇELEBİ TEZKİRESİ veya KINALI-ZADE TEZKİRESİ olarak bilinir.

Hasan Çelebi yazdığı tezkire Latifi, Sehi, Ahdi tezkirelerinden sonra yazılmış bir tezkiredir. Tezkire içersinde 618 şair yer almaktadır. Böylece yazılan tezkire, Sultanlar, Şehzadeler olmak üzere üç ana bölüm içermektedir. Bu tezkire İbrahim Kutluk tarafından iki cilt olarak yayınlanmıştır.

Tezkirede yer alan ZİKR-İ SULTAN CEM şöyle şiirle anlatılır:

*Cam-ı Cem nuş ey Cem bu Firengistandır
Her kulun başına yazılan gelür devrandır
Sakiya devr-i Süleymandır el ur cam-ı Ceme
Bize mey sun içelim çare budur def-i gama
Seni maksud edip aşk ile yanarsa gönül
Yeridir yanmak oda her ki taparsa saneme
Gidemez kaldı giru Cem yolu bağlandı meğer
Bir yüzü gül saçı sünbül lebi mül gonca feme
Çün öper her nefes ol lal-i şeker bari kadeh
Rügar eylese toprağımızı bari kadeh
Çare yok ermeğe ey Cem deheni camına hiç
Kan yudup derd ile naçar içelim bari kadeh*

Şair emri için yazdığı şiirden bir kısım

*Sofî mecaz anladı yare muhabbetim
Alemde kimse bilmedi gitti hakikatım
Bir cevherim ki hak-ı siyah içre kalmışım
Sarraf-ı dehr bilmez ise nola kıymetim.*

Şair Mevlana Lütf için şöyle der:

*Ey dehr aceb hadisedir kim hades ettin
Bünyadını yıktın heme ilmin abes ettin
Bir dehriye yar olmak için dar-ı hadisin
Nakz eyleyiben onu darü'l-hades ettin.*

– **MEVLANA MUHAMMED BİN BOSTAN-ZADE MEHMED:**
1005/1596

Şeyhülislâm Bostan-zade Mehmed Efendi'nin oğludur. 1564 yılında İstanbul'da doğdu ve 1625 yılında aynı kentte ölümlük Nişancı Mehmed Paşa Cami mezarlığına gömüldü.

Babasının yanında yetişti. Müderris olarak sırasile Murad Paşa, Kalenderhane, Yavuz Selim ve Süleymaniye medreseleri müderrisliğinde bulundu. İlk kadılığı 1595'te Selanik ve 1 yıl sonra Edirne kadısı oldu. Anadolu ve Rumeli kadiaskerliği yaptı (1608-1614). Müellifliği vardır.

– **MEVLANA RIDVAN EFENDİ:** 1006/1597

Karaman'lıdır. Anadolu Kazaskeri iken 1024'te ölümlük Keskin Dede sahasına gömülmüştür.

– **MEVLANA FEYZULLAH EFENDİ İBN-İ AHMED KAF-ZADE:**
1007/1598

Asıl adı Mustafa'dır. Şairliği nedeniyle edebiyat alanında FEYZİ diye tanınır. Babası Şam kadılığından emekli Kaf Çelebi Ahmed Efendi'dir. Kaf-zade denilmesi bu nedenledir. Malul-zadeler sülalesindedir.

İlk öğrenimini Ebussü'ud Efendi yanında yaptı ve Hacı Hatun Medresesi'ne müderris oldu. Buradan sonra sırasıyle Edirnekapı, Rüstempaşa, Mihrimah Sultan Medreseleri müderrisliğinden sonra Sahn-ı Seman müderrisliğine yükseldi. İlk kadılığı 1598'de Halep olup oradan aynı yıl Edirne kadılığına atanmıştır. Buradan sonra Galata ve İstanbul kadısı oldu. Rumeli ve Anadolu kadiaskerliği yapmıştır. Veba hastalığından öldü.

Önemli kitapları arasında FETAVA-İ KADİHAN'a yazdığı fihrist ile divanı ünlüdür. Şu beyit onundur:

*GÜZERGAH-I CİHAN GÂ-Y-I KARAR OLMADIĞINI ANLADIK
ONUN İÇİN HER GECE, BİR DERGÂHIN MİHMANIYIZ CÂNAN.*

– **MEVLANA EBÜ'L-MEYAMİN MUSTAFA EFENDİ:** 1008/1599

Osmanlı Şeyhülislâmlarından yirmi beşincisidir. Asıl adı Mustafa, babasının adı Ali'dir. İstanbul kadılığı sırasında bol ve bereketli bir ziraat yılı geçtiği için EBÜ'L-MEYAMİN (bereketli, uğurlu) olarak ün yapmıştır.

İlköğrenimini Bursa kaplıca medresesinde Sarıgün-zade'nin yanında yaptı. Sonra Ali Paşa Medresesi müderrisi Zekeriyye ve Sahn-ı Seman Medresesi müderrisi Mahmud Efendi ve İsmihan Sultan Medresesi müderrisi Abdülgani Efendi'den ilim ve din bilgilerini en iyisini öğrendi. Ayrıca Ebüssü'ud Efendi yanında stajyerlik yaparak müderrisliğe atandı. Kara Çelebi-zade Hüsam Efendi'nin kızıyla evlendi. Yüksek derece ile müderrislik yaparak 1597 yılında inşa edilen Safiyye Sultan Medresesi müderrisi oldu. Bir yıl sonra Edirne kadılığına getirildi. Buradan İstanbul kadılığına getirildi. O yıl İstanbul ve yurdun çeşitli yerlerinde bol mahsul alındı. Doğruluk ve haktan ayrılmadığı için kendisine Ebü'l-Meyamin ünvanı verildi. I. Ahmed döneminde Şeyhülislâm oldu. Şeyhülislâmlığında öldü.

Edirne kadılığı sırasında Dimetoka kazası Edirne kadılığına bağlandı.

Mustafa Efendi'nin TA'LİKATU EŞBAH VEN-NEZAIR VE İMTİHAN MAHALLİNE adlı yapıtları ve güzel sözleri vardır.

Edirneli şair Tıgı kadılığı için şu kıtayı yazdı:

*MİNNET ALLAH Kİ DEVRİNDE BU SAHİB-İ ADLİN
GÜLŞEN-İ EDİRNE ENVA Nİ' AMLA DOLDU
DİMETOKA DAHİ İLHAK OLACAK MANSABINA
HAKİM-İ MAHKEME-İ EDİRNE TARİH OLDU. (1008)*

– **MEVLANA YAHYA EFENDİ:** 1010/1601

Osmanlı Devleti'nin yirmi yedinci Şeyhülislâmıdır. 21. Şeyhülislâmı Bayram-zade Zekeriyya Efendi'nin oğludur. 1553 yılında doğdu ve 84 yıl yaşayarak toplam 21 yıl Şeyhülislâmlık makamında bulundu. Asıl adı HAZRET-İ YAHYA EFENDİ İBN-İ'L MEVLA EL MERHUM ZEKERİYA EFENDİ'dir.

Genç yaşında bilginler arasına girdi. Kısa dönemde bilgisinin yeterliği ile kadı olup ilk kadılığını Edirne'de yaptı. Çevresinin takdirini kazanarak hemen Anadolu Kazaskeri oldu. Genç Osman'ın öldürülmesinde 1622'de Şeyhülislâm oldu. Tok sözlü, doğrucu ve sözünü sakınmayan bir kişiliği vardı. Divan toplantısında Sadrazam Kemankuş Ali Paşa'ya çekinmeden devlet içinde rüşvetin çoğaldığını söyleyebilmiştir. Gerek Sadrazam'ın gerekse Valide Kösem Mahpey-

ker Haseki Sultan'ın rüşvet aldıkları dedikodusu alıp yürümesi nedeniyle Şeyhülislâm bu sözü çekinmeden söylemişti. Fakat onu çekemeyen Kemankeş bir gün IV. Murad'a, "Padişahım, Yahya Efendi sizi Sultanlıktan düşürmek ister. Duyduğum kadar Yeniçerilerle anlaşmıştır. Bu hususta Ulemâ dahi onla beraberdir." diye Padişahı kışkırtıcı sözler söylemişti. Fakat olayların gelişmesi Yahya Efendi'ye yaramış, yerine gelen Şeyhülislâmlar olaylara sahip çıkamayınca Kemankeş Ali Paşa katledilmiş ve IV. Murad tekrar fetva makamına getirildi. Fakat olaylar durmamış, Yeniçeriler Sadrazam Hüsrev Paşa'ya karşı ayaklanarak 17 kişinin (Yahya Efendi ile beraber) katlini istemişlerdi. Yahya Efendi bu olayda kaçıp saklanarak yaşamını kurtarmış fakat fetva makamından uzaklaştırıldı.

Şeyhülislâm Yahya Efendi IV. Murad'ın sevgisini kazanarak kendisine BABA diye çağırır ona büyük saygı duyardı. Sultan Deli İbrahim döneminde çıkan dedikodulara üzülererek hastalanmış ve ölümüne neden olmuştu. Ölümüne Edirnevî Azerî Çelebi şu tarihi düşürmüştü:

*GİTTİ OL YAHYA-I ADİL-İ SAHİB-İ FAZL-Ü A'MEL
HAZRETLERİNDEN YA İLAHİ AFİV Ü RAHMET YAR OLA
GUŞ İDİNCE BİL BA'DEHU DİDİLER TARİHİNİ
MENZİLİ YAHYA EFENDİ CENNET-İ GÜLZAR OLA. (1053)*

Edirne tarihçisi Hibrî Efendi de şu tarihi söyledi:

*BİR SEHER GÖRDÜM ETMİŞ İSTİLA
GAMLA GUSSA HASSİLE AMMA
DEDİM AH-U ENİNİN KİMEDUR
KİMİN İÇÜN DÜŞÜP SİZ ÂLÂMA
DİDİLER CÜMLEŞİ İDÜP TARİH
HİBRİ YA AH ŞEYÜ' L-İSLÂMA. (1053)*

MEZAR TAŞI KİTABESİ

VE-LEHU

*YAHYA EFENDİ HAZRET-İ OL PİR-İ MUHTEREM
KİM ASMANA ERMİŞ İDİ KADR Ü RİF' ATİ
KAMİL YİRMİ ÜÇ SENE MÜFTİ-İ ASR OLUP
BİLDİRDİ HALKA CÜMLE UMUR-I ŞERİ' ATİ
ANDAN BULURDU MAHLASI HER MÜBTELA-YI GAM
BAY U FAKİRE AÇIK İDİ BAB-I DEVLETİ
MOLLA-YI ASR MÜFTİ-İ DEVR-İ ZAMAN İKEN
HAKE DÜŞÜRDÜ ÇARH O SAHİP-FAZİLETİ
MÜLK-İ CİHANDAN AHİR-I KAR EYLEDİ FERAĞ
SEMT-İ BAKAYA EYLEDİ İKBAL Ü RAĞBETİ
SEM'-İ ŞERİFİNE ERİŞÜP EMR-İ İRCE'İ
GELDİ CANİBE YİNE ETDİ AZİMETE
HATİF DUA EDÜP DEDİ TARİHİNİ ANIN.*

Eserleri: 1- Divan, divanında gazellere yer verilmiştir. Bu eser İbnül Emin M. tarafından basılmıştır. 2- Sakiname, 77 beyitten meydana gelmiş bir mesnevidir. 3- Faraiz Manzumesine Şerh, 4- Fetvaları, 5- Nigaristanın Tercümesi, 6- Mecmua-i Fetava adlı hukuk kitabı.

Divanından Örnek:

*Dil saftır kederden amma güler yüz ister
Hub olmayana neyle ayine-i mücella
Hali ruhunu gözler zülf-i ziyahın özler
Yahya sevad-ı çeşmi kalbimdeki süveyda
Yahya dolanıp her gece etrafını şemin
Pervane arar var ise yanmaya bahane
Kendim bilelden oldum esiri güzellerin
Yahya olur mu ol şeh-i hubana almayam*

ŞEYHU'L-İSLÂM YAHYA'DAN BAZI FETVA ÖRNEKLERİ

Bir Mescid-i Şerif'in etrafında olup Mescid-i Şerif Vakfı olan otolarda mütevellî, Yahudi taifesinden isken etmekle Mescid-i Şerif'de namaz kılar. Müslüman kalmamakla ol otolardan Yahudi taifesi ihraç olunup ol otolar ehl-i İslâma icar olunup Mescid-i Şerif'e kifayet eylediği miktar ehl-i İslâm iskan olunduktan sonra ol otolarda sokak aşun yahud otoların civarında olan evlerde sakin olan Yahudi taifesini mücerred celb-i mal için ehl-i İslâmdan bazı kimseler çıkıp, "Biz isticar eyleriz" deyip ihraç etmeğe şer'an kadir olur mu? Beyan buyurulup müsab oluna.

EL-CEVAB: Hakim, şer'an lazım olanı yaptıktan sonra celb-i mal için söyleyenleri men eder.

ALLAHÜ ALEM.

Ketebuhu: Yahya El-Fakir

MESELE: Bir vakfın akarından olan bir dükkâmı vakf-ı ahar mütevellisi bila temessük tegallüben zabt ve Zeyde icar ve bir kaç sene Zeyd'den ücretini ahz eylese hâlâ vakf-ı evvelin mütevellisi Amr zafer bulup ol dükkâmı mütevellisi olduğu vakfın akaratından olmak üzere zabt ettikten sonra Zeyd'den oturduğu eyyam için ecr-i misil almağa kadir olur mu?

EL-CEVAB: Olur.

MESELE: Sancak Beyliğinden mazul olan Zeyd, kendisine beylik alıvermeğe kadir olan Amr'ın adamlarından Bekir'e iletip Amr'a vermek için on bin akçe verip Bekir dahi iletip Amr'a teslim eylese, badehu Zeyd'e Sancak müyesser olmayıp badehu Zeyd vefat etse, hâlâ Zeyd'in terk ettiği oğlu Beşer gelip: "Babam sana şu kadar akçe vermiş." diye dava ettikte Bekir, "Amr'a isal eyledim." dese, yeminle musaddak olup Beşer'in mutalebesinden halas olur mu?

EL-CEVAP: Olmaz.

Ketebuhu: Yahya El-Fakir – Kaynak: Büyük Türkçe Sözlük.

– **MEVLANA SEYFİ-ZADE AHMED EFENDİ:** 1012/1603

Edirne kadılığında yedi ay bulunan Seyfi-zade Ahmed Efendi ÖRFİ tarihine göre kadılığı Edirne'de 1013 yılı olarak gösterilmiştir.

– **MEVLANA ŞEYH MEHMED ŞEYHİ:** 1013/1605

Örfi tarihinde Şeyh Mehmed'in Edirne kadılığı 1014 yılında gösterilmiştir.

İlim alanında İMAM-ZADE DAMADI ŞEYH MEHMED EFENDİ diye anılır. Aynı yıl emekliye ayrılıp 1016/1607 tarihinde vefat etti.

– **MEVLANA MEHMED EFENDİ MÜFTİ-ZADE:** 1014/1606

Sultan Osman'a yazdığı ŞEHNAME'si ve Tefsir-i Beyzavi'nin Haşiyesi ile ünlüdür. Haşiyesi için şu beyti yazmıştır:

*FAZL İLE TEFSİR-İ KADI ÜZRE YAZDIM HAŞİYE
BANA DENSE KADI-I SANİ DEĞİL CAY-I KELAM.*

İlim alanında CANİ-ZADE MEHMED NADİRİ EFENDİ diye tanınır. Hoca Saadeddin Efendi'den icazet aldı. Anadolu Kazaskeri iken I. Ahmed ile Edirne'ye iki defa geldi. II. Osman ile dostluğu çok ileri idi. Şair, hattat ve yazarlığı vardır. II. Osman'ın dul kalan karısı ile evlendi. Doğumu 1572 ve ölümü 1626'dır.

Eserleri: 1- Divan, 2- Şeh-name, 3- Münşeat, 4- Kalemîyye Risale, 5- Tefsiri Beyzavi.

– **MEVLANA MEHMED ZUHURİ BİN HÜSAMEDDİN
KARAÇELEBİ-ZADE:** 1015/1607

İstanbul kadılığından sonra Kazasker olmuş ve 1042 yılında ölüp Eyüp mezarlığına gömülmüştür.

– **MEVLANA MUZAFFER EFENDİ:** 1016/1607

Halep müftüsü Ali Efendi'nin oğludur. İlim alanında MEVLANA MUZAFFER AYANI İBNİL MEVLA ALİ diye ünlüdür.

– **MEVLANA ZEYNELABİDİN:** 1017/1608

Edirne kadısı Zeynelabidin Hoca Saadettin'in öğrencisidir.

– **MEVLANA YAHYA EFENDİ BOSTAN-ZADE:** 1018/1609

Edirne kadılarında Bostan-zade Mehmed bin Mehmed Efendi'nin kardeşinin oğludur. Bostan-zadeler sülalesinden olan bu kadı ailenin beşinci kadısıdır.

III. Mehmed dönemi önemli alimleri arasında yer alır. Enisülmusamirin yazarı Hıbrî Efendi bu kadı ile tanışmışlığı vardır. Ölümü: 1639. Şair ve müellifiği vardır. Edirne - Halep - Bursa kadılığı vardır. Tarih-Saf yazarıdır. Kendinden sonra gelen soya YALNIZZADELER denir.

– MEVLANA MUSTAFA EFENDİ AZMİ-ZADE: 1020/1611

977'de (1570) İstanbul'da doğdu. Sultan III. Murad'ın hocası alim ve şair Azmi Efendi'nin oğludur. Hoca Saadeddin Efendi'den mülazım oldu ve müderris oldu. Derece derece yükselerek kadılığa geçti ve 1602'de Şam, 1604'de Kahire ve 1606'da Bursa kadısı ve 1611'de Edirne kadısı olup bu kadılıkta dört ay kaldı. Dört yıl boşta kaldı ve Sultan II. Osman'ın tahta geçmesiyle sunduğu "arz-ı hal" mesnevisiyle 1618'de Mısır kadılığı ve Sultan IV. Murad'ın cülusunda Anadolu Kazaskeri oldu. 1627'de Rumeli Kazaskerliğine getirildi ve 1040 (30 Mart 1631) da vefat edip İstanbul Sofular'da yaptırdığı okulun bahçesine gömüldü.

Dürüst, adil, iyilik sever, hoşsohbet ve cömert bir kişiliği vardı. Çok okuyan ve araştıran bu kişinin öldüğünde evinde 4000 kadar kitab bulunmuştur. Kadılıklarda pek fazla bulunmaması ve uzun yıllar boşta beklemesi onun biraz da karamsar bir psikoloji içinde olduğunu gösterir. Zaten şiirlerinde değerinin bilinmediği ve haksızlıklara uğradığından sık sık şikâyet etmektedir.

Daha çok rubailerıyla tanınan bu divan şairi genç yaşında babası gibi şiir yazan Azmi-zade güzel şiirleriyle gönüllerde yer tuttuğunu Bağdatlı Ruhi belirtmektedir.

Eserleri: 1- DİVANI: Bu divan Sultan III. Mehmed adına tertiplenmiştir. Bu divanda münacaat, na't, mi'raciye gibi şiirleriyle hem devrin Sultanı hem de devletin ileri gelenlerine yazılmıştır.

İstanbul kütüphanelerinde bulunan bu divanın yazmaları oldukça fazladır. Süleymaniye kütüphanesi ve Ayasofya kütüphanesi (No: 3910) otuz kaside, 411 gazel, üç müseddes, mersiye ve terkibent bulunmaktadır. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'nde (Hazine No: 894) daha değişik şekildedir. Azmi-zade daha çok rubailerini ile tanınmıştır.

2- Saki-nami: 520 beyitten meydana gelmiştir. Eser 15 makaleye ayrılmıştır. Beyitler aşk, vecd ve sofiyane olarak yer alır. Şiirlerinde saki'ye meth ederse de zahid için olumsuz şeyler söyler.

3- Münşeât: Ekseriyetle resmi yazılardan meydana gelmiştir. Bu yazılarda kendi hayatı ve o dönemin önemli olayları anlatılır.

4- Rubailerini:

DİVANINDAN ÖRNEKLER

*Olma ey dil hilal-i ebrusun avaresi
Aşık-ı bi dillere çoktur o mahın yarası
Kays ile Ferhad ederdi bir tedarik la cerem
Derd-i aşkın olsa ger ölmekten özge çaresi
Od yanar başımda gamdan sabır takad kalmadı
Buriyeler yakmağa ol şaha hacet kalmadı
Bezm-i emelin Halitaya var idi hazzı
Sakisi eğer olmasa hem reng-i zamane*

RUBAİLERİNDEN ÖRNEKLER

*Esrar-ı gamından eylesem fekhül-bab
Etme dilimi şikeste-i seng-i itab
Suride-i aşk raz tutmaz herkes
Durmaz kafes içre bad gırbalde ab
Esrarını dil zaman zaman söyler imiş
Hengame-i gamda dasitan söyler imiş
Aşk ehli olub da mihnet-i hicrana
Ben sabrederim deyen yalan söylermiş*

Azmi-zade'nin HAŞİYE'ALA
ŞERH-İ MENÂR

Azmi-zade Mustafâ Ef.'nin
Rubaiyyatı

Azmi-zade Mustafâ Hâleti'nun
Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki
Divan.

Kaynak: İslâm Ansk.

5- MİHR Ü MAH: Bu eser Azmi-zade'nin Şemseddin Muhammed'in AS-SAR-I TEBRİZİ çevirmeye başladığı Mihr ü Mah adlı mesneviyi tercüme etmek istemiş fakat yarıda kalmıştır.

Şairler arasında HALETİ diye ünlüdür.

Ölümüne şu tarih düşürülmüştür:

*AZM-İ ZADE O HEFHAR-I FÜDELA
BARİ UKBAYA EYLEDİ RİHLET
HATİFİ GAYS DİDİ TARİHİN
RUH-İ PAKİNE DEM BADEM RİHLET*

1631

– MEVLANA MUHSİR EFENDİ: 1020/1611

– MEVLANA MUSLİH EFENDİ: 1021/1612

İlim alanında Mevlana Muslih Efendi Bin Bali Efendi diye tanınır. Eyup Kadısı Bali Efendi'nin oğludur. Sultan Selim'in hocası Ataullah Efendi'den ders almıştır. Edirne'de Şehzade sünnet töreninde alimler bölümünde yer almıştır.

– MEVLANA MEHMET NİHALİ EFENDİ İBN-İ YUSUF: 1022/1613

– MEVLANA MEHMED BAHŞİ EFENDİ: 1022/1613

Isparta doğumludur. İki defa Anadolu Kazaskerliği yapmıştır. 1044'de ölmüştür.

– MEVLANA MEHMED ÇEŞMİ: 1023/1614

Edirneli Örfi Mahmut Ağa tarihinde (Mehmed Çeşmi-zade) olarak adı geçmektedir.

– MEVLANA MEHMED EFENDİ: 1023/1615

Edirne kadısı Mehmed Efendi ilim alanında SARI HOCA diye tanınır. 1024/1616 yılında azil oldu ve 1040/1630 yılında öldü. Amasya doğumludur.

– MEVLANA MEHMED ŞERİF EFENDİ: 1024/1616

İlim alanında Esseyid Mehmed bin Şerif Efendi ibn-i Esseyid Mehmed olarak tanınır. Şeyhulislâm Zekeriya'nın öğrencisidir. Anadolu Kazaskerliğinde bulundu. Kadı Mehmed Şerif Efendi, Tunca nehri üzerindeki Ekmekci-zade Ahmet Paşa köprüsü için Arapça manzum bir tarih yazmıştı.

- **MEVLANA ABDULLAH EFENDİ ALİ ÇELEBİ-ZADE:** 1027/1617

İlim alanında Abdullah Efendi diye tanınır. Osmanlı dönemi ilmiye ailelerinden Çivi-zadeler sülalesinden Ali Çelebi'nin oğludur. Oğulları kadılık yapmıştır. Öldüğünde babasının yanına Şerife Kadın Mescidi mezarlığına gömüldü.

- **MEVLANA SALİH EFENDİ:** 1026/1616

Mevlana Salih Efendi, İbn-i Mevlana Saadettin Efendi diye tanınır.

- **MEVLANA SÜNBLÜ ALİ EFENDİ:** 1027/1029 (1618/1620)

Habeş asıllıdır. Döneminde tashih-i sikke (para ayarlanması) olmuştur. Sünbili Efendi bunu Edirne'de uygulamak istememiştir. Halk, çarşı ve pazarda paranın düşüklüğü nedeniyle alış veriş yapamadı. Bunun üzerine Eski Cami'de namazdan sonra toplanan halk kadılık dairesine kılıçlar, sopalarla koşmuşlardı. Sünbüli Efendi ve Subaşı canını kurtarmak için arka kapıdan kaçmışlardı. Buna Edirne tarihinde VAK'A-İ ELİM denmektedir.

Sünbüli Efendi'nin kadılığı için şu tarih söylendi: (Edirne tarihçisi Hıbrî Efendi tarafından.)

*RAM OLUP ANA DEVR-İ ÇARH-I KÜHEN
DEVLETE İRDİ ABD-İ ESVED İKEN (1027)*

VAKA-İ ELİM'le ilgili şu şiir yazılmıştır:

*ATUB HER BİRİSİ YER YERİNCE TAŞ
NİCE TAŞ KİM YARARDI HER BİRİ BAŞ*

*Kimen mansur olurdu ise bu halet
Sanırdı kim kıyam etti kıyamet*

*BİLLURUN CAMLAR OLDU HEP RİZAN
DERİCE İLEDİR CÜMLE OLDU YEKSAN*

*Ziyade ettiler rezm-i rücum
Hemen katline ittiler hücum*

*MUAVİN OLDULAR ENSAR-I İHVAN
HELECAN KURTARUR BEN OLDU PİNHAN*

*Odur ol Kasr kim baktıkça halâ
Görünür her taraftan aşikâre*

*O DEMDE NA TAMAM İDİ YAPUSU
YOL İDİ MERDUSANU KAPUSU*

*Anın için hiç mukayyet olmadılar
O Kasr içinde anı bulmadılar*

*MÜDERRİSLER GÖRÜP BU FİTNE-İ FAŞI
GÜÇ İLE HER BİRİ KURTARDILAR BAŞI*

Sünbülî Ali Efendi'nin başını nasıl derde soktuğu ile ilgili şiir:

*SÜN BÜL ALİ KİM EDİRNE'YE KADI OLALIDAN
HÜCCACIN İRAK'I ARABE ETTİĞİ
HÜKMÜNDE HATA ETTİĞÜ İÇÜN HÂKİM-İ ZALİM
ME'L-LAHI FELEKİN ANIN KARAYA ATTI
GARATZEDE-İ ÂM OLACAK DEDİ BULASI
TARİHİN AB-I SÜN BÜL ARAP CUMBALAK ATTI.*

Sünbülî Ali Efendi Edirne'de yaptığı karışık işlerden başka İstanbul Galata Kadısı iken de halk ona karşı ayaklanmıştı. Bununla ilgili şiir şöyledir:

*GALATA KAZASINI SÜN BÜL ARAP ÇALUP
NEFT-İ REFT EYLEDİ CANIGAH
KARAKÖY KAPUSUNDAN ETTİ DUHUL
MÜSLÜMANIN HALİ OLDU PENAH
MUBAREK OLA DEYU GELEN ANA
ARAP ŞERBETİN İÇTİ Bİ İŞTİBA
ANIN RUZ-U MÜNHASİDIR ETTİ KIRAN
FEMEKTE DEMEK MÜNHASİF OLDU MAH
YÜZÜ KARA OLSUN MUİN OLAN
Bİ HAKKI HABİB-İ RESULULLAH
GALAT AHALİSİ TARİHİN DEDİLER
KAZA-İ BELA-İ SİYAH.*

İstanbul Bayezid Cami hazinesinde Okçulara mahsus pencerede gömüldür.

– **MEVLANA HOCA-ZADE ABDULLAH EFENDİ:** 1029/1620

Babası Sultan Osman'ın hocası HACE-İ SULTANİ ÖMER EFENDİ'dir. Bu nedenle Hoca-zade Abdullah Çelebi diye tanınır. Bir çok medreselerde müderrislik yapmış ve Edirne kadılığından sonra İstanbul kadılığına getirildi. İstanbul kadılığı döneminde Osmanlı saltanatı GENÇ OSMAN olayını geçirmiş ve bu olayda Hoca-zade Abdullah Efendi de isyancılar tarafından öldürülmek istenmiştir. Hoca-zade canını kurtarmak saklanmış ve evi isyancılar tarafından yakılmıştı. Genç Osman olayından sonra bir çok üst görevde olanlar yaşamlarını yitirmiş ise de Abdullah Efendi tam on yıl kendini saklamış ve IV. Murad'ın tahta geçmesiyle ortaya çıkabilmişti. Tekrar kendisine ödev verilmiş ve beş yıl Anadolu Kazaskerliğini yaptıktan sonra Mısır'a kadı olarak atanmıştı.

– **MEVLANA HASAN EFENDİ:** 1030/1621

İlim alanında BÜBER KARINDAŞI diye tanınır. Amasyalıdır. Karagüm-rük Zincirlikuyu'da kendi binası olan Medrese avlusunda gömülüdür. 1637 Ni-san ayında (1046) vefat etmiştir.

– **MEVLANA NİŞANCI-ZADE MEHMED EFENDİ:** 1031/1622

Asıl adı MEHMED BİN AHMED BİN RAMAZAN'dır. Edirne tarihçisi Örfi Mahmud Ağa bu kadının adını Ahmed diye yazmıştır. Babası Nişancı-zade Ahmed Efendi'dir. Mehmed Efendi 1555 yılında doğmuştur.

İlköğrenimini Hoca Sa'deddin Efendi'den yapıp icazet (diploma) aldı. İlk müderrisliği Başçı İbrahim Medresesidir. Çeşitli medreselerde müderrislik yap-tıktan sonra 1596'da Bağdat kadısı oldu. Bağdat'tan sonra Yenişehir, Üsküdar, Halep, tekrar Bağdat, 1621'de Mekke-i Mukerreme ve bir yıl sonra Edirne kadı-lığına getirildi. Edirne'ye giderken Baba-yı Atik (Baba Eski) kasabasında ölecek cenazesi İstanbul'a götürüldü.

Mir'at-a Kâinat adlı kitabında canlıların yaratılışından, Kanuni dönemine kadar geçen olaylardan söz eder. Şeyh Bedreddin'in CAMİ-İ FUSULEYN adlı kitabının yanlışlarını düzeltip NUR-AL-AYN Fİ İSLAH-I CAMİ İL FÜSU-LEYN adı altında kâtib-i ilim ve din alanında çok tutuldu. Bunlardan başka Sİ-YER-ÜL-ENBİYA-İL-İ'ZAM ve EL-FETAVAYI RUMİYYE, MAKSAD-İL-ÜMME adlı kitapları da çok ünlüdür.

– **MEVLANA HİDAYET EFENDİ:** 1031/1622

Alaiyelidir. Edirne kadılığından İstanbul kadılığına atanmış ve 1039'da öl-müştür. Tefsir-i Kadiye, Hidayeye Telvine, Miftah-ı Faraize gibi haşiyeleri var-dır.

– **MEVLANA ŞEHZADE AHMED EFENDİ:** 1032/1623

Kızanlıklıdır. Tefsir-i Şerif, Kelimat-ı Sarf gibi kitapları vardır.

– **MEVLANA UŞAKI-ZADE MUSTAFA EFENDİ:** 1032/1623

Kadı Şehzade Ahmed Efendi'nin yerine gelmiş, fakat kadılığı yirmi gün sürmüştür. Uşşaki Şeyh Hüsameddin'in oğludur. Uşşaki tarikatının piri'dir.

– **MEVLANA MUTAHHAR EFENDİ:** 1032/1623

Sultan Murad saltanata geçtiğinde Mutahhara Efendi Edirne kadısı idi. 1033 yılında azil olmuş ve o yıl ölmüştür. Şirvanlıdır.

– **TÜLÜMİ-ZADE HÜSAM EFENDİ:** 1033/1624

Babası Tulum adıyla anılan musiki enstrümanını icad ettiğinden bu aileden gelenlere TULUMCU-ZADE diye anılmasına neden olmuştur. Bu aileden gelenler Şeyhülislâm dahi olmuştur. Edirne tarihçisi Örfi Mahmud Ağa ULUF-Cİ-ZADE ve Cevrî tarihinde ULUMCU diye yazılıdır. Edirne kadılığı bir hafta sürmüştür. Sultan Süleyman'an tertip ettiği At Meydanı'ndaki sünnet töreninde tulum çalgısı ile halkı eğlendirdiğini A. Badi yazmaktadır.

– **MEVLANA MEHMED BİN MUSTAFA:** 1033/1624

İlim alanında EBU'S-SU'UDU'L-ZADE MÜFTİ MEHMED EFENDİ diye tanınır. Edirne'ye kadı olarak atandığında aynı yıl Zilhicce başında azil olmuştur.

Rumeli Kazaskerliği sırasında Padişah ile beraber Bağdat seferine katılmış ve dönüşte 1047/1637'de Diyarbakır'da ölmüştür.

– **MEVLANA ALİ KASAP-ZADE:** 1033/1624

Edirne kadılığı üç gün sürmüştür. İlim alanında İSTANBULLU ALİ EFENDİ diye tanınır. Varna arpalığı ile emekli olmuştur. 1042'de ölmüştür.

– **MEVLANA NUH EFENDİ:** 1033/1624

İlim alanında MEVLANA AHMED EFENDİ-ZADE NUH BİN AHMED'ÜL ENSARİ diye ünlüdür.

Sunullah Efendi'nin damadıdır. Ensardan Molla Ahmed'in oğludur. Rumeli Kazaskeri iken 1050'de vefat etmiştir.

– **MEVLANA ABDÜLKERİM BİN SİNAN:** 1035/1626

Akhisarlıdır. Hoca Sadettin'in öğrencisidir. Mısır Kahire, Bursa ve sonra Edirne kadısı olmuştur.

– **MENTEŞİ ABDÜLKERİM EFENDİ:** 1035/1626

Edirne kadılığından İstanbul Galata kadılığına atanmıştır.

– **MEVLANA RECEP EFENDİ:** 1035/1626

İlim alanında KARA RECEP diye tanınır. Aynı yılın 21 Şevval'inde azil olmuştur. Asıl adı Mevlana Recep Efendi ibn-i Mahmut'tur. Kastamonu'ludur.

Edirne tarihçesi Örfi Mahmud Ağa'nın İstanbul Üniversitesi'nde bulunan yazma kitabında Edirne kadıları Kara Recep'e kadar yazılmıştır.

– **AHİ ZADE MAHMUD EFENDİ:** 4 Zilkade 1036/1627

İstanbul'a taşındıktan sonra orada ölmüştür. Şirpençe hastalığından ölmüştür. Sicilli Osmani'de Mahmud olarak yazılıdır.

– **MEVLANA KARA MUSA EFENDİ:** 1036/1627

15 Şaban 1038'de azil olunmuştur. Konyalıdır.

– **MEVLANA MEHMED BİN MEHMED BİR ÇİVİ-ZADE:**
1038/1628

Kanuni dönemi Şeyhülislâmlarından Çivi-zade sülalesinin devamıdır. Çivi-zade'ler devletin önemli katlarında ödev yapmış kimselerdir. Edirne kadılığında bir yıl bulunan Mehmed Efendi 1039 yılının Cemaziyelahir'da azledilmiştir.

Edirne tarihçisi Örfi, bu kadının adını ŞEYH MUHAMMED diye yazmaktadır. III. Murad Şeyhülislâm Mehmed Efendi'nin oğludur.

– **MEVLANA KARA ÇELEBİ-ZADE ABDÜLAZİZ EFENDİ:**
1040/1630

Ailece Osmanlı bilginleri arasında önemli yeri olan Kara-Çelebi'lerden olan Abdülaziz Efendi, Sultan III. Mehmed'in Rumeli Kazaskeri Karaçelebi-zade Hüsameddin Efendi'nin oğludur. 1591'de İstanbul'da doğdu ve 1658'de Bursa'da öldü.

İlköğrenimini Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi'nin yanında yaptı. Staj dönemini bitirerek Hayreddin Paşa medresesi müderrisi oldu. Bir çok medreselerde müderrislik yaptıktan sonra kadılığa geçti ve ilk kadılığı Yenişehir'e atanarak başladı. 1630 yılında Edirne'ye kadı oldu. Edirne'den Kıbrıs'a atandı. Kadıaskerlikten sonra Şeyhülislâm oldu. Şeyhülislâmlıktan sonra Sakız Adası'na gönderildi ve orada RAVDAT-ÜL-EBRAR'a ek bir yazı yazdı. Bursa'ya dönüp ömrünün sonuna kadar orada yaşadı. Bursa'nın ünlü MÜFTİ SUYUNU kente getirmiştir.

Kadıaskerliğe ve Şeyhülislâmlığı döneminde Osmanlı saltanatı kanlı darbelere sahne olmuş ve Abdülaziz Efendi bu işlerde önemli rol oynamıştı.

Çok kitap yazmıştır. Önemli olanları şunlardır:

1- RAVDAT-ÜL EBRAR adlı kitabı Hz. Adem'den 1646 yılına kadar geçen olayları anlatır.

2- MİR'AT-ÜS-SEFA Fİ AHVAL-İ ENBİYA kitabı Peygamberler tarihidir.

3- Süleyman-name kitabı Kanuni dönemini anlatır. Bu kitap Tac'üt-tevarih'e ek olarak çok güzel motif ve süslemeler yazılmıştır.

4- HİLYET-ÜL-ENBİYE,

5- ZAFER-NAME kitabı IV. Murad dönemi ile Revan ve Bağdat seferini anlatır.

6- KAFİ,

7- DİVAN-I EŞ'AR,

8- RİSALE-İ KALEMİYYE,

9- REVZAT-ÜL-KUDS şerhi,

10- GÜLŞEN-İ NİYAZ.

– **MEVLANA NEVALİ-ZADE SAADEDDİN EFENDİ:** 1040/1630

Edirne kadılığında bir yıl bulunmuş, 5 Muharrem 1041'de emekli olmuştur.

Kadılık işlerinde uzak ve silik bir kadı olarak ödev yapmıştı. Onun döneminde Edirne'de asayiş (güvenlik) kalmamış, evler serseriler tarafından taşlanmıştı. Sokak ve caddelerde gezilmek dahi bir sorun olmuş gelişigüzel atılan silahlar nedeniyle halkın yakınmaları üzerine emekli edilmiştir. Halk arasında evlere atılan taşları cinler atıyor diye bu kadının adı CİNCİ KADI kalmıştı.

– **MEVLANA BÜLBÜL-ZADE ABDULLAH BİN MOLLA KASIM:**
1040/1631

Bir yıl süren kadılıktan sonra 5 Muharrem 1041'de emekliye ayrılarak kendisine Ergene Köprüsü Arpalığı verilmişti.

III. Mehmed bilginlerinden Kasım Efendi'nin oğludur. Arkadaşları (Kasım fırtınasında bülbül ötmez) diye şakalaşmaları Bülbül-zade diye tanınmasına yol açmıştı. Ölümü için OKUYALIM RUHUNA BÜLBÜL-ZADE İÇİN FATİHA tarihi düşürülmüştür.

– **MEVLANA AHİ-ZADE SEYYİD MEHMED HASİBİ:** 1041/1631

Bir yıl süren Edirne kadılığından sonra 12 Rebiyülevvel 1042'de İstanbul kadılığına atanmıştı. Babasının yaptığı bazı olaylar nedeniyle Kıbrıs'a sürgüne gönderilmişti. Babası IV. Murad bilginlerinden, Şeyhülislâm Hüseyin Efendi'dir. Şairliği vardır. Rodos Adası'nda vefat etti.

Ehl-i aşkın ne acep haleti var

Gah nale gehi efgan eyler

Akıtır çeşm-i hasretten hum

Reh-i kuyun sanema kan eyler.

– **MEVLANA KÜRD KASIM EFENDİ:** 1042/1632

Bir yıl süren Edirne kadılığından sonra 18 Rebiyülevvel 1043'de azlolunmuştur.

– **MEVLANA MÜİD AHMED BİN YUSUF:** 1043/1633

Otuzuncu Osmanlı Şeyhülislâm'ıdır. Asıl adı Ahmed, babasının adı Yusuf'tur. Tokat'ın Kazova kasabasında doğmuştur.

İlköğrenimini doğduğu kasabada yapmış ve ilmini geliştirmek ve ilerletmek için İstanbul'a gitmiştir. Orada bilgin Fehmi Efendi'nin yanında uzun yıllar kalarak ona müid (yardımcı) olarak çalışması nedeniyle adı ilim alanında MÜİD AHMED olarak bilinir. Stajyerliğini bitirerek müderris oldu. Müderrislikten Kadılığa geçerek Şam, Musul ve 1633'te Edirne'ye kadı oldu. Sonra Rumeli ve Anadolu kazaskerliği yaparak 1645 yılında Sultan İbrahim döneminde Şeyhülislâm oldu.

Sert ve çok doğrucu bir karaktere sahip olması nedeniyle çok kere sağlıklı karar vermeyen kadıları dahi eleştirir, fikirlerini açıkca söylemekten çekinmezdi. Döneminde Valide Kösem Sultan ve Cinci Hoca (Hüseyin Hoca) gibi Saray'da etkinliği olanlara dahi karşı çıkabilmiştir.

– **MEVLANA ZEYREK-ZADE ESSEYİD YUNUS EFENDİ:**
1044/1634

Osmanlı bilginleri arasında önemli yer tutan Zeyrek-zade'lerden olan Yunus Efendi Edirne kadılığında bir yıl bulunarak, Ramazan 1045'de azlolunmuştu. Azlinden sonra Rumeli Nâkibü'l-eşraf (Halifelikten sonra gelen bir memuriyet makamı. Peygamber soyundan gelenlerin bütün işlerini ve yaşamlarıyla ilgili bir makam) olmuştur.

– **MEVLANA BENLİ ABDÜLGANİ EFENDİ:** 1045/1634

Bir yıl sonra Rebiyülevvel 1046'da emekli olmuştur. Kastamonuludur.

– **MEVLANA ALAADDİN EFENDİ:** 1046/1635

Edirne Tatarhanile mezarlığına gömüldü.

– **MEVLANA NAİB MEHMED EFENDİ:** 1046/1636

Bir yıl sonra Muharrem 1047'de azil oldu.

Edirne kadıları listesi Hıbrî'nin ölümü ile burada biter. 1087/1676 sonra başka kişiler tarafından devam edilerek liste 1085 tarihinde son bulmaktadır.

– MEVLANA EDHEM-ZADE MUSTAFA EFENDİ: 1048/1638

Aynı yılın Şevval ayında azil olunmuş ve yine aynı yılın Cemaziyelevvelinde ölerək Eski Cami yanında MUALLİMHANE mezarlığına gömüldü. (Muallimhane yerinde şimdi Vakıflar Bölge Müdürlüğü binası vardır. Mezar taşları müdür K.A. tarafından kırdırılarak bahçe tanziminde blokaj taşı olarak kullanıldı.)

– MEVLANA BAHAI MUHAMMED EFENDİ: 1054/1644

Osmanlı döneminin otuz ikinci Şeyhülislâmıdır.

Rumeli Kazaskeri Abdülaziz Efendi'nin oğlu ve Şeyhülislâm Hoca Sa'düddin Efendi'nin torunudur. İstanbul'da 1595 yılında doğdu. Geç yaşlarda kadı oldu, hem fazla okumamış ve hem de dik kafalı, inatçı idi. Tütün içiyor diye IV. Murad'a şikâyet edilerek Kıbrıs'a sürgün edildi. Birkaç yıl sonra affedilerek 1054/1644'te Edirne kadılığına atandı. Edirne kadılığından sonra Rumeli ve Anadolu Kazaskeri oldu. Selanik ve Halep kadılığında da bulundu.

IV. Mehmed'in tahta çıkışı ve Sultan İbrahim'in öldürülmesi gibi olaylar Bahai Mehmed'in Şeyhülislâmlığa getirilmesine neden oldu. Fakat saltanatın geçirdiği sarsıntılar ve İzmir İngiliz Konsolosu'nun işten el çektirilmesi için Şeyhülislâmın yaptığı olumsuz girişimler onun azline neden oldu. 1654 yılında boğmaca hastalığından ölüp Fatih Camii mezarlığına gömüldü.

Pek fazla ilmi bilgisi yoktu. Kendisinden dünyanın yuvarlak oluşu, enlem ve boylamlar arasında saat farkı gibi şeyleri kabul etmeyip fetva vermeyince hem ilim adamları hem de Kâtip Çelebi tarafından eleştirilmiştir. Eli çok sıkı olmasından fakir ve fukaraya kendi ve devletin yardımını esirgemesi hoş karşılanmazdı.

Ölümüne şu beyit söylenmiştir:

HİTAB-I İRCİ'İ DEN OLDU Bİ-HUŞ
BAHAI KASE-İ MEVT-İ KILIP NUŞ

Bahai, bir bilgin olarak değil de şair olarak ün yapmıştır. Bahai, divan şiirinin bütün inceliklerini taşıyan şiirlerinde sese önem vermiş, buluş ve nüktenin çeşitli söyleyişlerini yapmıştır.

Divanı, Saadettin Nüzhet tarafından 1933'te basılmıştır.

خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر

خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر
خداوندی خیر تو ی خیر

Şeyhülislâm Bahai Divanı'ndan

DİVANINDAN BİR ÖRNEK

*Edersin gerçi her derde tabibim bir deva amma
Cünun-i ehl-i aşk olunca maderzad neylersin
Güzel tasvir edersin hal ü hatt-ı dilberi amma
Füsün ü fitneye geldikte ey Bihzad neylersin.*

- MEVLANA KUTSİ-ZADE BAHAI ŞEYHİ EFENDİ: 1054/1645

Edirne kadılığı bir hafta sürmüştür. 15 Zilkade 1054 tarihinde azil olmuştur. Tarikat şeyhlerine karşı gelmesi azline neden olmuştu. Şairliği vardır. Şeyhî Mahlasını kullanırdı.

- MEVLANA KABAKULAK-ZADE EMULİRŞAD MEHMED EFENDİ: 1048/1638

Bir yıl sonra Edirne Kadılığından Şevval 1049'da azil olundu.

- MEVLANA SEYYİD MEHMED BİR ELMEVLA AHMED BİR TEZKİRECİ: 1049/1639

İlim alanında MOLLA ÇELEBİ diye anılır. 1059'da emekli oldu.

- MEVLANA TEVFİKİ-ZADE AHMED EFENDİ: 1051/1641

İlim alanında EL-MEVLA AHMED İBN-İ MEVLA TEVFİKİ diye bilinir. Edirne Kadılığı sırasında Recep 1051'de ölmüş, Nazır Çeşme yanına gömülmüştür. (Şimdi Şükrü Paşa İlkokulu bahçesi).

Mevlana Tevfiki hakkında Edirne Sultan Selim Camii Vakıf Kütüphanesi'nde VAKAYI-UL-FUDALA adlı kitabın 41-a yaprak ve sıra 47'de açıklama vardır.

- MEVLANA ZEYNEL ABİDİN EFENDİ: 1051/1641

Kendisi çeşitli dinî ve ilim bilgilerini öğrenerek uzun yıllar okumuş ve özellikle tıp alanında şöhret bulmuştur. Bu nedenle REİS'ÜL ETİBBA ZEYNEL ABİDİN EFENDİ diye tanınır.

Eyüp Sultan'ıdır. Fatih Sultan Mehmed Han'ın yaptırmış olduğu Darüşşifasında Müderris idi.

Edirne Kadılığında 10 Cemaziyelulâ 1052'de azil olunmuştur.

– **MEVLANA AVARE-ZADE MUSTAFA EFENDİ:** 1052/1642

Edirnelidir. Avare-zade Mustafa Efendi'den sonra Edirne Kadıları mevlaviyyet yöntemine göre (Kadılık derecesi) başlamıştır.

III. Murad alimlerinden Cafer Efendi'nin oğludur. Padişah tarafından kendisine Edirne'nin bütün Medreselerinde Müderrislik yapma hakkı verilmişti.

Avare-zade Mustafa Efendi SELİSİ unvanı ile şiir yazardı. Alim ve şair olan Selisinin bir gazeli:

*VAR İDİ DİLLERDE ÇOKTAN ARZUYI NEVBAHAR
AÇILIP EZHAR ŞİMDİ GELDİ BUY-I NEVBAHAR
NAKDEMİMDEN VAR İSE ALDI HABER BAD-I SABA
DEVR EDUP ETRAFI EYLER CÜST Ü CUY-I NEVBAHAR
LEŞKER-İ EZHAR GELDİ ALDI MÜLK-İ GÜLŞENİ
N'OLA OLURSA MÜZEYYEN ÇARSU-YI NEVBAHAR*

Mustafa Efendi 1646'da vefat etmiştir.

– **MEVLANA BOSNAVİ ŞABAN EFENDİ:** 1054/1645

Aynı yıl 12 Cemaziyelevvel 1054'de azil olmuştur.

– **PAŞMAKÇI-ZADE MEHMED EFENDİ:** 1055/1645

Edirne kadılığında beş gün bulunmuştur. 24 Şevval 1055'de azil olmuştur. Şeyhülislâm Esat Efendi'nin öğrencisidir.

– **MEVLANA ŞEYH MEHMED EFENDİ:** 1055/1645

İlim alanında İMAM-ZADE ŞEYH MEHMED EFENDİ diye bilinir. 20 Rebiyülevvel 1056'da azil olundu. Sultan İmamı Harpiştelî Mustafa Efendi'nin oğludur.

– **MEVLANA BOLEVİ-ZADE MUSTAFA EFENDİ:** 1056/1645

Babası Bolu tüccarlarından Mustafa Efendi'dir. Otuz dokuzuncu Osmanlı Şeyhülislâmı'dır. 1591'de Bolu'da doğdu ve 1675'de Kahire'de öldü.

İlköğrenimini Şeyhülislâm Yahya Efendi'nin yanında yapmıştır. Stajyerliğini bitirerek Akhisar kadılığına atandı. 1645'te Edirne kadısı oldu. Rumeli Kazaskerliğinden sonra IV. Mehmed döneminde Köprülü Mehmed Paşa'nın önerisiyle 1658'de Şeyhülislâm oldu.

Önemli kitapları şunlardır:

- 1- Haşiye-i şerh-i Eşkal-it Tesis,
- 2- Şerhu Kenz-üd-Dekaik.

– **MEVLANA HANEFİ MEHMED EFENDİ:** 1056/1646

Gerekli eğitimini tamamlayan Hanefi Mehmed Efendi stajını bitirdikten sonra ilk müderrisliğini Edirne Sultan Selim Medresesi'nde yaptı. Sahasında çok çabuk yükselerek kadılığa geçti. Medine ve Mısır kadılığından sonra 1646'da Edirne Kadılığına atandı ve iki yıl sonra Anadolu Kazaskeri oldu.

Kazaskerliği sırasında Sultan İbrahim'in tahttan indirilip fazla kan dökülmemesi için Valide Sultan'ı ikna etmişti. O dönemde yurt içinde ve İstanbul'da asayiş kalmamış ve hırsızlık epiyi artmıştı. Bütün bunların üstesinden gelinmesi için Şehzade Mehmed'in tahta geçmesini sağlamakta epiyi başarılı olmuştu.

1654 yılında Yeniçeriler isyan etmiş ve Mehmed Efendi Şeyhülislâmlığa getirilmişti. Fakat karışıklıklar devam etmiş ve Hanefi Mehmed Efendi bazen Kazasker bazen de Şeyhülislâm oldu.

1658 yılında İstanbul'da ölürek Eyüp'te Lala Mustafa Paşa türbesi arkasına gömülmüştür.

– **MEVLANA TABERİ MEHMED EFENDİ:** 1057/1647

Cevri tarihinde adı KÜBRA MEHMED EFENDİ diye yazılmıştır. Beş ay Edirne kadılığında bulunmuştur. Boşnakların büyük şeyhi olduğu için KEBİRİ EFENDİ diye anılır.

– **MEVLANA ABDURRAHMAN ÇELEBİ:** 1057/1647

İlim alanında ŞEYHİ-ZADE ABDURRAHMAN EFENDİ diye bilinir. 20 Rebiülahir 1058'de azil olmuştur. Gelibolu Şeyhi'nin oğludur. Şeyhülislâm Yahya Efendi'nin öğrencisidir.

Mezar taşı:

*BİR KERE AH ÇIKTI DEDİ TARİHİN
RABBENA KIL MAKAMINI CENNET*

– **MEVLANA ETHEM-ZADE MUSTAFA EFENDİ:** 1058/1648

Eski Cami mezarlığına gömülüdür.

– **MEVLANA MUSTALİH-ZADE MEHMED EFENDİ:** 1058/1648

Sultan Ahmed tahta geçtiğinde Edirne kadısı idi. 19 Recep 1058'de azil oldu. Enisülmusamirin'de adı MUSTAFA EFENDİ diye yazılıdır.

– **MEVLANA BOSTAN-ZADE ABDÜLKERİM EFENDİ:** 1058/1648

Çevri tarihinde ABDÜLKERİM MEHMED EFENDİ diye yazılıdır. 10 Cemaziyelahir 1059'da azil oldu. 1005 tarihinde Edirne kadısı Bostan-zade Mehmed Efendi'nin oğludur.

– MEVLANA MEHMED İSMETİ EFENDİ: 1059/1651

Şeyh, kadı ve alimler yetiştiren bir ailenin çocuğudur. Babası Sultan I. Mustafa dönemi meşayihinden Şeyh Fazlullah Efendi'dir. Dedesi ise önemli alimlerden Birgivi Mehmed Efendi'dir. 1611 tarihinde doğmuş ve 1665'de ölmüştür. Cenazesi Edirnekapı dışındaki Sırt Tekke karşısındadır. Edirne kadılığında bulundu.

Medrese tahsili yaptıktan sonra Şeyhülislâm Zekeriyya-zade Yahya'ya inşap etti. Sonraları Mevlevi oldu. Köprülü Mehmed Paşa tarafından Anadolu ve Rumeli Kazaskerliğinde bulundu.

Eserleri:

- 1- DİVAN. Divan-ı İsmet adıyla Haluk İpekten tarafından 1974'de yayımlandı.
- 2- TARİKATÜ'L-MUHAMMEDİYE,
- 3- Mektupları.

DİVANINDAN ÖRNEKLER

*Açılrsa gonça-viş dil geşt-i ba etsem bahar olsa
Bir elde sagar-ı lalin bir elde dest-i yar olsa
İder bir bir hikâyet eşk-i ahın İsmeti yara
Ne denli maceray-ı derd-i aşkın bi şumar olsa
Henüz İsmetiya mest-i cam-ı pişinüm
Neler sunar dahi saki-i dil ne vaz bana
Aşk ile mest olan dilin kaydına düşme İsmeti
Erse de subh-ı vapesin sanma ki huş mend olur.*

Şairliği ünlü olduğundan mahlası İSMETİ'dir.

– MEVLANA NECATİ-ZADE SEYFULLAH EFENDİ: 1059/1650

Edirne kadılığından iki yıl sonra 1061 Muharrem'inde Galata kadılığına atandı.

– MEVLANA MEHMED EFENDİ: 1059/1651

Kastamonuludur.

– MEVLANA FETVA EMİNİ ŞEHZADE MEHMED EFENDİ:
1061/1651

12 Recep 1061'de azil oldu.

– **MEVLANA SA'Dİ-ZADE MEHMED EFENDİ:** 1061/1651

Edirne kadılığında beş ay kalmıştır. Fetva Emini Şeyh-zade Mehmet Efendi diye anılırdı. Ayasofya Müderrisliğinden sonra Edirne Kadısı olmuştur.

Mezar taşı:

*RIHLETİ TARİHİ BEZMİ ANIN
DEDİ GEÇTİ ŞEYH-ZADE HAYF AH.*

– **MEVLANA MEHMED İSMAİL-ZADE:** 1061/1652

Bir yıl Edirne kadılığında bulunup aynı yıl Selanik'e atandı. Sultan Ahmed alimlerinden Amasyalı İsmail Efendi'nin oğludur. ŞEYHÜLİSLÂM HOCA-ZADE diye tanınırdı.

Mezar taşı:

RUHU İSMAİL-ZADE VASIL OLDU CENNETE

– **MEVLANA ŞAMİ NUMAN EFENDİ:** 1061/1651

Bir yıl sonra 20 Ramazan 1062'de azil oldu. Şam Darüsselam doğumludur. Şeyhülislâm Ebussait'in öğrencisidir. Bursa kadılığına gittiğinde 1074'te katledildi.

– **MEVLANA BURSAVİ MEHMED EFENDİ:** 1062/1651

Asıl adı Muhammeddir. Bıçakçı-zade Abdülhalim Efendi'nin oğludur. İlim alanında ESİRİ MEHMED EFENDİ diye tanınır.

Kırkinci Osmanlı Şeyhülislâm'dır. Bursa'dan İstanbul'a gelerek dinî ve ilmî bilgileri öğrenmiş, Şeyhülislâm Yahya Efendi'nin hizmetine girerek stajyerliğini bitirip Fetva Emini oldu. (Fetva işleriyle uğraşan daire başkanı). Sonra çeşitli yerlerde müderrislikte bulundu. İlk kadılığı Mısır'da oldu. Deniz yolu ile Mısır'a giderken korsanların eline düştü. Dört yıl Malta'da esir kaldı. Kurtulduktan sonra ilim alanında ESİRİ olarak tanındı. Tekrar kadılığa getirilip 1651/1652'de Edirne'ye atandı. Edirne'de kadılığı sırasında tasavvufa merak salarak kadılığı bıraktı ve Şeyh Muslihiddin'in yanında uzun yıllar tasavvufu öğrendi. Tekrar kadı oldu ve İstanbul kadısı oldu. Kadılıktan sonra Kazasker ve Bolevi yerine de Şeyhülislâm oldu.

Esirî Mehmed Efendi'nin CAMİ-UD-DEAVİ VEL BEYYİNAT adlı kitabı ile Yahya Efendi'nin verdiği fetvaları bir araya getirdi. Ayrıca HÜLASATEYN adlı bir Fetva kitabı da vardır. Edirne tarihçisi Hibri Efendi tarafından kadılığı kutlanmıştır.

– **MEVLANA KADRİ-ZADE ABDULLAH EFENDİ:** 1063/1652

İbn-i Zeyne'l-Abidin ve Müftü Kadri Efendi'nin sülalesindedir. Bir yıl sonra 1064'te azil olmuştur. Sultan Süleyman'ın müftüsü Kadri Efendi'nin öğrencisidir.

– **MEVLANA İBNÜ'L-MEVLA ABDURRAHİM
BİN ABDÜ'L-MUHSİN ŞİRANİ-ZADE:** 1064/1653

İlim alanında BEYNE'L-ULEMA EL KİBARİ ŞARANİ EFENDİ diye tanınır. Bir yıl sonra azil olundu. Mısır'lıdır.

– **MEVLANA ESİRİ MEHMED EFENDİ:** 1062/1652

– **MEVLANA ARAP-ZADE EBÜSSUUD:** 1064/1654

(Bu iki kadı Hıbrî Efendi tarafından tebrik edilmiştir.)

– **MEVLANA ALTIPARMAK ABDÜLFETTAH EFENDİ:** 1065/1654

CEVRİ tarihinde Edirne kadıları Altıparmak Abdülfetteh Efendi ile son bulmaktadır. Bundan sonra gelenler yazılı değildir. Abdülfettah Efendi 7 Şaban 1066'da azil olundu.

Edirne tarihçisi Hıbrî Efendi tarafından kutlanmıştır.

– **MEVLANA FETVA EMİNİ ŞEHZADE MEHMED EFENDİ:**
1066/1655

İki ay Edirne kadılığında bulunmuş ve 8 Şevval 1066'da azil olundu. Edirne kadılığında iki kere bulunmuştur.

– **MEVLANA ABDÜLKADİR EFENDİ:** 1066 Şevval 1656

İlim alanında AKBIYIK KADRİ diye anılır. Abdülkadir Efendi 8 Zilkade 1066'da azil olunarak kendisine Arpalık olarak İznik Kazası verilmiştir. Eserler arasında VAKIATÜL HAIYYE adlı mecmuası önemlidir.

– **MEVLANA ŞİRVANİ SADREDDİN-ZADE RUHULLAH EFENDİ:**
1066 Zilkade 1656

Dönemin ünlü alimlerinden ders almış, Kudüs, Halep, Mısır, Bursa ve sonra Edirne kadılığında bulundu. İstanbul Kadılığında bulunurken Padişahın Alay Köşkü'nde şehid edildi.

Edirne kadılığından azli 7 Cemaziyelulâ 1067'dir.

Şairliği vardı ve Rumi mahlasını kullanırdı.

- **MEVLANA UZUN HASAN EFENDİ:** 1067/1657

Bir yıl sonra Muharrem 1068'de azil olundu.

İlim alanında MEVLANA ET TAHRİR HASAN BİN İSMAİL diye tanınırdı. Şeyhülislâm Yahya Efendi'den ders almıştır. 1080'de ölecek Keskin Dede Kabristanı'na gömüldü.

- **MEVLANA BOSNAVİ İSA İBN-İ MUSA EFENDİ:** 1068 Safer 1657

İki kere Edirne kadılığında bulundu. 20 Safer 1068'de azil olundu. İkinci kadılığı aşağıda gösterilmiştir. Aslen Mostar Kasabası'ndandır. Eyüp Sultan, Sadeddin Efendi türbesi yanına gömülmüştür.

- **MEVLANA BEYNE'L-CUMHUR DAHKİ MUSTAFA EFENDİ:**

1068 Safer 1657

Aslen Serez'lidir. Şevval 1068'de azil olundu.

Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa'nın yanında çalışmıştır. Ordu kadısı iken Boğaz Hisarı seferi dönüşünde Edirne Kadısı oldu. Edirne'den sonra 3 kere İstanbul Kadısı oldu. Mezar taşında:

*DEDİ TARİHİNİ HAYALİ MÜMTED
ADNİ MEVA EDE O AHKİYE İLAH*

- **MEVLANA BOSNAVİ İSA İBN-İ MUSA EFENDİ:** (İkinci defa)

28 Muharrem 1069'da azil oldu.

Edhem-zade'nin Edirne kadılığına geçirilişine ait hikâye şöyledir:

Bir gün IV. Murad kadılık isteyenleri huzuruna çağırarak onları Huzur-u Hümayun'da sınava çağırır. Bursa'dan Kabakulak-zade Mehmed Efendi, Mısır'dan ma'zûl salif-üz-zikr Çelebi Efendi, Yenişehir'den ma'zul Abdurrahman Efendi, Edirne'den Edhem-zade ve Çavuş-zadeler hepsi davet olunup Huzur-u Hümayun'a geldiklerinde Padişah hazretleri onlara 2 mesele sual buyurdular.

Birincisi: İman cevher midir, arz mıdır ve ma'kulât-ı aşerenin (on akıldan) hangisidir?

İkincisi: Eğer dostluk terkine yemin eden, balık yemekle ettiği yemin yerine getirilir mi?

Kadılık için gelenler kitaba müracaat etmek istediler. Fakat Edhem-zade hemen zihinden (İmanda sarf muteberdir), ikincisi ise Kur'an ayetlerinde açıkça görüldüğü üzere halkın geleneğinde et denilse balık murad olunmaz ve birbirini

bağlamaz. Eğer Lahm'a yemin edilirse balık yemekle yemin bozulmaz, diye yanıtlayan Edhem-zade, bu hususta bir risale dahi yazdı ve Padişah'a verdi.

Bu cevap üzerine Edhem-zade'ye Edirne kadılığı verildi.

– **MEVLANA MERHABA-ZADE AHMED İBN-İ HİDİR EFENDİ:**

1069/1658

Aslen Edirnelidir. Edirneli olan kadıların beşincisidir. Babası Edirneli kadılarından Mevlana Muhyiddin Muhammed olup halk arasında MERHABA ÇELEBİ denmek ünlü idi. (Babasının kadılık dönemi bak. 949/1542)

Mezarı Emir Buharî zaviyesindedir.

– **MEVLANA KAMEDİ-ZADE MEHMED EFENDİ:** 1071/1660

Edirne kadılığından başka üç kere İstanbul kadılığında bulunmuştur. Şevval 1072'de azil oldu.

– **MEVLANA ECE YAKUP EFENDİ:** 1071/1660

Edirne kadılığından başka üç kere İstanbul kadılığında bulundu. Şevval 1072'de azil oldu. Kastamonuludur.

– **MEVLANA BOSNAVİ BALİ EFENDİ:** 1072/1661

Şevval 1072'de azil olmuş ve üç defa İstanbul kadılığında bulunmuştur. Mezarı Üsküdar'dadır.

– **MEVLANA EBUSSUUD-ZADE MEHMED SADİK EFENDİ:**

1074/1663

Şeyh'ül-İslâm Ebu's-su'ud'un sülalesindedir. Şeyhülislâm Yahya Efendi'den ders almıştır. Emekli olduktan sonra Kırklareli kendisine Arpalık olarak verilmiştir. Mezarı Eyüp Sultan Ebussuud Efendi Mektebi sahasındadır.

– **MEVLANA SİVASI-ZADE HOCASI ÖMER EFENDİ:** 1073/1662

Maraşlıdır. Şeyhülislâm Ahi-zade Hüseyin Efendi'den icazet aldı. Emekli olduktan sonra Karasu/Yenice kendisine Arpalık olarak verildi.

– **MEVLANA BAKİ-ZADE ES'AD EFENDİ:** 1075/1664

ŞAİR BAKİ diye ünlüdür. Rebiülevvel 1076'da azil oldu.

– **MEVLANA ABDÜRRAHİM-ZADE MEHMED EFENDİ:** 1076/1665

Şeyhülislâm ve müftü Abdürrahim'in oğludur. Edirne'ye kadı olarak atanıp Edirne kadılık binası önünde Devlet, Millet ve Padişah için halk önünde yaptığı dua çok beğenilmiştir.

Kızı Ematullah Hatun için ölümüne şunu yazdı:

*KAMETİ-ZADE EFENDİ EDECEK AZM-İ CENAN
AĞLADI ANIN İÇİN MATEM EDİP İNS İLE CAN
DEDİ TARİHİ VEFATINI KIZI SITKI ANIN
KAMETİZADE' DE ALAYI İREM OLA MEKAN.*

Şiirlerinde SITKI mahlasını kullanırdı.

– **MEVLANA AHMED EFENDİ KALAYÇI-ZADE:** 1077/1666

Edirne kadılığında Rebiyülevvel 1078'de azil oldu. 1079'da vefat ederek Koyacı Dede mezarlığına gömüldü. Mezar taşı kitabesi:

CENNETİ FİRDEVS MEVLA AHMEDE EDE MEKAN

– **MEVLANA HÜSSAM-ZADE ŞEYH MEHMED EFENDİ:**

1078 Ramazan 1668

Edirne kadılığında on beş ay bulundu ve buradan 1079'da Mekke kadılığına atandı. Şeyh'ül-İslâm Adil Yahya Efendi'nin öğrencisidir. IV. Murad alimlerinden Hüssam Efendi'nin oğludur. Mekke'de ölmüştür.

Eserleri arasında Sure-i Maide'ye varınca ve Tefsir-i Şerif Haşiyesi tünlüdür.

– **MEVLANA İBN-İ YAHYA KÜRD İSHAK EFENDİ:** 1079/1669

Kadılığı döneminde AVRAT OLAYI çıkmış ve İstanbul'a kaçmıştı. Çok ürkek ve kuruntulu olması nedeniyle Edirne kadılığını bırakarak İstanbul'a kaçmıştı.

Aslen Tebriz'lidir. Hoca-zade Abdullah Efendi'den öğrenim görmüştür. Edirne Kadılığında Zilhicce 1079'da azil oldu. Öldüğünde Karaca Ahmed Tekesi cıvarına gömüldü.

– **MEVLANA VELİ-ZADE AHMED EFENDİ:** 1079/1670

İlim alanında İbn-i El Mevla Abdurrahman Efendi diye tanınır. IV. Murad alimlerinden Abdullah Efendi'nin oğludur. Halep ve Mısır'dan sonra Edirne kadılığına getirilmiştir. Edirne Kadılığında 1081'de azil olmuştur. Mezarı Üsküdar Şeyh Mahmud Efendi türbesi yanına gömülmüştür.

lıktan azil ve sonra emekli yapıldı. Fakat 1688'de ikinci defa tekrar Şeyhülislâmlik Makamı'na getirildi. Bu ikinci görevi sırasında karşılaştığı en önemli sorun Sadrazam Bekir Mustafa Paşa ile çekişmesidir. II. Süleyman'a yaptığı etki en nihayet onun azline neden oldu.

O dönemin çeşitli olayları nedeniyle ikinci meşihatu 2 yıl 3 ay 24 gün sü-
reterek azil edildi ve azil yaşamı 13 yıl sürerek 1702'de öldü.

Önemli yapıtları şunlardır:

- 1- Fetava-i Mecmua-i Cedide,
- 2- Haşiyetü Alâ Cüz'un Meba' min Envar-it-tenzil lil Beydavî,
- 3- Fetâvâ-i Nu'maniye,
- 4- Tıbyan fi tefsir-il Kur'an,
- 5- Ettetib-ül Cemil fi şehr-i terkib-il-celil, (Yazma Bağışlar - Süleymani-
ye Kt. No: 660)
- 6- Reşhat-ün Nasih Minel Hadis-is-sahih (Ayasofya Kt. No: 1822).

– **MEVLANA EDİRNELİ AHMED EFENDİ:** 1083 Safer/1672

Edirneli kadılarının sekizincisidir. ÇELEBİ diye anılır. Şeyhülislâm Ebu
Said Efendi'den icazet aldı. 10 Cemaziyelulâ 1084'de azil oldu.

– **MEVLANA AVARIZ-ZADE MES'UD EFENDİ:** 1084/1673

Onaltı ay kadılık yapmıştır. 1085'de azil oldu. Mezar taşı kitabesi:

*BİR DUA SÖYLEDİ DEDİ FEVTİN TARİHİN
EDE HAK MENZİLGAHIN MESUD EFENDİ CENNETİ.*

– **MEVLANA İLAHİ-ZADE MEHMED EFENDİ:** Zilkade 1085/1675

İLM-Ü FAZL İLE MEŞHUR-I AFAK FAZİLETLÜ MEHMED EFENDİ
diye tanınır. Sur-i Humayun (Padişahların çocuklarını sünnet ve kızlarının ev-
lenmeleri) hizmetlerinde bulunmuştur. Düğünlerde Sadrazamın yanında oturur-
du. Zilhicce 1086'da azil oldu.

Edirne tarihi Enis'ül-müsamirin'de Edirne kadıları burada sona ermekte-
dir.

– **MEVLANA MÜFETTİŞ İBRAHİM İBN-İ ABDULHAY EFENDİ:**
1086/1675

MÜFETTİŞ İBRAHİM diye anılır. Boyabat Arpalığını kullanırken öldü.
Sultan Mehmed Han Camisi ifraz mezarlığına gömüldü (1099 yılında). Mezar
taşı kitabesi şöyledir:

*Eğer cû nide sal fevti oldunsa
Üç ihlas ile İbrahim Efendi ruhun şad et
Gel ey mansıp bu kabrin sahibi ol ufka asrın
İbadullah için bezl-i vücüt ettiklerin yad et.*

Edirne Sarayları müstahdemi için masraflarını tespit etmiştir.

– **MEVLANA SARI OSMAN İBN-İ MEHMED:** 1088/1677

Amasya müftüsünün oğludur. Edirne'de ölmüş, Zincirlikuyu Nişancı Paşa Cedit Cami civarında yaptırdığı okulun köşesine gömüldü.

Kitaplarını Sultan Selim Cami'sine vakfetmiştir. Kadılığı yılında Edirne'de ölmüştür. Elhac İlmüddin Cami-i Şerifi mütevellisini ve sıkça murad imametini tayin etmiştir. (Bak. O. ONUR, Edirne VAKIF KÜTÜPHANELERİ)

– **MEVLANA ŞEHLA ABDÜLBAKİ EFENDİ:** 1089/1678

Müderrislikten sonra sıra ile Kudüs, Şam ve Edirne Kadısı olmuştur. 10 Cemaziyelula 1090'da azil olmuş ve 1091'de vefat etmiştir.

– **MEVLANA MEMİK-ZADE TEZKİRECI MEHMED EFENDİ:**
1090/1680

IV. Mehmed'in Şeyhülislâmı Mustafa Efendi'nin kardeşinin oğludur. Şeyhülislâm Muid Ahmed Efendi'den icazet aldı. İzmir, Galata ve sonra Edirne kadılığına getirilmiş 1100'de ölürek Nişancı Paşa Cedit Camii avlusuna (Kıyık'ta) gömüldü.

– **MEVLANA FENARİ-ZADE SEYYİD MEHMED EFENDİ:**
1091/1681

Sultan İbrahim alimlerinden Şeyhi Mehmed Efendi'nin oğludur. Müderris iken Kudüs ve Edirne Kadısı olmuş ve sonra Anadolu Kazaskerliğine getirilmiştir. Mezarı Edirnekapı dışında Emir Buhari mezarlığındadır.

– **MEVLANA ABDULLAH EFENDİ:** 1092/1681

– **MEVLANA LAZ İBRAHİM EFENDİ:** 1092/1682

Trabzonlu olması nedeniyle LAZ İBRAHİM diye tanınır. Bolulu Mustafa Efendi'nin öğrencisidir. Merzifonlu Mustafa Paşa'nın Cehri seferinde ordu kadısı idi. İkinci defa Merzifonlu'nun ordusunda Nemçe seferinde yine ordu kadısı idi. Yenişehir ve Edirne kadılığında bulunmuştur. Nemçe seferinden dönerken 1095'de Belgrad'da öldü.

– **MEVLANA ANTAKİ MUSTAFA EFENDİ:** 1093/1682

Antakya'lıdır. Şam Valisi Boynu Eğri Mehmed Paşa'ya namaz kıldırması ve Boynu Eğri Sadrazam olunca onu İstanbul'a getirmiş, Şam ve sonra Edirne kadısı olmuştur. Azil sırasında Kıbrıs'a sürülmüş ve orada ölürek Ayasofya Camii avlusuna gömülmüştür. Şiirlerinde REMZİ mahlasını kullanırdı. Müftü-ül Lebib üzerine şerhleri vardır.

– **MEVLANA SARIH-İ MÜLTEKA EVLİYA SEYYİD MEHMED EFENDİ:** 1094/1682

Haleplidir. Bir çok alimlerden ilim öğrenerek tıp alanında ün yapmıştır. Yenişehir, Mısır ve sonra Edirne kadılığına getirilmiş, 1104'te vefat etmiştir.

Eserleri arasında Tarikat-ı Muhammediyye, Taşköprülü-zade'nin metnine şerh, İnatetülginayı tam metni, Tababetül Hakim ve Bakıyyetül Muhakim diye anılan mecmuaları vardır.

– **MEVLANA MUSTAFA MUSALLİ EFENDİ:** 1095/1683

Sinopludur. Sultan İbrahim'in mürebbiyeliğini yaptığından MUALLİM MUSLİ EFENDİ diye tanınmıştır. Önce müderris ve sonra Edirne kadısı olmuş ve 1104'te ölürek Emir Buhari'ye gömülmüştür.

– **MEVLANA ARAÇ-ZADE ABDULLAH EFENDİ:** 1097/1685

IV. Mehmed'in mürebbiyesi Mustafa Efendi'nin oğludur. Şeyhülislâm Muid Ahmed Efendi'den icazet aldı. Medine ve İzmir kadılığından sonra Edirne Kadısı olmuştur. 1106'da ölürek Emir Buhari zaviyesine gömüldü.

Mezar taşı kitabesi: (Kamî Efendi tarafından)

MENZİL-İ ALAY-I CENNET OLA ARAÇ-ZADE'NİN

– **MEVLANA SAYDİ YUSUF BİN EŞŞEYH MEHMED BİN İBRAHİM:** 1099/1687

Sinopludur. Buna neden de Avcı Sultan Mehmed av partilerinde kendilerini beraber götürürdü. Bu nedenle SAYDİ YUSUF (Avcı Yusuf) diye tanınmıştır. Sinop ve Şam kadılığından sonra Edirne kadısı oldu. Azlinden sonra Sultan Kalesi kendisine Arpalık olarak verildi. Sadrazam Bosnalı Süleyman Paşa'nın Ordu kadılığında bulunmuştur. Şiirlerinde SİNAN mahlasını kullanırdı.

– **MEVLANA ŞİRAZİ SEYYİD ABDÜLBAKİ EFENDİ:**
1099/1687-1688

Serezlidir. IV. Mehmed'in ünlü alimleri arasındadır. Şeyhülislâm Ebussaid Efendi'den icazet aldı. Müderrislikten Selanik ve Edirne kadılığına getirildi. Kadılığı döneminde III. Sultan Süleyman tahta geçti.

– **MEVLANA CAFER-ZADE ŞEYH MEHMED EFENDİ:** 1099/1688
Aynı yıl azil oldu.

– **MEVLANA EDİRNELİ MUSTAFA EFENDİ:** 1100/1688

Edirne tüccarlarından Hüseyin adında birinin oğludur. Müderris iken Filibe ve sonra Edirne kadısı oldu. Emekli olduktan sonra 1115’de vefat etmiştir. Eserleri arasında Mültekiy’ül-ebhar adlı eseri önemlidir.

– **MEVLANA BAKİ-ZADE İSMAİL İBN-İ ESAT:** 1101/1689

IV. Mehmed alimlerinden Esat Efendi’nin oğludur. Şam kadılığından sonra Edirne kadısı olmuş ve azil olarak Foçalar ve Kirmasti Arpalığı kendisine verilmişti. 1114’de ölecek Eyüp Sultan mezarlığına gömülmüştür.

Mezar taşı kitabesi:

BİN YÜZ ONDÖRTTE BEKAYA GÖÇTÜ BAKİ-ZADE HAYF?

Şairliği vardır.

– **MEVLANA PAŞMAKÇI-ZADE ESSEYİD ALİ EFENDİ:**
1101/1689

Osmanlı’nın elli sekizinci Şeyhülislâmıdır. Zamanın Şeyhülislâmı Feyzullah Efendi azil edilince mühür kendisine verilmişti. Asıl adı Ali’dir. İlim alanında PAŞMAKÇI-ZADE SEYYİD MEHMED’in oğlu olarak tanınır. 1712’de İstanbul’da öldü.

İlköğrenimini Müftü Abdürrahim Efendi’nin yanında yaptı ve onun stejyesi olarak icazet alarak müderris oldu. Sonra kadılık mesleğine girerek 1689’da Edirne kadısı oldu. Kadılık sırasında Nakib-ül-eşraflığa (Peygamber soyundan gelenlere hizmet memurluğu) atandı. Bu vazifesinden sonra Rumeli Kazaskeri oldu. Edirne’de öldürülen Şeyhülislam Feyzullah Efendi’nin yerine geçmesi için yapılan ısrarlı kabul etmedi ise aradan epeyi bir zaman geçtikten sonra Şeyhülislâmlığı kabul etti. Bu vazifeden sonra azil olunarak evinde yıllarca ibadet ve taatla meşgul oldu ise de Çorlulu Ali Paşa’nın ısrarı ile Sinop’a sürüldü ise de 1122’de kendisine tekrar Fetva yetkisi verildi fakat 1124 yılında ölecek Edirnekapı dışında Kemal Paşa-zade’nin kabri yanına gömülmüştür.

Paşmakçı-zade’nin fetvalarını toplayan FETEVA adlı bir kitabı vardır. İstanbul’da KADIHANI Mescidi’ni yaptı. Nakşibendi Tarikatı’ndan idi.

– **MEVLANA EŞŞEYH MEHMED EFENDİ**
BİN İBRAHİM BİN LA’Lİ: 1102/1690

Sultan Ahmed’in Reis’ül-Küttap La’li Efendi’nin oğlu Bağdat Valisi Deli Hüseyin Paşa’nın divan efendisi İbrahim Efendi’nin oğludur. Müderrislikten

Edirne kadısı olmuş emekli ve menfada iken Kıbrıs'ta vefat ederek Ayasofya mabedinin haziresine gömüldü. Edirne kadılığından 1103'te azil olunmuştur.

– **MEVLANA EBE-ZADE ABDULLAH EFENDİ İBN-İ MUSTAFA:**
1103/1691

Kadırlardan Anadolu Mustafa Efendi'nin oğludur. Babası kadılığı bırakıp Balçık'ta imamlık yapmaktaydı. Osmanlı ordusu Balçık'ta bulunduğu sıralarında Abdullah Efendi'nin annesi Padişah Sultan IV. Mehmed'in doğumunda Balçık'ta Haseki Sultanı'nın ebesi olduğundan EBE-ZADE diye anılır.

Çok iyi bir eğitim gördü ve Süleymaniye müderrisliğinden sıra ile Halep, Mısır ve sonra Edirne kadısı oldu. Hattatlığı olan Abdullah Efendi azilden sonra Mekke kadılığına getirilip Edirne'ye davet edilerek önce Anadolu sonra Rumeli Kazaskeri olmuştur (1695-1697). (Sultan II. Mustafa dönemi)

Kazaskerliği sırasında Şeyhülislâm Seyyid Mehmed Feyzullah tarafından azledilip önce Kıbrıs'a sonra Sultan III. Ahmed tahta geçmesinden önce Bursa'ya sürgün edildi. EDİRNE VAKASI'nı duyunca izin almadan Bursa'dan İstanbul'a gelerek Beşiktaş'taki yalısına yerleşti. 1705 yılında tekrar Rumeli Kazaskeri ve 1708'de Şeyhülislâm Mehmed Sadık Efendi'nin yerine Şeyhülislâm oldu. 1710'da azledilmiş ise de yerine geçen Paşmakçı-zade Ali Efendi'nin ölümüyle tekrar 1712'de Şeyhülislâm oldu.

Prut savaşında Osmanlı'ya sığınan İsveç Kralı Demirbaş Şarl, Türk-Rus hududunda bulunan Bender kentinde üç buçuk yıl kalmış ve Türk-Rus ilişkilerinin düzelmesine engel olunca Ebe-zade Abdullah Efendi'nin önerileriyle Kralın Türk vatandaşlığına geçmesi ya da hudut boyundan alınıp Dimetoka'ya veya Edirne'ye getirilmesini önerdi. Bu olayda ileri geri konuşmaları ilim sahiplerini kırıncı olmuştu. Padişah Sultan III. Ahmed İlimiye sınıfını kırmayarak Abdullah Efendi'yi azletti. Azil yaşamında yalısında

Şeyhülislâm Ebezâde Abdullah Efendi'nin kadılık tevcihi hakkında teklif yazısı.

(BA et. Tevcihat nr. 266)

Kaynak: İslâm Ansıkl. (Türkiye Diyanet Vakfı)

yaşayan Abdullah Efendi Devlet'in ileri gelenleri hakkında dedikodu yapması onun felaketine neden oldu. III. Ahmed onu Trabzon'a sürgüne gönderdi ve gemi yolda batarak Ebe-zade boğularak öldü.

- HATTAT ABDULLAH EFENDİ BİN EL MEVLA İBRAHİM:
1103/1692

Sultan İbrahim'in alimlerinden Rodoslu İbrahim Efendi'nin oğludur. Kara Rüstem Paşa müderrisliğinden Edirne kadılığına getirildi. 1106'da İstanbul'da ölerek Emir Buhari'ye gömüldü.

Mezar taşı kitabesi:

*GÖÇTÜ ABDULLAH EFENDİ
CENNET OLSUN MESKENİ.*

- MEVLANA DEDE MEHMET EFENDİ: 1106/1694

Bazı kaynaklara göre Van, bazı kaynaklara göre Erzurum doğumludur. Saceresi (soyu) Şems-i Tebrizî'ye kadar uzanır.

Müderrislikten sonra Edirne kadılığı 1694-95'tir. Ünlü vaiz Vanî Mehmet Efendi'ye damat olmuştur. Çok kısa zamanda yükselişinin nedeni Şeyhülislâm Feyzullah Efendi ve II. Mustafa'nın ilgileriyle olmuştur.

Edirne vak'asında azledilmiş, evi yağma edilerek Yedikule zindanına atılmıştır. Zindandan sonra Magosa'ya sürüldü. 1719 Bursa'ya gelerek ömrünün sonuna kadar burada yaşadı.

Dede Mehmed Efendi'nin Risâle ti's-siyaseti's şer'iyye adlı eserinin ilk iki sayfası.

(Köprülü Ktp. Hacı Ahmed, nr. 203-2) Kaynak: İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ (Türkiye Diyanet Vakfı)

– **MEVLANA ALİ BİN MUSTAFA AHMET:** 1107/1695

İlim alanında Tavukçu Paşa İmamı Ali Efendi diye tanınır. Yeni Pazar'dandır. Üsküdar, Mısır ve Mekke kadılığından sonra Edirne kadısı olmuş 1116'da vefat etmiştir.

– **MEVLANA İDRİS EFENDİ BİN MUSA:** 1107/1696

Aslen Van'lıdır. Edirne'den sonra Mekke payesi ile Mekke-i Mükerrerem'e gitmiş ve 1108 yılında azil olmuştur.

Osman-zade Sabit Efendi ölümü şu şiiri söylemiştir:

*OLA İDRİS EFENDİ HÜLLE
DÜZ CENNET-İ ALA.*

– **MEVLANA MEHMED EFENDİ BİN EL MEVLA ALİ:** 1108/1696

Galata ve Selanik'ten sonra Edirne kadısı oldu. Dedikodu yapması nedeniyle Kıbrıs'a sürgüne gönderilip orada öldü.

– **MEVLANA ABDULLAH EFENDİ BİN ELMEVLA HAMİD:**
1109/1697

Müderriş iken Edirne kadılığına atanmıştır. Azlinden sonra Edirne'ye yerleşmiş ve 1132'de ölecek oturduğu evinin bahçesine gömülmüştür. Mezar taşı kitabesini Raşid Mehmed Efendi şöyle yazmıştır:

*PİŞ KABRİNDEN GEÇENLER SÖYLESİN
TARİHİN HULDİ MEVA EDE HAMİD-ZADEYE RABBİLENAM*

– **MEVLANA MUSTAKİM MUSTAFA EFENDİ:** 1111/1700

Edirne kadılığından sonra İstanbul'a atanmış ve iki yıl sonra ölecek Emir Buhari Dergâhı'na gömüldü.

– **MEVLANA MECDİ MEHMED EFENDİ:** 1112/1700

Yenişehir kadılığından Edirne kadılığına gelmiştir. 1128'de ölecek Üsküdar'da gömülmüştür. Bu Kadının tuttuğu Kadı Sicil kayıtları İst. Üni. Deontoloji ve Tıp Tarihi Bilim bölümünde gördüm ve bazı sayfa ve imzasını kitabıma aldım.

Şiirlerinde MECDİ mahlasını kullanırdı. Divanından bu beyit onundur:

*GELMEZ NAZARGAHIMA HERKES RAKİP DEYÜ
BENZER Kİ ANA NURU NİKAHİM ŞAHAP OLUR
TAHRİRİ MEBHAŞ EYLESE MECDİ MUHABBETİN
HER LAFZI BELKİ HARF BİLE BİR KİTAP OLUR.*

– **MEVLANA KEVSEÇ EBUBEKİR BİN ABDÜLBAKİ:** 1112/1701

Rodoslu olması nedeniyle RODOSİ EBUBEKİR EFENDİ diye tanınır. Müderrislikten Edirne kadısı olmuş ve bir yıl sonra azil olundu. Yerine Feyzullah Efendi'nin damadı Mevlana Mahmud Efendi getirildi. 1115'de öldü.

– **ŞEYHÜLİSLÂM ESSEYİD FEYZULLAH DAMADI
ESSEYİD MAHMUD EFENDİ HAZRETLERİ:** 1113/1701

Selanik'ten sonra Edirne kadılığına getirildi. Kayınpederi Feyzullah Efendi'nin Edirne'de katlinden sonra (EDİRNE VAK'ASI) Bursa'ya sürüldü. 28 yıl orada sürgünde kaldı ve 1143 Sultan Mahmud tarafından affa uğrayarak Rumeli Kazaskerliğine getirildi. 1150 yılında ölecek Fezziye Medresesi mezarlığına gömüldü.

– **MİRZA EFENDİ-ZADE ŞEYH MEHMED EFENDİ:** 1114/1702

Osmanlı'nın elli sekizinci Şeyhülislâmıdır. Şeyhülislâm Mirza Efendi'nin oğludur. İstanbul'da doğdu ve yine aynı kentte ölecek Kalenderhane yanında okulun bahçesinde babasının yanına gömüldü.

İlk müderrisliğini Süleymaniye medresesinde yaptı. Müderrisliği sırasında Şeyhülislâm Said-zade Feyzullah Efendi'nin kızı ile evlendi. Kadı olarak ilk görev yeri İzmir ve sonra Edirne kadısı oldu. Kadıasker olduğunda 1730 yılında Patrona Halil isyanında Ulema meclisinde yer aldı. Kendisine Şeyhülislâmlık teklif edildiyse de kabul etmedi. Sonraları Sadrazam Damad İbrahim Paşa'nın ısrarı üzerine III. Ahmed'e Şeyhülislâm oldu. III. Ahmed aynı yıl tahttan indirilip yerine I. Mahmud geçtiğinde Mirza-zade yine Şeyhülislâmlıkta kaldı. Bu makamda bir yıla yakın kalıp kalan ömrünü Üsküdar'da Sultantepeci çiftliğinde geçirdi.

– **MEVLANA YEKÇEŞM HÜSEYİN EFENDİ İBN-İ AHMED:**
1113/1701

Hamideli'ndedir. Edirne Vak'ası nedeniyle Şeyhülislâm Feyzullah Efendizade Seyyed Mustafa Efendi yerine Anadolu Sedaretiyle Edirne Kadısı oldu. Vezir-i Azam Rami Paşa ve Şeyhülislâm Efendi ile bazı sürtüşmeleri nedeniyle Kıbrıs'a sürgüne gönderildi ve orada öldü. Ayasofya avlusuna gömülmüştür.

– **MEVLANA BENLİ ŞABAN EFENDİ:** 1115/1703

Tosyalı'dır. Şeyhülislâm Suni Mehmed Efendi'nin öğrencisidir. Edirne Vak'asında Yekçeşm'in yerine Edirne kadısı oldu. KABA ŞABAN diye tanındı.

– **MEVLANA ÇİVİ-ZADE ATAULLAH EFENDİ:** 1115/1703

İlim alanında Mevlana Ataullah bin Elmevla Şeyh Mehmed ibn-i elmevla Mehmed bin Elmevla İlyas diye tanınır.

IV. Mehmed'in alimlerinden Şeyh Mehmed Efendi'nin oğludur. Kara Çelebi-zade Abdülaziz'in öğrencisidir. Kudüs, Şam, Mekke ve Galata kadılığından sonra Edirne kadılığına atandı. 1138'de vefat ederek adına yapılan Eyüp'te türbesine gömüldü.

– **SAHHAF ŞEYH-ZADE ESSEYİD MEHMED EFENDİ:** 1115/1703

Müderris iken Edirne Kadısı olmuş ve Padişah'ın Edirne'ye geldiğinde kendisine Rumeli Kadıaskerliği verilmiş fakat İstanbul'a giderken yolda adım atacak hali olmaması nedeniyle Silivri'de vefat ederek İstanbul'da Zincirlikuyu'da gömüldü.

– **İZMİR MÜFTÜSÜ-ZADE ESSEYİD MEHMED EFENDİ:**
1116/1704

İlim alanında İBN-AHMED diye tanınır. II. Mustafa'nın Nakibüleşrafi Cafer Efendi'nin kardeşi Ahmed Efendi'nin oğludur. Aynı yıl vefat etmiştir.

– **MEVLANA MUSAHHİB PAŞA HOCASI İBRAHİM EFENDİ:**
1117/1705

Bektaşilerden Süleyman Çelebi'nin oğludur. Musahhib Mustafa Paşa'nın hocası Sinan Paşa Camisi hatibi iken Kadı olmuş ve 1117'de Edirne kadısı olmuştur. 1126'da vefat ederek Kadirga'da Mehmed Paşa Camii haziresine gömüldü.

– **İMAM-I ŞEHİRİYARİ MAHMUD EFENDİ:** 1117/1705

Osmanlı döneminin elli üçüncü Şeyhülislâmıdır. Tophaneli Ahmed Ağa'nın oğludur. İstanbul'da doğan Mahmud Efendi öğrenimini aynı kentte yapmış ve II. Sultan Mustafa'ya imam olmuştur. Bu nedenle İmam-ı Şehriyari unvanı ile anılır.

Müderreslikten sonra kadılığa geçmiş ve Edirne kadısı olduktan sonra III. Sultan Ahmed döneminde Anadolu ve Rumeli Kazaskeri oldu. Çorlulu Ali Paşa'nın yakın dostu idi. Eski Şeyhülislâmlardan Ebi-zade Abdullah ve Mehmed Ataullah'ın azillerinde rol oynadığı için gözden düşerek 1713'te getirildiği Şeyhülislâmlıktan 1 yıl sonra azil edilmiştir. 1130/1717'de vefat etmiştir.

– **MEVLANA BOSNAVİ SÜLEYMAN EFENDİ:** 1118/1706

Bosnalı'dır. Edirne kadılığından sonra bir çok yerde daha kadılık yapmış, vefatında Edirnekapı dışına gömülmüştür.

– **MEVLANA İBRAHİM BİN ELMEVLA DAVUT:** 1119/1707

Sultan İbrahim'in alimlerinden Davut Efendi'nin oğludur. Şeyhülislâm Ebusait Efendi'den icazet almıştır. İzmir, Yenişehir ve Mekke'den sonra Edirne kadısı olmuş ve daha birçok yerde kadılık yapmıştır.

– **MEVLANA AHMED BİN ELMEVLA MUSTAFA
BİN ELMEVLA YAHYA ÇELEBİ:** 1120/1707

İlim alanında Yahya-zade Ahmed Efendi diye bilinir. Edimelidir. Sultan murad'ın alimlerinden Mustafa Efendi'nin oğludur. İstanbul kadısı iken emekli olmuş, 1138'de ölerək Emir Buhari zaviyesine gömülmüştür.

Mezar taşı kitabesi:

*GUŞ EDÜP FEVTİN DUA BİRLE DEDİM TARİHİNİ
EDE YAHYA-ZADE SADRI CENNET ADNİ MAKAM.*

– **MEVLANA CELEP HALİL EFENDİ:** 1121/1709

Edirne doğumludur. Şeyhülislâm Minkari-zade Yahya Efendi'den icazet almıştır. Mekke kadısı iken vefat etmiştir.

– **MEVLANA MUHAMMED MUSTAKİM EFENDİ:** 1122/1710

Kastomunu'ludur. Şeyhülislam sabık Feyzullah Efendi'nin (Edirne vakası) eşyasını saymak üzere Edirne'ye gelmiş ve 1122 de Edirne kadısı olmuştur. 1124 de İstanbul'da ölerək Emir Buhari zaviyesine gömülmüştür.

– **MEVLANA SUNULLAH BİN ELMEVLA
ALİ BİN ELMEVLA HALİL:** 1123/1711

IV. Murad'ın alimlerinden Alaiye'li Ali Efendi'nin oğludur. Çeşitli yerlerde kadılık yapmış ve 1137 de vefat etti.

– **MEVLANA MUSTAFA BİN ALİ ELHADERİ
BİN EŞŞEYH İBRAHİM:** 1123/1711

İlim alanında Tosyevi Mustafa Efendi diye tanınır. Tosyalıdır. Azil edildiğinde ilk önce Uzunköprü'de sonra İstanbul'a dönüşüne izin verildi. 1135 de vefat ederek Keskin Dede mezarlığına defnedildi.

**- MEVLANA MEHMED SAİD BİN ELMEVLA
MEHMED BİN NURULLAH: 1125/1713**

Kabakulak-zade Mehmed Said Efendi diye tanınır. IV. Murad alimlerinden Mehmed Efendinin oğludur. 1127 de vefat etti.

**- MEVLANA ABDURRAHMAN BİN ELMEVLA
MUSTAFA BİN ELMEVLA MEHMED EL KEBİRİ: 1126/1714**

İlim alanında KEBİR-ZADE ADDARİM EFENDİ diye tanınır. IV. Mehmed alimlerinden Mustafa Efendi'nin oğludur. Müderris iken 1126 Ramazanında Edirne kadısı olmuş ve azil edilerek Mekke kadılığına getirilmiştir. Salim Efendi Tezkiresinde YESRİ mahlası ile şiir yazdığı bildirilmektedir.

- MEVLANA TEZKİRECİ MEHMED EFENDİ: 1127/1715

İlim alanında TEZKİRECİ (Bakanlar Kurulu-Divanî Humayun kararlarını yazan sekreter) olması nedeniyle bu adla anılırdı. Beypazar'lıdır. Aynı yılın Ramazan ayında Edirne'de ölmüş ve Zehrimar mezarlığına gömülmüştür. (Mezar taşı kitabesi kitabın son sayfalarındadır.)

- MEVLANA ESSEYİD ZEYNELABİDİN EFENDİ: 1127/1715

Şam kadılığından gelmiştir. Bir yıl sonra Rebiyülevvel 1128 azil oldu.

- MEVLANA AHMED BİN DURMUŞ: 1128/1716

İstanbul Şehremeni doğumludur. Müderrislikten kadılığa geçmiş ve 1128 de Edirne Kadısı olmuştur. Emekliliğinde İznik Arpalığı verildi. Edirne'de iken Paşa Kapısı civarında (Vilayet Konağı) Amca-zade Hüseyin Paşa çeşmenin kitabesini bu kadı yazmıştır. (bak. Oral ONUR. Edirne Kitabeleri s. 240-241)

- MEVLANA İBN-İ HALİL ABDULLAH EFENDİ: 1128/1715-1716

Bir yıl sonra azil olarak emekli olmuş ve Mekke'ye gittiğinde bir cuma namazında vefat etmiştir. Orada Hazret-i İbrahim İbn-i Resulullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'in mezarı yanına gömülmüştür.

**- MEVLANA ŞEYH-ZADE MEHMED EFENDİ
İBN-İ ABDULAZİZ: 1129/1716**

Vardarlı olması nedeniyle VARDARİ ŞEYH-ZADE MEHMED EFENDİ diye anılır. Kıbrıs'ta vefat etmiştir. Şairliği vardır.

Şu şiir onundur:

*GÖRÜNCE DAİREYE GELDİ MUNTAZİR BÜLBÜL
NEVAY-I SÜNBLÜYE ETTİ YİNE BESTE NİGAR
NESİMİ PERDE GUŞA AÇTI GONCANIN YÜZÜ
ŞETARET ETTİ MEHMED O DEM HEZAR FİKAR.*

– **MEVLANA EBUBEKİR BİN NUH:** 1131/1718

İlim alanında HEKİMBAŞI NUH-ZADE diye bilinir. Hekimbaşı Nuh Efendi'nin oğludur. Selanik kadılığından Edirne kadılığına getirilmiştir. İstanbul kadısı iken 1144 yılının Recep ayında ölecek Koca Mustafa Paşa'da babasının yanına gömüldü.

– **MEVLANA AHMED BİN HÜSEYİN EŞŞEHR Bİ MUID:**
1132/1719

İlim alanında Muid Ahmed Efendi diye tanınır. İstanbul 1085 doğumludur. Edirne kadılığından sonra Medine'ye atanmış ve oraya gidecek üç konak uzaklıkta vefat ederek Hindiya Çeşmesi yanına gömülmüştür.

– **MEVLANA ALTI PARMAK ZADE ABDÜLBAKİ
BİN ELMEVLA İBRAHİM:** 1132/1719

IV. Mehmed alimlerinden İbrahim Efendi'nin oğludur. Yenişehir ve Halep kadılığından sonra Edirne Kadısı olmuştur. Mezarı Edirne'dedir.

– **MEVLANA MUSTAFA BİN GÜMRÜKÇÜ HÜSEYİN PAŞA:**
1133/1720

Müderriş iken Edirne Kadısı olmuştur. Kadılığı sırasında Muharrem 1135 de Edirne'de ölecek Üçşerefeli Cami mezarlığına gömülmüştür. Oğlu vak'a nüvis Şakir Bey'dir. Mezar taşı kitabesi:

*Edirne Kadısı iken vedâ-ı alam-i fani edüp cennet mekan
Firdevs-aşiyân merhum ve maefurün leh
Hüseyn Paşazade
Mustafa Beyefendi ruhu için el Fatıha*

1135

– **MEVLANA ABDÜLVEHAB EFENDİ:** 1135/1722

Seferihisar'lıdır. Medine, Selanik ve Galata kadılığından sonra Edirne kadısı olmuştur. 1136 da vefat ederek Emir Buhari zaviyesine gömülmüştür.

Mezar taşı kitabesi:

*İRTİHALİNE DUA GUNA YAZILDI TARİH
KASRI CENNET EDE HAK CAYİNİ ABDÜLVEHAB.*

**- MEVLANA SEYYİD ABDULLAH EFENDİ
- İBN-İ OSMAN EFENDİ: 1135/1722**

İlim alanında HOCA-ZADE olarak tanınır. Selanik kadılığından Edirne kadılığına getirilmiştir. Amasya'lı Ömer-zadeler veya Hoca-zade'nin oğlu olması nedeniyle Hoca-zade diye anılmasına neden olmuştur. Ayrıca Müderris Abdullah diye de tanınır. Osmanlı ailelerinden Ömer-zade'ler sülalesindedir. 1160 da ölürek Edirnekapı'ya defnedilmiştir.

**- MEVLANA ESSEYİD MEHMED ESSEYİD Bİ SOFİ EMİR:
1136/1723**

Hamideli'ndendir. Şeyhülislam Ali Efendiden icazet almıştır. Mısır'a kadı olarak tayini çıkmış ve oraya giderken Süveyş İskelesinde hastalanarak 1144 şevvalinde vefat ederek Cebel-i Tura'da gömülmüştür.

**- MEVLANA MUSTAFA BİN ALİ EŞŞEHR Bİ CEŞM-İ SİYAH:
1137/1724**

Rumeli Pravadı Kasabasındandır. Şeyhülislam Ali Efendi'den icazetlidir. Edirne kadılığı iki yıl sürmüş ve Muharrem 1139 da ayrılmış, 1142 de Recep ayında bir cuma günü vefat etti.

- MEVLANA İBN HALİL ABDÜLLAH EFENDİ: 1139/1726

Darüssaade Ağa'sı Yusuf Efendi'nin oğludur. Yenişehir Kadısı iken Edirne Kadılığına atanmıştır. 1140 da Edirne Kadılığından azil olmuş ve İstanbul Kadısı iken 1146 da vefat ederek Üsküdar'a gömülmüştür.

– **MEVLANA KIRIMI MEHMED EFENDİ:** 1140/1727

İzmir Kadısı iken Edirne'ye 1140 da tayin olmuş 1141 de azil olmuştur.

– **MEVLANA İBRAHİM BİN RECEP
BİN ABDÜLBEKİR:** 1141/1728

İlim alanında ELMAS PAŞA İMAMI diye tanınır. Şeyhülislam Ebussaid Feyzullah Efendi'den icazet aldı. Aslen Bolu'dandır. Filibe ve Galata kadılığından Edirne Kadılığına getirilmiştir. Ramazan 1141 de kadı iken Edirne'de ölmüş ve Zehrimar Mezarlığına gömülmüştür. Mezarı durmaktadır.

– **MEVLANA KÜRD ÖMER EFENDİ:**
1141/1728

Müderriş iken Edirne kadısı olmuş ve Recep. 1142 de azil oldu.

– **MEVLANA ÖMER EFENDİ:** 1142/1729

*Mevlana İbrahim bir Recep bin
Abdülbekir,
(Zehrimar Mezarlığı)*

Vani Efendi damadı Feyzullah Efendi'nin oğludur. İcazeti babasından almış ve Edirne Vak'asında 1135 de Bursa'ya sürülmüştür. 1161'de vefat ederek Karacaahmed'e gömülmüştür. Edirne Kadılığı sırasında Sultan Mahmud tahta geçmiştir. İlim alanında EMİN-İ SABİK olarak tanınır.

– **MEVLANA MEHMED EFENDİ:** 1144/1731

Edirne'den Medine'ye tayini çıkmış ve bu nedenle HAREMEYN MÜFTÜSÜ diye tanınmıştır.

– **MEVLANA MEHMED ÇELEBİ:** 1143/1730

1673 Edirne doğumludur. Edirne'de öldürülen Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin oğludur. Rumeli Kazaskerliğinde bulunmuş ve 1748 de İstanbul'da ölmüştür. Molla iken Bursa'ya sürülmüş, 1730 da Edirne kadısı ve sonra Mekke payesi, İstanbul kadısı 1741 de, 1746 da Kazasker olmuştur. İlim alanında Feyzullah-zade'ler diye tanınır.

– **MEVLANA ABDULLAH EFENDİ:**

Müsellim-zade diye tanınır.

– **MEVLANA CEZİRİ MEHMED EFENDİ:** 1144/1731

Gelibolu'lu Mahmud Efendinin oğludur. Edirne'den Medine'ye atanmıştır. 1150 de vefat etmiştir.

– **MEVLANA İMAMİ-ZADE SEYYİD MEHMED
EBU SAİD EFENDİ:** 1145/1732

Üsküdarlı Hudai Aziz Mahmud Efendi'nin oğludur. İbrahim Paşa vakasında Sultan Ahmed'in tahta geçmesi için (cülüs için) giden ulema heyetinde bulunmuştur. İsyanlılarla görüşmüş ve fazla kan dökülmesini önlemiştir. Sultan Ahmed Padişah olduktan sonra 1143 de Nakibüleşraf ve sonra İstanbul Müftüsü olmuştur. Edirne kadılığına 1145 de getirilmiş ve burada ölürek Üçşerefeli Cami haziresine gömülmüştür. (LALE DEVRİ'nin başlaması ve sona ermesi olayları)

– **MEVLANA YUSUF EVLİYA HEKİMBAŞI-ZADE**

İstanbul Koca Mustafa Paşa'da gömülüdür.

– **MEVLANA MEHMED EFENDİ:** 1147/1734

Hayati-zade diye tanınır.

– **MEVLANA AHMED EFENDİ:**

– **MEVLANA HALİL EFENDİ:** 1149/1736

– **MEVLANA MEHMED EMİN SER ETİBBA-İ HASSA:** 1150/1737

Kendisi aynı zamanda tıp doktoru olarak ün yapmıştı. Padişahın özel doktoru olarak Saray'da önemli bir yeri vardı.

– **MEVLANA SEFAYİ-ZADE ABDURRAHMAN EFENDİ:** 1152/1739

Aynı yıl öldü.

– **MEVLANA MESUT EFENDİ:** 1158/1745

Edirne'de öldü. Hıdırağa Cami mezarlığına gömüldü. Yol genişlemesi üzerine mezar taşı Edirne Müzesine götürüldü.

– **MEVLANA ZEKERİYA EFENDİ:** 1155/1742

Şeyhülislam Mahmud Efendinin oğludur. 1744 de ölürek Boyacı Kapısı Mezarlığına gömülmüştür.

– **MEVLANA YAHYA ŞERİF EFENDİ:**

Şeyhülislam İshak Efendinin oğludur. Ebu-İshak-zadeler veya Kara İshak-zadeler sülalesindedir. Ailede çok Şeyhülislam, Kadı ve müderris vardır.

– **MEVLANA ESSEYYİD ALİ MOLLA EFENDİ:** 1159/1746

Şerif-zade diye tanınır.

– **MEVLANA HAYRULLAH KATİP-ZADE:** 1163/1749

– **MEVLANA MAHMUD-ZADE MEHMED RÜŞTİ EFENDİ:**
1164/1750

Bir yıl sonra 1165/1751 de azil oldu.

– **MEVLANA ABDULLAH BENLİ-ZADE:** 1165/1751

– **MEVLANA YAHYA SİDDİK EFENDİ:** 1166/1752

Bir yıl sonra Edirne Kadılığundan ayrıldı.

– **MEVLANA MEHMED RÜŞDİ EFENDİ:** 1167/1753

Bir yıl sonra ayrılmıştır. Filibe Kadılığına getirilmiş, orada ölmüştür.

– **MEVLANA MURAD MEHMED EFENDİ:** 1168/1754

İlim alanında DAMAD-ZADE diye tanınır. Bursa'lı Damad-zade Ebül-Hamis Ahmed Ebü'l-Hayri Efendinin torunudur. Rumeli Kazaskerliğinden sonra Medine Kadılığına giderken yolda öldü. Sultan Selim'de Nakşi Tekkesi ve kütüphane yaptırdı. Damad-zade Feyzullah Efendi sülalesindedir.

– **MEVLANA ELHACC ABDULLAH EFENDİ:** 1168/1754

Edirne Kadılığı sırasında elüp Seyyid Celaleddin Türbesine gömüldü.

– **MEVLANA ESAD EFENDİ:** 1168/1754

İki yıl sonra 1171/1757 de kadılıktan ayrıldı. Anadolu ve Rumeli Kazaskerliğinden sonra Şeyhülislam olmuştur. Vassaf-zade Mehmed Es'ad olarak tanınır. Manisalı Vassaf Abdullah Efendi sülalesindedir. Şair ve hattattır. Mezarı Eyyup'el Siyavuş Pş. Türbesi bahçesindedir.

– **MEVLANA OSMAN BİN ALİ:** 1171/1757

1173/1759 da Edirne Kadılığından ayrıldı.

– **MEVLANA MEHMET EFENDİ YAHYA-ZADE:** 1172/1758

– **MEVLANA KİLİSİ HÜSEYİN RESİMİ EFENDİ:** 1174/1760

Hüseyin Efendinin tuttuğu Sicil-i Askeri Defteri İst. Üni. Deontoloji ve Tıp Tarihi Bölümünde bulunmaktadır. Fenari Ali Efendi (Celvetiye Şeyhi) türbesinin kitabesini yazmıştır.

– **MEVLANA MUSTAFA EFENDİ:** 1175/1761

İlim alanında ARSLAN-ZADE diye tanınır. Edirne'de ölürek kendi adı ile anılan mezarlığa gömüldü. Bu mezarlık Eski Caminin Çömlekçiler Kapısı karşısında idi. Bu mezarlığın yanında Cemiyet-i İslam binası vardı. Binada bulunan Edirne'li Hattat Mehmed Taib'in levhası Dr. Rıfat Osman Tosyavi-zade tarafından Halkevi binasına götürüldü. Bu mezarlığın ve Cemiyet-i İslamiye Binası yerinde şimdi Belediye dükkanları ve bahçesi bulunmaktadır. Eskiden burada Mustafa Efendinin Mektebi ve Çeşmesi bulunmakta idi. (bak. EDİRNE SU KÜLTÜRÜ, Oral ONUR s. 78)

– **MEVLANA ESAD EFENDİ:**

1177/1763 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA MEHMED EFENDİ:**

1178 Ramazanında öldü.

– **MEVLANA EBDÜLVAHİT EFENDİ:** (İbn-i Şeyhülislam Abdullah)

1180/1766 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA MANSURİ:**

1180/1766 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA AHMED EFENDİ:** (Yusuf-zade)

1182/1768 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA SEYYİD MEHMED GANİM EFENDİ:**

1183/1769 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA NAFİ BİN SEYYİD MEHMED EFENDİ:**

1183/1769 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA ZEYNEL ABİDİN:** (Evliya-zade)

1184/1770 Recep'inde Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA AHMED EFENDİ:** (Halil Efendi-zade)

1185/1771 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA YAKUP EFENDİ** (Birader-zade)

1186/1772 Edirne Kadısı oldu. Anadolu ve Rumeli Kazaskerliği yapmıştır.

– **MEVLANA ESSEYİD MEHMED DERVİŞ EFENDİ:**

1186/1772 Edirne Kadısı oldu. Karısı şair, edip ve ulemadan olup Faika (Fitnat) hanımdır. Derviş Mehmed Rumeli Kazaskerliğinde bulunmuştur.

– **MEVLANA MEHMED NAFİ EFENDİ:**

1186/1772 Edirne Kadısı oldu. 1187/1773 azil oldu. Seyyid Mehmed Efendinin oğludur. Rumeli Kadıaskeri iken ölmüştür.

– **MEVLANA HAFIZ MEHMED EFENDİ:**

1187/1773 Ramazanında Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA EMİN EFENDİ: (Çavuş-zade)**

1188/1774 Edirne Kadısı oldu. Güzel sesli olduğundan 3. Osman onu imam almıştı. Anadolu Razaskeri olmuş, 1196 da Üsküdar'da ölmüştür.

– **MEVLANA MUSTAFA EFENDİ:**

1188/1774 Muharreminde Edirne Kadısı oldu. Seyyid Ahmed Efendinin oğludur.

– **MEVLANA ESAD EFENDİ:**

1189/1775 Rebiülahir Edirne Kadısı oldu. Ruznameci Mustafa Efendinin oğludur.

– **MEVLANA SAİD MEHMED BEY:**

1193/1779 Edirne Kadısı oldu. Selanikli Mustafa Paşanın oğludur. Anadolu Kadıaskeri iken 1199 da öldü.

– **MEVLANA SEYYİD ALİ EFENDİ:**

1198/1783 Rebiülahir Edirne kadısı oldu. Mehmed Paşanın İmamı ve Müderrisidir. Medine'de ölmüştür. Murat Paşa Camisi haziresinde gömülüdür.

– **MEVLANA HALİL EFENDİ:**

1199/1784 Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA SEYYİD MEHMED FAİZ EFENDİ:**

1199/1784 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA SADIK MEHMED EFENDİ:**

1201/1786 Safer Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA İSAMEDDİN MUSTAFA EFENDİ:**

1201/1786 Rebiülevvel Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA HAFİZ İSMAİL EFENDİ:**

1201/1786 Şevval'inde Edirne Kadısı oldu. Edirne Şeyh Sezai Dergahında imzalı YA HAZRET,İ ŞEYH SADIK levhası vardır.

– **MEVLANA ABDÜLHAMİD EFENDİ:**

1203/1788 Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA SADIK MEHMED EFENDİ:**

1207/1792 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA İZZET MUSTAFA BEY:**

1208/1793 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA İBRAHİM EFENDİ:**

1209/1794 Edirne Kadısı oldu. Tophaneli Ahmed Ağa oğlu İmam-ı Şehriyari Hafız Mahmud Efendi. (Şeyhülislam) torunudur. Babası Kazasker Abdullah Efendidir.

– **MEVLANA MAHMUD-ZADE:**

1210/1795 Şevval'inde Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA AHMED EFENDİ:** (Nakib-zade)

– **MEVLANA NECİP EFENDİ:** (Kalyoni-zade)

– **MEVLANA ABDURRAHMAN EFENDİ:** (Kebir-i zade)

Kadılık süresi: 1210-Şevval'inden 1211 şevvaline kadar.

– **MEVLANA ABDÜLHALİM EFENDİ:**

– **MEVLANA BEKİR EFENDİ:**

1211/1796 Edirne Kadısı oldu. Edirne'de ölüp Zehrimar Mezarlığına gömülmüştür. Şair Mustafa Kesbi ölümüne şu tarihi düşürmüştür:

*Mesned-nişini şer' Nebî zat-ı muhterem
Kadı Bekir Efendi cihandan çekince el
Göçtü bekaya davet-i rahmana can verüp
Etti hitam ömrünü tescil çün ecel*

*Ruhu garik lecc-i rahmet olup anın
Kabri riyâz-ı adn ola ba lütfi lem-yezel
Kesbi dedim vefatına tarih bu mısra
Mevla Bekir efendiye huldi ede mahal.*

1250

Mevlana Bekir Efendi, Edirne Kadısı
(Zehrimar Mezarlığında)

– **MEVLANA SEYYİD HAFİZ MEHMED EFENDİ:**

1211/1796 Edirne Kadısı oldu. 80 yaşında ölmüştür. Önemli eserleri: Er-
bain İmam Nebevi, Delail-i Hayrat, Tefsir-i Beyzafi, Taşköprü-zade'nin adab-ı
şerhi üzerine Talikat.

– **MEVLANA HAFİZ HASAN EFENDİ:** (Gevrek-zade)

1213/1798 Edirne kadısı oldu. Kendisi Tabib (doktor). 1180 de Ordu He-
kimbaşısı idi. 1200 de Padişah Hekimbaşısı oldu. Tıp ilminde Hamse-i Desturi-
yesi vardır.

– **MEVLANA İSA EFENDİ:** (Dağıstanlı-zade)

1214/1799 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA ALİ RIZA EFENDİ:** (İbn-i Abdurrahim Efendi)

1217/1802 Edirne kadısı oldu ve aynı yıl öldü. Arslan-zade mezarlığına
oğlunun yanına gömüldü. Döneminde Beratlı Edirne yahudilerinin ÇAKIRCA,
ŞAHİNCİ ve VAYNUK beratlarını da elde ederek haksız kazanç sahibi oldukla-
rını Padişaha bildirmiştir.

Döneminde İstanbul'dan gelen bir HATT-I HÜMAYUN ile Edirne şehri
etrafının ve metrislerinin muhafazası için Odalar ve Karakolar inbası emredilip
hemen inşa edildiği Başbakanlık Arşivinde vardır. (HATT-I HÜMAYUN tasnifi
1562 sayfa 366)

Doksandokuzuncu Osmanlı Şeyhülislamıdır. 1750 yılında İstanbul'da
doğdu ve 1828 yılında İstanbul'da ölürek Molla Gurani Cami karşısında dedesi
Çelebi-zade Asıl Efendinin yanına gömüldü. Süleymaniye Darülhadisliğinden
Edirne Kadılığına atandı. 1808 yılında Nakib-ül Eşraf, 1815 yılında da Şeyhü-
lislâm oldu. Şeyhülislamlığı sırasında II. Mahmud ile faytonla gezerken Padişah
ona (hoca efendi, niçin sahilde bir yalı edinmediniz) deyince. (Padişahım, sahile
muhtaç değilim, zaten vazifeden alınır alınmaz her tarafım deniz olur.) yanıtı
Padişahın çok hoşuna gitmişti.

– **MEVLANA ZEYNEL ABİDİN MEHMED EFENDİ:** (Çelebi-zade)

1220/1805 Edirne Kadısı oldu. Çelebi-zade Asım Efendi Şeyhülislamıdır
ve Zeynel'in annesinin babasıdır.

– **MEVLANA YUSUF EFENDİ:** (Şih Yusuf-zade)

1222/1807 Edirne Kadısı oldu. (Şeyh Yusuf-zadeler sülalesindedir. Fatih
Camisinde gömülü. 1823 de öldü. Bu sülaleye BEREKET-ZADELER de denir.
Gelenbevi bu sülaledendir.

– **MEVLANA TAHİR EFENDİ:** (Atıf-zade)

1223/1807 Edirne Kadısı oldu. Çelebi Mustafa Paşanın Sultan Selim Vakıf Kütüphanesine vakfettiği kitapların vakıf kaydını yapan ve mührünü basan bu kadıdır. Mühründe (Esseyid Muhammed Tahir yazılıdır). (Bak. Edirne Vakıf Kütüphanesi, O. ONUR.)

– **MEVLANA ESSEYİD MAHMUD EFENDİ:**

(İbn-Esseyid Osman Efendi)

1224/1809 Şabanın 24 üncü günü Edirne Kadısı oldu. Döneminde Edirne saraylarının onarım ve keşif Defterinde imza ve mührü bulunmaktadır. (Başbakanlık Arşivi, Arşiv Def.)

– **MEVLANA ESSEYİD MAHMUD ESAD EFENDİ:**

1226/1811 Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA NECİP AHMED EFENDİ:**

1226/1811 Edirne Kadısı oldu. İlim alanında MEVLANA NECİP AHMED EFENDİ HASAN EFENDİ-ZADE diye anılır.

– **MEVLANA ABDÜLVAHAB EFENDİ:**

1226/1811 Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESAD MEHMED EFENDİ:**

1227/1812 Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA YUSUF BİN OSMAN:**

1228/1813 Edirne Kadısı oldu. Tarihçi Ahmed Badi, Kadı Yusuf'un bir boşanma ilamında mührünü kitabına Kadılar Listesine almıştır.

– **MEVLANA SEYİD MEHMED EFENDİ:** (Kalyoni-zade)

1228/1813 Edirne Kadısı oldu. Aynı yıl ölüp Seyyid Celali türbesine gömüldü.

– **MEVLANA MEHMED UBEYDULLAH
FAKİYÜDDİN RIDVANİ-ZADE:**

1228/1813 Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ABDURRAHMAN EFENDİ:**

1228/1813 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA SEYYİD MEHMED EMİN ZİHNİ EFENDİ:**

1229/1813-1814 Edirne Kadısı oldu. Evkaf Muhasebe defterlerinde imza ve mührü vardır. Mezar taşı Mimar Sinan'ın yaptığı Hacılar Ezanı yerinde arka sırada üçüncü mezar taşı bunundur. (Mezar taşı kitabesi Edirne Türbesi dosyasında var.)

Mezar taşı;

El hükmü Ullahil kerim Meval-i kiramdan Mahruse-i Edirne Kadısı iken irtıla Dar-ül beka eden merhum ve mağfurileh Muhzır-zade Mehmed Zihni Efendinin ruhu için el Fatıha

1229

– **MEVLANA OSMAN NURİ:**

1229/1814 Rebiülevvel Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA RAKİM MUSTAFA EFENDİ:**

1229/1814 Cemaziyelevvel Edirne Kadısı oldu. Ünye'lidir. Hattat İsmail Efendinin oğludur.

– **MEVLANA ABİD MEHMED EFENDİ:**

(Dürri-zade Nurullah Efendi oğludur)

1230/1814 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA SEYYİD AHMED:**

1231/1815 Rebiülevvel Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESAD MEHMED EFENDİ:**

1231/1815 Edirne Kadısı oldu.

– **MEVLANA ESAD MEHMED EFENDİ: (İkinci defa)**

1232/1816 Rebiülâhir Edirne kadısı oldu. Dürri-zadeler sülalesindedir. Sülalede 6 şeyhülislam çıkmıştır. Dürri-zade Mustafa Efendinin 5 nci oğludur.

– **MEVLANA TÜFEKÇİBAŞI MEHMED ARİF EFENDİ:**

(Müderriş-zade)

1232/1816 Edirne kadısı oldu. İzmit doğumludur. Şairliği vardır.

– **MEVLANA MUSTAFA NAFİZ EFENDİ: 1232/1816**

Osmanlı ailelerinden Paşmakçı-zadeler sülalesindedir. Mustafa Nafiz Efendinin oğulları da (Molla Mehmed) (Reşid Efendi) ve (Emin Efend) Rumeli kasalarında kadılıkta bulunmuştur.

– **MEVLANA ABDÜLKADİR EFENDİ:** (İbn-i Melek Mehmed Paşa)
1233/1817

Edirne kadısı oldu. Sicill-i Osmani'de kadılığı 1230 gösterilir.

– **MEVLANA NİMETULLAH MEHMED EFENDİ:** (Uncu-zade)
1234/1818

Edirne kadısı oldu. Ramazan ayının başlangıcında tereddüde ve hataya düşmüş ve Gelibolu'ya sürgün edilmiştir.

– **MEVLANA ABDURRAHİM EFENDİ:** 1235/1819

Edirne kadısı oldu. 1236/1820 Şaban İzmir'e atandı.

– **MEVLANA ŞEYH YUSUF EFENDİ:** (Yusuf-zade) 1235/1819

Edirne kadısı oldu. 1236/1820 Mekke-i Mükerrreme payesi ile Edirne kadılığından ayrıldı.

– **MEVLANA AHMED BEY:** (Abdurrahman Feyzi-zade) 1235/1819

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA SÜLEYMAN BEY:** 1236/1820

Edirne kadısı oldu. Aynı yıl Mekke'ye atandı.

– **MEVLANA MUSTAFA NAKİD EFENDİ:** 1236/1820

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA İMAM-I EVVEL MEVLANA**

MEHMED ARİF EFENDİ: 1237/1821

Edirne kadısı oldu. 1238/1822 Mekke-i Mükerrreme payesi ile ayrıldı. Hoca-zade Mehmed Arif Efendi diye anılır. Döneminde Rum Patriği Krilos'u astır-
mak için emr-i Aliyi yerine getirdi.

– **MEVLANA İBRAHİM HALİL EFENDİ:** (Fındık-zade) 1238/1822

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA İSMAİL EFENDİ:** 1239/1824

Şabanında Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA İBRAHİM EDHEM EFENDİ:** (Yazıcı-zade) 1241/1825

Edirne kadısı oldu. Döneminde yeniçerilik kaldırıldı. O dönem Edirne ve-
lisi Esad Paşa idi.

– **MEVLANA HALİL RÜŞDİ EFENDİ:**

Edirne kadılığı için 20 kişi sıra beklerken kendisini terfi ettirerek Edirne kadısı oldu. Edirne'ye gelirken Kütahya'da kafası kesildi. 1241/1825 Edirne kadısı olmuştur.

– **MEVLANA MEHMED ŞEREF EFENDİ:**

1241/1826 sonunda Edirne kadısı oldu. Talik hattında ustadır. (INNESSE-LATE KÂNET ALEL MÜ'MİNİNE KİTABEN MEVKUAT) Ayetini talik hatt ile yazıp bu levhayı Selimiye Camisinde Minber ile kütüphane arasına asılmıştır.) (Bak: Edirne Hatt Sanatı s. 125.)

– **MEVLANA ESSEYİD İSMAİL RAHMİ EFENDİ:** (Osman-zade)
124361827

Edirne kadısı oldu. Beylerbeyi Caddesinde (Saraçhane) Çeşmesi bulunmaktadır.

– **MEVLANA MEHMED BAHAEDDİN EFENDİ:** 1244/1828

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA YUSUF ZİYAEDDİN İBN-İ ELHACC
YAKUP EFENDİ:** 1244/1829

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA MEHMED RAİF:** (Resülküttap Kastamonu'lu Arif Efendinin büyük oğlu). Şairdir. 1245/ 1829

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESEYİD SAİD AHMED EFENDİ:** 1247/1831

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESSEYİD İBRAHİM EFENDİ:** Paşmakçı-zade
1248/1832

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA TACEDDİN EFENDİ:** (Aşir efendi-zade) 1251/1835

Edirne kadısı oldu. Şeyhülislam Asir Efendi sülalesindedir.

– **MEVLANA MEHMED MÜNİR BEY:** (Yusuf Ağa-zade) 1251/1835

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESSEYİD MEHMED ŞÜKRULLAH EFENDİ:**

1253/1837

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESSEYİD AHMED NECİP EFENDİ:** (Karamani-zade)

(Şerif Efendizade) 1254/1838

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESSEYİD MEHMED NECİP BEY**

İBN-İ HAFİZ İSMAİL PAŞA: 1254/1838

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ALİ SATI EFENDİ:** 1256/1839

Edirne kadısı oldu. 1257/1841 Mekke'ye atandı. Balçıklıdır.

– **MEVLANA ALİ EFENDİ:** 1257/1841

Edirne kadısı oldu. 1262/1845 Mekke'ye atandı.

– **MEVLANA REF'İ BEY:** 1257/1841

Edirne kadısı oldu. 1257/1841 Mekke'ye atandı.

– **MEVLANA EMİR-ÜL FETVA MEVLANA MEHMED**

RÜŞTİ EFENDİ: (Şeyhülişlâm Esad Efendinin oğlu. Salih-zade hafidi ile ünlüdür) 1257/1841

Edirne kadısı oldu. Mekke pâyesi ile Mekke'ye atandı.

– **MEVLANA NECİP SEYYİD MEHMED EFENDİ:**

(Demetokalı-zade) 1258/1842

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ALİ RAYİT BEY:** (Mustafa paşa hafidi diye ünlüdür)

1259/1843

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA HATTAT AZİZ MEHMED EFENDİ:** 1260/1844

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA AZİZ EFENDİ:** (Kamili-zadenin damadı) 1261/1845

Rebiyülevvel Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA TACEDDİN MEHMED EFENDİ:** 1262/1845

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ALİ İLHAMİ BEY:**

(Çelebi Mustafa paşa-zade) 1262/1845

Edirne kadısı oldu. 1264/1847 Rebiyülevvel öldü. Hasan Sezai dergahına gömüldü. Çelebi-zadeler sülalesindedir. Oğlu Tahsin Efendi Bilad-ı Hamse mollasıdır. 1264/1847

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA YAHYA TEVFİK BEY:**

(Hanım Sultan hafidi) 1264/1847

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA SEYYİD MEHMED**

SADULLAH EFENDİ: (Hatip-zade)

1265/1848

Recep'inde Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA PERTEV PAŞA İMAMI UŞAKİ-ZADE**

MEVLANA MUSTAFA ZİHNİ EF.: 1267/1850

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA YAKUP ASİM EFENDİ:** 1267/1850

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ELHACC MEHMED ŞAKİR EFENDİ:** 1258/1851

Recepinde Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA OSMAN EFENDİ:** 1269/1852

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA NAZİF EFENDİ:** (Kasideci-zade) 1270/1853

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESSEYİD MEHMED SAİD EFENDİ:** (Leblebici-zade)

1272/1855

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA VEHBİ MUSTAFA EFENDİ:** (İmam-zade) 1272/1855

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESAD MEHMED EFENDİ:** (Şehr-i zade Raşid efendinin oğlu) 1273/1856

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESAD AHMED EFENDİ:** (Gaziantep’li Uryani-zade Said Efendinin oğlu) 1273/1856

Edirne kadısı oldu. 1295’de Şeyhülislam oldu. Sultan II. Mahmud dönemi kadısı Mehmed Said’in oğludur. Harem-i Şerif onarımında görevde bulunmuş, Abdülmecid tarafından takdir edilmiştir. Harem-i Şerif’in onarımı bittikten sonra İstanbul payesine ulaştı. Şer’i tetkikler meclisi üyeliğine, 1864’te Kussam-ı Askeri, 1865 Sadrın Müsteşarı, 1867 İstanbul kadısı oldu. İstanbul kadılığından sonra Bursa Hakimler Müfettişliğine 1871’de Anadolu Kazaskeri ve sonra Şeri Hakimler Seçim Meclisi Bşk. 1875’te Rumeli Kazaskerliği ve sonra Ayan Meclisi üyesi oldu. 1878’den 1889’a kadar Abdülhamid’in Şeyhülislamı oldu. Çeşitli nisanlarla ödüllendirilmiştir.

– **MEVLANA ÖMER HULUSİ EFENDİ:** (Gerdankıran) (Gümüştaneli) 1273/1856

Edirne kadısı oldu. Şehzadeler hizmetinde bulunmuştur. Anadolu ve Rumeli kadılığında bulunmuştur.

– **MEVLANA SEYİD HAFIZ MEHMED EFENDİ:** 1275/1858

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ABDÜLKADİR EFENDİ:** 1276/1859

Şevvalinde Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA EMİN EFENDİ:** (Silahtar Ali Ağa-zade)

– **MEVLANA SEYİD MUSTAFA EFENDİ:** 1277/1860

Şevvalinde Edirne kadısı oldu.

Bu tarihten sonra Edirne kadılarının sıralaması Şer’i Mahkeme başkatibi Hafız Sabit Efendinin anlatımına göre şöyledir:

– **MEVLANA İBRAHİM REŞİD EFENDİ:** (Müfti-zade) 1278/1861

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA SALİH EFENDİ:** 1279/1862

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA DANİŞ MEHMED EFENDİ:** 1279/1863

Edirne kadısı oldu. Hasfırın tarafında çeşmesi vardı.

– **MEVLANA İBRAHİM REŞİD EFENDİ:** (Müfti-zade) 1280/1863

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA MEHMED SABİT EFENDİ:** (Müfti-zade) 1280/1863

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA MEHMED SABİT EFENDİ:** (Ali Paşa-zade) 1280/1864

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESSEYİD MUSTAFA NECİP EFENDİ:** (Selanikli)

1281/1864

Edirne kadısı oldu. Necip Efendinin Edirne’de tuttuğu Senedat ve bab-ı Sicil kitabı İst. Üni. Deontoloji ve Tıp Tarihi bölümünde bulunmaktadır.

– **MEVLANA RAKİP BEY İBN-İ MÜNİR BEY:** 1281/1865

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ESSEYİD AHMED RAGİP EFENDİ:** (Kuyucaklı-zade)

1282/1865

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA MEHMED EFENDİ:** (Bursavi)

1283/1866

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA AZİZ EFENDİ:**

– **MEVLANA MUHİDDİN EFENDİ:** (Benli-zade) 1284/1867

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ABDÜLLATİF EFENDİ:** 1285/1868

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ABDURRAHMAN NAFİD EFENDİ:** (Kuyucaklı-zade)

1286/1869

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA MEHMED RUHİ BEY İBN-İ**

ZEYNEL ABİDİN EL HASİBİ: 1287/1870

Edirne kadısı oldu.

- **MEVLANA MEHMED SAİD BEY:** (İsmet bey-zade) 1288/1871
Edirne kadısı oldu.
- **MEVLANA ELHACC MEHMED TEVFİK EFENDİ:** 1289/1872
Edirne kadısı oldu.
- **MEVLANA ELHACC MUSTAFA FAİK EFENDİ:** 1291/1874
Edirne kadısı oldu.
- **MEVLANA ALİ SERVERİ EFENDİ:** (Ali Sururi) (Alaiyeli)
1292/1975
Edirne kadısı oldu.
- **MEVLANA BENLİ-ZADE MUHİTTİN EFENDİ:** 1293/1876
Edirne kadısı oldu.
- **MEVLANA ABDÜLKADİR BEY:** (İzmir Müfti-zade) 1296/1878
Edirne kadısı oldu.
- **MEVLANA ZUHDİ EFENDİ:** 1297/1879
Osmanlı ailelerinden Paşmakçı-zadeler sülalesindedir.
- **MEVLANA MEHMED EBULHAYR EFENDİ:** 1299/1881
Edirne kadısı oldu.
- **MEVLANA İBRAHİM EDHEM EFENDİ:** 1302/1884
Edirne kadısı oldu.
- **MEVLANA AHMED MUHTAR EFENDİ:** 1305/1887
Edirne kadısı oldu.
- **MEVLANA HAMDİ EFENDİ:** 1307/1889
Edirne kadısı oldu.
- **MEVLANA ELHACC MEHMED FEVZİ EFENDİ:**
(Esbak Edirne Müftisi) 1309/1891
Edirne kadısı oldu.
- **MEVLANA YUNUS VEHBİ EFENDİ:** 1310
Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA MUSTAFA RÜŞDİ İBN-İ MEHMED HULUSİ EFENDİ:** 1312/1894

Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA ELHACC ALİ RIZA EFENDİ:** (Yeşilbaş) 1314/1896
Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA MEHMED REŞAD EFENDİ:** 1315/1897
Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA İBRAHİM ZEHRİ EFENDİ:** (İki defa) (Paşmakçı-zade)
1316/1898
Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA MEHMED REŞAD EFENDİ:** (İkinci defa) 1318/1900 .
Edirne kadısı oldu.

– **MEVLANA MEHMED SADIK EFENDİ:** 1320/1902
Edirne kadısı oldu. Baruthane'de İsmail Ağa Camisini onarmıştır.

– **MEVLANA ABDÜRRAHİM EFENDİ:** 1321/1903
Edirne kadısı oldu.

EDİRNE'DE GÖMÜLÜ BAZI KADILARIN MEZAR TAŞI KİTABELERİ

HÜVELBAKİ

*Mevâli-i fehmandan Edirne kadısı iken
Rihlet-i Dâr-ı bekâ ile merhum ve
mağfûrun-leh*

*Sadr-ı esbak Çelebi Mustafa paşa-zade
Mir-üs-Seyyid Ali İlhamî Efendi ruhuna*

FATİHA

Sene: 5. Rebiyülevvel 1264
(Hasan Sezai Dergahında)

ELFATİHA

*İntikal el merhum vel mağfûr-un-leh
İbrahim Efendi el kadı bi Medinet-i
Edirnetil mahmiyeti fi 22. Ramazanül
mubarek. Ruhu için*

Sene: 1141

FATİHA

*Hayf Mehmed Efendi Edirne kadısı
Kazaya verdi rıza pes irince vakt,i râhil
Çu mah-ı rûzede göçtü nişan-ı rahmete
Ede makamını Kasr-ı naim Rabb-ül-celil*

Sene: 1127

Edirne kadısı iken vedâ-ı âlem-i fani
edüp cennet-mekân
Firdevs-âşiyân merhum ve mağfûrûn-leh
Hüseyin paşa-zade
Mustafa Beyefendi ruhu için el Fatiha
1135
(Üç Şerefeli Cami mezarlığında)

**Kınalı-zade Ali Alâeddin Çelebi'nin
Mezar Taşı Kitabesi**

Ferid-i dehr vahid-i zaman Ali Çelebi
Ki bâd can-ı azizeş be huldi cavidan
Bi'sali nehsad-ü heftad-ü neh vefat
nümud
Be şehir-i Edirne der pencum-i meh-i
Ramazan
Eş-şehr-i bi'hinali-zade
979
(Mimar Sinan namazgahında)

Edirne Kadısı İslâm Efendinin Mezar Taşı Kitabesi

Matlab-ı İslâm Efendi Kazasker mahzarî
Gitti dünyadan kalup oğlu garip ve bi nevâ
Bir mürüvvet-kâni bir sadık sahî adem idi
Kadıyan-ı Rumeli ruhuna etsinler dua
Hakktealâ rahmetin efsun edüp şâd eyleye
Cennet-firdevs ihsan eylesin Yevm-ül-ceza
Geldiler Üçler dediler fevtinin tarihini
Matlal-ı İslâm Efendi dünyadan etti râhâ.

1125

(Mimar Sinan namazgahında)

EDİRNE KADI LİSTESİ

- ŞEYH BEDREDDİN MAHMUD: 804/1402
İBRAHİM ÇELEBİ BİN ÇANDARLI HAYREDDİN PAŞA: 805/1403
MUSTAFA BİN MEHMED: 808/1406
İSA FAKİH:
MUSTAFA BİN MEHMED: 808/1406
MOLLA FAHREDDİN-İ ACEMİ: 810/1408
MEVLANA ABDÜLKERİM BİN ABDÜLCEBBAR: 815/1412-816/1413-
823/1420
MEVLANA KAYDARİ KEREVİ: 818/1415-823/1420
MAHMUD BİN YUSUF: 829/1425
MEVLANA VELİYÜDDİN: 834/1428-1429
MOLLA FAHREDDİN-İ ACEMİ: 834/1430
MEVLANA İLYAS: 836/1432
MEVLANA İBRAHİM BİN MEHMED HANEFİ: 840/1436-837/1433
MEVLANA MEHMED: 852/1448
MOLLA HÜSREV: 852/1448
MEVLANA MEHMED BİN EMİRZE: 854/1450
MEVLANA NUMAN BİN İMAMEDDİN: 869/1464
MEVLANA İBRAHİM PAŞA İBN-İ HALİL PAŞA: 855/871 (1451-1466)
MEVLANA MAHMUD BİN İBRAHİM: 859/1455
MEVLANA İBRAHİM PAŞA İBN-HALİL PAŞA: 859/1455-871/1466
MEVLANA MÜSLİHİDDİN MUSTAFA BİN YUSUF: 871/1466
MEVLANA AHMED PAŞA İBN-İ VELİYÜDDİN: 855/1451
MEVLANA HAMİDÜDDİN İBN-İ EFDALÜDDİN EL HÜSEYNİ:
883/1478
MEVLANA MUSTAFA BİN MEHMED: 885/1480
MEVLANA MEHMED BİN BAYEZİD: 889/1484
İSA FAKİH: 889/1483
MEVLANA MUHİDDİN: 890/1484
MEVLANA ABDURRAHMAN ÇELEBİ MÜEYYED-ZADE: 899/907
(1493-1501)

- BİRGİLİ-ZADE MÜSLİHİDDİN MUSTAFA:** 907/1502
- MEVLANA MUSLİHİDDİN KASTALANI:** 901/1495
- MEVLANA YARALU (Yarulaca) MUHİDDİN:** 905/1498
- MEVLANA MUHYİDDİN ACEMİ:**
- MEVLANA HÜSEYİN BİN ABDURRAHMAN:** 899/907
- MEVLANA İSA FAKİH:** 900/908
- YAKUB BİN SEYYİD ALİ:** 928/1522
- MEVLANA ZEYREK-ZADE RÜKNEDDİN EFENDİ:** 920/1515
- MEVLANA MUSLİHİDDİN BİN MUSTAFA BİRGİLİ-ZADE:** 907-918
(1501-1512)
- MEVLANA MUHYİDDİN MUHAMMED BİN HASAN SAMSUNİ:**
918/1512
- MEVLANA ŞÜCA'UDDİN İLYAS ER-RUMİ:**
- FENARİ-ZADE MUHAMMED ŞAH EFENDİ:** 924/1518
- MEVLANA MUHYİDDİN EL FENARİ:** 925/1519
- MEVLANA AHMED ŞEMSEDDİN SÜLEYMAN KEMAL PAŞA-ZADE:**
929/1523
- MEVLANA MUHİDDİN MEHMED ŞAH:** 929/1523
- MEVLANA MUHYİDDİN ALİ EL FENARİ:** 944/1537
- MEVLANA BEDREDDİN MAHMUD BİN ABDULLAH:**
- MEVLANA MUHYİDDİN MEHMED İBN-İ ALİ EL CEMALİ:** 938/1531
- MEVLANA ABDÜLLATİF EFENDİ BİN ABDÜLVEHAB:**
- MEVLANA MUHAMMED BİN HÜSAMEDDİN ABDULLAH:** 961/1533
- MEVLANA MUHYİDDİN MEHMED BİN PİRİ MEHMED ŞAH:**
941/1534
- MEVLANA MUHYİDDİN BİN KUTBEDDİN:** 941/1534
- MEVLANA AHMED BİN MEHMED:**
- MEVLANA MEHMED BİN HASANÜ'S-SAMSUNİ:** 944/1537
- MEVLANA HASABEDDİN HASAN:** 945/1538
- MEVLANA MUHYİDDİN MUHAMMED:** 949/1542
- MEVLANA MUSLİHİDDİN EL MUSTAFA BİN MUHAMMED ALİ:**
- MEVLANA SİNAN EFENDİ:** 952/1545
- MEVLANA EMİR MEHMED:** 954/1546-47

- MEVLANA ABDURRAHMAN EL AMASÎ: 954/1547
- MEVLANA BEDRÜDDİN: 957/1550
- MEVLANA MUSLİHİDDİN MUSTAFA EL NİKSARÎ: 958/1551
- MEVLANA MEHMED BİN HÜSAMEDDİN Bİ'KARA ÇELEBİ:
961/1553
- MEVLANA DERVİŞ MEHMED: 962/1554
- MEVLANA MUSLİHİDDİN İBN-İ EL MEVLA FAHREDDİN İBN-I EL
MİMAR: 964/1556
- MEVLANA PERVİZ BİN ABDULLAH EFENDİ: 966/1558
- SEYYİD HASAN BİN SİNAN: 969/1561
- MEVLANA MEHMED BİN MUHAMMED: 970/1562
- MEVLANA AHMED KAMİ MEHMED MESNEVİ-HAN-ZADE: 974/1566
- MEVLANA ŞAH MUHAMMED: 975/1566-1567
- MEVLANA ALİ KINALI-ZADE (Hinnalı-zade): 978/1570
- MEVLANA ABDURRAHMAN BİN NEBİ HALİFE:
AHİ-ZADE MEHMED EFENDİ: 978/1570
- MEVLANA MEHMED BİN NUREDDİN: 979/1571
- MEVLANA MEHMED BİN NURULLAH BAKİ-ZADE: 979/1572
- MEVLANA MA'LUL-ZADE SEYYİD MEHMED EFENDİ: 980/1572
- MEVLANA HACI MEHMED BİN İLYAŞÇİVİ-ZADE: 982/1574
- MEVLANA MUHAMMED BİN MEHMED BOSTAN-ZADE EFENDİ:
983/1575
- MEVLANA İVAZ EFENDİ: (İvaz Alai): 985/1576-1577
- MEVLANA MEHMED EFENDİ: 986/1578
- MEVLANA ABDÜLKERİM SALİH MOLLA BİN MUHAMMED:
988/1580
- MEVLANA MEHMED BİN MUHAMMED: 990/1582
- MEVLANA MEHMED BİN MEHMED: 990/1582
- MEVLANA BEHAEDDİN-ZADE ABDULLAH EFENDİ: 989/1581-
900/1582
- MEVLANA MOLLA AHMED BİN RUHU'ULLAHU'L-ENSARÎ:
991/1583
- MEVLANA AĞA-ZADE MEHMED EFENDİ: 992/1584
- MEVLANA HÜSEYİN BİN MEHMED NAZIR-ZADE: 982/1585

- MEVLANA DAİ HASAN EFENDİ: 993/1585
MEVLANA HÜSAMEDDİN KARA ÇELEBİ-ZAD: 993/1585
MEVLANA MUSTAFA LÜTFİ BEY-ZADE: 994/1586
MEVLANA MUALLİM-ZADE ŞEMSEDDİN EFENDİ: 995/1587
MEVLANA HARRAT-ZADE BİN İBRAHİM ÇELEBİ:
MEVLANA ÇUHACI-ZADE AHMED EFENDİ: 997/1589
MEVLANA MUHAMMED BİN MEHMED BOSTANCI-ZADE: 998/1590
MEVLANA SUN'ULLAH BİN CAFER EL-İMADİ EFENDİ: 999/1591
MEVLANA MUSTAFA EFENDİ İBN-İ EBU'-SÜ'UDÜ'L-MÜFTİ:
1001/1592
MEVLANA ABDURRAHMAN: 1002/1593
MEVLANA ABDU'UL-HALİM: 1003/1594
MEVLANA MEHMED İBN-İ KEMAL EFENDİ: 1004/1595
MEVLANA HOCA SA'DÜDDİN-ZADE MEHMED ES'AD EFENDİ:
1002/1593
MEVLANA HASAN EFENDİ İBN-İ ALİ EFENDİ: 1004/1595
MEVLANA BOSTAN-ZADE-MUHAMMED BİN MUHAMMED EFENDİ:
1005/1596
MEVLANA RIDVAN EFENDİ: 1006/1597
MEVLANA FEYZULLAH EFENDİ İBN-İ AHMED KAF-ZADE:
1007/1598
MEVLANA EBÜ'ÜL-MEYAMİN MUSTAFA EFENDİ: 1008/1599
MEVLANA YAHYA EFENDİ: 1010/1601
MEVLANA SEYFİ-ZADE AHMED EFENDİ: 1012/1603
MEVLANA ŞEYH MEHMED ŞEYHİ: 1013/1605
MEVLANA MEHMED EFENDİ MÜFTİ-ZADE: 1014/1606
MEVLANA MEHMED ZUHURİ BİN HÜSAMEDDİN
KARAÇELEBİ-ZADE: 1015/1607
MEVLANA MUZAFFER EFENDİ: 1016/1607
MEVLANA ZEYNELABİDİN: 1017/1608
MEVLANA YAHYA EFENDİ BOSTAN-ZADE: 1018/1609
MEVLANA MUSTAFA EFENDİ AZMİ-ZADE: 1020/1611
MEVLANA MUHSİR EFENDİ: 1020/1611

MEVLANA MUSLİM EFENDİ: 1021/1612
MEVLANA MEHMED NİHALİ EFENDİ İBN-İ YUSUF: 1022/1613
MEVLANA MEHMED BAŞI EFENDİ: 1022/1613
MEVLANA MEHMED ÇEŞMİ: 1023/1614
MEVLANA MEHMED EFENDİ: 1023/1615
MEVLANA MİHMED ŞERİF EFENDİ: 1024/1616
MEVLANA ABDULLAH EFENDİ ALİ ÇELEBİ-ZADE: 1025/1617
MEVLANA SALİH EFENDİ: 1026/1616
MEVLANA SÜNBLÜ ALİ EFENDİ: 1027/1029 (1618-1620)
MEVLANA HOCA-ZADE ABDULLAH EFENDİ: 1029/1620
MEVLANA HASAN EFENDİ: 1030/1621
MEVLANA NİŞANCI-ZADE MEHMED EFENDİ: 1031/1622
MEVLANA HİDAYET EFENDİ: 1031/1622
MEVLANA ŞEHZADE AHMED EFENDİ: 1032/1623
MEVLANA UŞAKİ-ZADE MUSTAFA EFENDİ: 1032/1623
MEVLANA MUTAHHAR EFENDİ: 1032/1623
TULÜMİ-ZADE HÜSAM EFENDİ: 1033/1624
MEVLANA MEHMED BİN MUSTAFA: 1033/1624
MEVLANA ALİ KASAP-ZADE: 1033/1624
MEVLANA NUH EFENDİ: 1033/1624
MEVLANA ABDÜLKERİM BİN SİNAN: 1035/1626
MENTEŞİ ABDÜLKERİM EFENDİ: 1035/1626
MEVLANA RECEP EFENDİ: 1035/1626
AHİ-ZADE MAHMUD EFENDİ: 1036/1627
MEVLANA KARA MUSA EFENDİ: 1036/1627
MEVLANA MEHMED BİN MİHMED BİN ÇİVİ-ZADE: 1038/1628
MEVLANA KARA ÇELEBİ-ZADE ABDÜLAZİZ EFENDİ: 1040/1630
MEVLANA NEVALİ-ZADE SAADEDDİN EFENDİ: 1040/1630
MEVLANA BÜLBÜL-ZADE ABDULLAH BİN MOLLA KASIM:
1040/1631
MEVLANA AHİ-ZADE SEYYİD MEHMED HASİBİ: 1041/1631
MEVLANA KÜRD KASIM EFENDİ: 1042/1632
MEVLANA MÜİD AHME BİN YUSUF: 1043/1633

MEVLANA ZEYREK-ZADE ESSEYİD YUNUS EFENDİ: 1044/1634
MEVLANA BENLİ ABDÜLGANİ EFENDİ: 1045/1634
MEVLANA NAİB MEHMED EFENDİ: 1046/1636
MEVLANA EDHEM-ZADE MUSTAFA EFENDİ: 1048/1638
MEVLANA KABAKULAK-ZADE EBULİRŞAD MEHMED EFENDİ:
1048/1638
MEVLANA SEYYİD MEHMED BİN EL MEVLA AHMED Bİ TEZKİRECİ:
1049/1639
MEVLANA TEVFİKİ-ZADE AHMED EFENDİ: 1051/1641
MEVLANA ZEYNEL ABİDİN EFENDİ: 1051/1641
MEVLANA AVARE-ZADE MUSTAFA EFENDİ: 1052/1642
MEVLANA BAHAI MUHAMMED EFENDİ: 1054/1644
MEVLANA KUTSİ-ZADE BAHAI ŞEYHİ EFENDİ: 1054/1645
MEVLANA BOSNAVİ ŞABAN EFENDİ: 1054/1645
PAŞMAKÇI-ZADE MEHMED EFENDİ: 1055/1645
MEVLANA ŞEYH MEHMED EFENDİ: 1055/1645
MEVLANA BOLEVİ-ZADE MUSTAFA EFENDİ: 1056/1646
MEVLANA HANEFİ MEHMED EFENDİ: 1056/1646
MEVLANA TABERİ MEHMED EFENDİ: 1057/1647
MEVLANA ABDURRAHMAN ÇELEBİ: 1057/1647
MEVLANA MUSTAFA EFENDİ: 1058/1648
MEVLANA MUSTALİH-ZADE MEHMED EFENDİ: 1058/1648
MEVLANA BOSTAN-ZADE ABDÜLKERİM EFENDİ: 1058/1648
MEVLANA NECATİ-ZADE SEYFULLAH EFENDİ: 1059/1650
MEVLANA MEHMED EFENDİ: 1059/1651
MEVLANA FETVA EMİNİ ŞEHzADE MEHMED EFENDİ: 1061/1651
MEVLANA SA'Dİ-ZADE MEHMED EFENDİ: 1061/1651
MEVLANA MEHMED İSMAİL-ZADE: 1061/1652
MEVLANA ŞAMİ NUMAN EFENDİ: 1061/1651
MEVLANA BURSAVİ MEHMED EFENDİ: 1062/1651
MEVLANA KADRİ-ZADE ABDULLAH EFENDİ: 1063/1652
MEVLANA İBNÜ'L-MEVLA ABDÜRRAHİM BİN ABDÜ'L-MUHSİN
ŞİRANİ-ZADE: 1064/1653

- MEVLANA ALTIPARMAK ABDÜLFETTAH EFENDİ: 1065/1654
 MEVLANA FETVA EMİNİ ŞEHZADE MEHMED EFENDİ: 1066/1655
 MEVLANA ABDÜLKADİR EFENDİ: 1066/1656
 MEVLANA ŞİRVANİ SADREDDİN-ZADE RUHULLAH EFENDİ:
 1066/1656
 MEVLANA UZUN HASAN EFENDİ: 1067/1657
 MEVLANA BOSNAVİ İSA İBN-İ MUSA EFENDİ: 1068/1657
 MEVLANA BEYNE'L-CUMHUR DAHKİ MUSTAFA EFENDİ:
 1068/1657
 MEVLANA BOSNAVİ İSA İBN-İ MUSA EFENDİ: (İkinci defa) 1069/1658
 MEVLANA MERHABE-ZADE AHMED İBN-İ HIDIR EFENDİ:
 1069/1658
 MEVLANA ECE YAKUP EFENDİ: 1070/1659
 MEVLANA KAMEDİ-ZADE MEHMED EFENDİ: 1071/1660
 MEVLANA BOSNAVİ BALİ EFENDİ: 1072/1661
 MEVLANA EBUSSUUD-ZADE MEHMED SADİK EFENDİ: 1074/1663
 MEVLANA SİVASİ-ZADE HOCASI ÖMER EFENDİ: 1073/1662
 MEVLANA BAKİ-ZADE ES'AD EFENDİ: 1075/1664
 MEVLANA ABDÜRRAHİM-ZADE MEHMED EFENDİ: 1076/1665
 MEVLANA AHMED EFENDİ KALAYCI-ZADE: 1077/1666
 MEVLANA HÜSSAM-ZADE ŞEYH MEHMED EFENDİ: 1078/1668
 MEVLANA İBN-İ YAHYA KÜRD İSHAK EFENDİ: 1079/1669
 MEVLANA VELİ-ZADE AHMED EFENDİ: 1079/1670
 MEVLANA DERBAĞ-ZADE MEHMED EFENDİ: 1083/1672
 MEVLANA AVARIZ-ZADE MES'UD EFENDİ: 1084/1673
 MEVLANA İLAHİ-ZADE MEHMED EFENDİ: 1085/1674
 MEVLANA MÜFETTİŞ İBRAHİM İBN-İ ABDULHAY EFENDİ:
 1086/1675
 MEVLANA SARI OSMAN İBN-İ MEHMED: 1088/1677
 MEVLANA ŞEHLA ABDÜLBAKİ EFENDİ: 1089/1678
 MEVLANA MEMİK-ZADE TEZKİRECI MEHMED EFENDİ: 1090/1680
 MEVLANA FENARİ-ZADE SEYYİD MEHMED EFENDİ: 1091/1681
 MEVLANA LAZ İBRAHİM EFENDİ: 1092/1682

MEVLANA ANTAKİ MUSTAFA EFENDİ: 1093/1682
MEVLANA SARIH-İ MÜLTEKA EVLİYA SEYYİD MEHMED EFENDİ:
1094/1682
MEVLANA MUSTAFA MUSALLİ EFENDİ: 1095/1683
MEVLANA ARAÇ-ZADE ABDULLAH EFENDİ: 1097/1685
MEVLANA SAYD-İ YUSUF EFENDİ: 1099/1687
MEVLANA ŞİRAZİ SEYYİD ABDÜLBAKİ EFENDİ: 1099/1687
MEVLANA CAFER-ZADE ŞEYH MEHMED EFENDİ: 1100/1688
MEVLANA EDİRNELİ MURTAZA EFENDİ: 1100/1688
MEVLANA BAKİ-ZADE İSMAİL İBN-İ ESAT: 1101/1689
PAŞMAKÇI-ZADE ESSEYİD ALİ EFENDİ: 1101/1689
LA'Lİ-ZADE ŞEYH MEHMED EFENDİ: 1102/1690
EBE-ZADE ABDULLAH EFENDİ: 1103/1691
HATTAT ABDULLAH EFENDİ: 1103/1692
ÇAVUŞ-ZADE AHMED EFENDİ:
MENTEŞİ-ZADE ABDÜRRAHİM EFENDİ: 1105/1693
TAVUKÇU PAŞA İMAMİ ALİ EFENDİ: 1107/1695
İDRİS EFENDİ BİN MUSA: 1107/1696
ALİ EFENDİ-ZADE MEHMED EFENDİ: 1108/1696
HAMİD-ZADE ABDULLAH EFENDİ: 1109/1697
MUSTAKİM MUSTAFA EFENDİ: 1112/1700
MECDİ MEHMED EFENDİ: 1112/1700
RODOSİ EBUBEKİR EFENDİ: 1112/1701
ŞEYHÜLİSLAM ESSEYİD FEYZULLAH DAMADI ESSEYİD
MAHMUD EFENDİ HAZRETLERİ: 1113/1701
MİRZA EFENDİ-ZADE ŞEYH MEHMED EFENDİ: 1114/1702
YEKÇEŞM HÜSEYİN EFENDİ: 1113/1701
BENLİ ŞABAN EFENDİ: 1115/1703
ÇİVİ-ZADE ATAULLAH EFENDİ: 1115/1700
İMAM-I ŞEHRİYARİ MAHMUD EFENDİ: 1117/1702
SAHHAF ŞEYH-ZADE ESSEYİD MEHMED EFENDİ: 1115/1703
İZMİR MÜFTÜSÜ-ZADE ESSEYİD MEHMED EFENDİ: 1116/1704
MUSAHHİB PAŞA HOCASI İBRAHİM EFENDİ: 1117/1705

BOSNAVİ SÜLEYMAN EFENDİ: 1118/1706
DAVUD-ZADE İBRAHİM EFENDİ: 1119/1707
YAHYA-ZADE AHMED EFENDİ: 1120/1707
CELEP HALİL EFENDİ: 1121/1709
MUHAMMED MUSTAKİM EFENDİ: 1122/1710
SUNULLAH EFENDİ: 1123/1711
TOSYEVİ MUSTAFA EFENDİ: 1123/1711
KABAKULAK-ZADE MEHMED SAİD EFENDİ: 1125/1713
KEBİRİ-ZADE ABDÜRRAHİM EFENDİ: 1126/1714
TEZKİRECI MEHMED EFENDİ:
ESSEYİD ZEYNEL ABİDİN: 1127/1715
MEVLANA AHMED BİN DURMUŞ: 1122/1715
ABDULLAH EFENDİ: 1128/1715
VARDARİ ŞEYH-ZADE MEHMED EFENDİ: 1129/1716
MEVLANA EBUBEKİR BİN NUH: 1131/1718
MUID AHMED EFENDİ: 1132/1719
MEVLANA ALTIPARMAK-ZADE ABDÜLBAKİ: 1132/1719
MEVLANA MUSTAFA BİN GÜMRÜKÇÜ HÜSEYİN PAŞA: 1133/1720
MEVLANA ABDÜLVEHAB EFENDİ: 1135/1722
MEVLANA SEYYİD ABDULLAH: 1135/1722
MEVLANA ESSEYİD MEHMED SOFİ EMİR: 1136/1723
MEVLANA MUSTAFA BİN ALİ ÇEŞM-İ SİYAH: 1137/1724
MEVLANA RAZİ ABDÜLLATİF: 1139/1726
MEVLANA KIRIMI MEHMED EFENDİ: 1140/1727
MEVLANA İBRAHİM BİN RECEP BİN ABDÜLBEKİR: 1141/1728
MEVLANA KÜRD ÖMER EFENDİ: 1141/1728
MEVLANA ÖMER EFENDİ: 1142/1729
MEVLANA MEHMED EFENDİ:
MEVLANA MEHMED ÇELEBİ: 1143/1730
MEVLANA ABDULLAH
MEVLANA CEZİRİ MEHMED EFENDİ: 1144/1731
MEVLANA İMADİ-ZADE SEYYİD MEHMED EBUSSAİD EFENDİ:
1145/1732

- MEVLANA YUSUF EVLİYA HEKİMBAŞI:**
MEVLANA MEHMED EFENDİ: 1147/1734
MEVLANA AHMED EFENDİ:
MEVLANA HALİL EFENDİ: 1149/1736
MEVLANA MEHMED EMİN SER ETİBBA-İ HASSA: 1150/1737
MEVLANA SEFAYİ-ZADE ABDURRAHMAN EFENDİ: 1152/1739
MEVLANA MESUT EFENDİ: 1158/1745
MEVLANA ZEKERİYA EFENDİ: 1155/1742
MEVLANA YAHYA ŞERİF EFENDİ:
MEVLANA ESSEYİD ALİ MOLLA EFENDİ: 1159/1746
MEVLANA HAYRULLAH KATİP-ZADE: 1163/1749
MEVLANA MAHMUD-ZADE MEHMED RÜŞTİ EFENDİ: 1164/1750
MEVLANA ZİYAEDDİN ABDURRAHİM ARAP ALİ EFENDİ-ZADE:
1164/1750
MEVLANA ABDULLAH BENLİ-ZADE: 1165/1751
MEVLANA YAHYA SİDDİK EFENDİ: 1166/1752
MEVLANA MEHMED RÜŞDİ EFENDİ: 1167/1753
MEVLANA MURAD MEHMED EFENDİ: 1168/1754
MEVLANA ELHACC ABDULLAH EFENDİ: 1168/1754
MEVLANA ESAD EFENDİ: 1168/1754
MEVLANA OSMAN BİN ALİ: 1171/1757
MEVLANA MEHMED EFENDİ YAHYA-ZADE: 1172/1758
MEVLANA KİLİSİ HÜSEYİN RESİMİ EFENDİ: 1174/1760
MEVLANA MUSTAFA EFENDİ: 1175/1761
MEVLANA ESAD EFENDİ: 1177/1763
MEVLANA MEHMED EFENDİ:
MEVLANA ABDÜLVAHİT EFENDİ: 1180/1766
MEVLANA MANSURİ: 1180/1766
MEVLANA AHMED EFENDİ: 1182/1768
MEVLANA SEYYİD MEHMED GANİM EFENDİ: 1183/1769
MEVLANA NAFİ BİN SEYYİD MEHMED EFENDİ: 1183/1769
MEVLANA ZEYNEL ABİDİN: (Evliya-zade) 1184/1770
MEVLANA AHMED EFENDİ: (Halil Efendi-zade) 1185/1771

MEVLANA YAKUB EFENDİ: (Birader-zade) 1186/1772
MEVLANA ESSEYİD MEHMED DERVİŞ EFENDİ: 1186/1772
MEVLANA MEHMED NAFİ EFENDİ: 1186/1772
MEVLANA HAFİZ MEHMED EFENDİ: 1187/1773
MEVLANA EMİN EFENDİ: 1188/1774
MEVLANA MUSTAFA EFENDİ: 1188/1774
MEVLANA ESAD EFENDİ: 1189/1775
MEVLANA SAİD MEHMED BEY: 1193/1779
MEVLANA SEYYİD ALİ EFENDİ: 1198/1783
MEVLANA HALİL EFENDİ: 1199/1784
MEVLANA SEYYİD MEHMED FAİZ EFENDİ:
MEVLANA SADIK MEHMED EFENDİ: 1201/1786
MEVLANA İSAMEDDİN MUSTAFA EFENDİ: 1201/1786
MEVLANA HAFİZ İSMAİL EFENDİ: 1201/1786
MEVLANA ATAULLAH: 1202/1787
MEVLANA ABDÜLHAMİD EFENDİ: 1203/1788
MEVLANA SADIK MEHMED EFENDİ: 1207/1792
MEVLANA İZZET MUSTAFA BEY: 1208/1793
MEVLANA İBRAHİM EFENDİ: 1209/1794
MEVLANA MAHMUD-ZADE: 1209/1795
MEVLANA AHMED EFENDİ: (Nakib-zade)
MEVLANA NECİP EFENDİ: (Kalyoni-zade)
MEVLANA ABDURRAHMAN EFENDİ: (Kebir-i zade)
MEVLANA ABDÜLHALİM EFENDİ:
MEVLANA BEKİR EFENDİ: 1211/1796
MEVLANA SEYYİD HAFİZ MEHMED EFENDİ: 1211/1797
MEVLANA İSMAİL MÜFİT EFENDİ: 1211/1797
MEVLANA HAFİZ HASAN EFENDİ: (Gevrek-zade) 1213/1798
MEVLANA İSA EFENDİ: (Dağıstanlı-zade) 1214/1799
MEVLANA ALİ RIZA EFENDİ: (İbn-i Abdurrahman Efendi) 1217/1802
MEVLANA ZEYNEL ABİDİN MEHMED EFENDİ: (Çelebi-zade)
1220/1805
MEVLANA YUSUF EFENDİ: (Şık Yusuf-zade) 1222/1807

- MEVLANA TAHİR EFENDİ:** (Atıf-zade) 1223/1807
- MEVLANA ESSEYİD MAHMUD EFENDİ:** (İbn-i Esseyid Osman Efendi) 1224/1809
- MEVLANA ESSEYİD MAHMUD ESAD EFENDİ:** 1226/1811
- MEVLANA NECİP AHMED EFENDİ:** 1226/1811
- MEVLANA ABDÜLVAHAB EFENDİ:** 1226/1811
- MEVLANA ESAD MEHMED EFENDİ:** 1227/1812
- MEVLANA YUSUF BİN OSMAN:** 1228/1813
- MEVLANA SEYİD MEHMED EFENDİ:** (Kalyoni-zade) 1228/1813
- MEVLANA MEHMED UBEYDULLAH FAKİYÜDDİN RIDVANİ-ZADE:** 1228/1813
- MEVLANA ABDURRAHMAN EFENDİ:** 1228/1813
- MEVLANA SEYYİD MEHMED EMİN ZİHNİ EFENDİ:** 1228/1813-1814
- MEVLANA OSMAN NURİ:** 1229/1814
- MEVLANA RAKİM MUSTAFA EFENDİ:** 1229/1814
- MEVLANA ABİD MEHMED EFENDİ:** (Dürri-zade Nurullah) 1230/1814
- MEVLANA SEYYİD AHMED:** 1231/1815
- MEVLANA ESAD MEHMED EFENDİ:** 1231/1815
- MEVLANA ESAD MEHMED EFENDİ:** 1232/1816
- MEVLANA TÜFENÇİBAŞI MEHMED ARİF EFENDİ:** (Müderriis-zade) 1232/1816
- MEVLANA MUSTAFA NAFİZ EFENDİ:** 1232/1816
- MEVLANA ABDÜLKADİR EFENDİ:** (İbn-i Melek Mehmed Pş) 1233/1817
- MEVLANA NİMETULLAH MEHMED EFENDİ:** (Uncu-zade) 1234/1818
- MEVLANA ABDÜRRAHİM EFENDİ:** 1235/1819
- MEVLANA ŞEYH YUSUF EFENDİ:** (Yusuf-zade) 1235/1819
- MEVLANA AHMED BEY:** (Abdurrahman Feyzi-zade) 1235/1819
- MEVLANA SÜLEYMAN BEY:** 1236/1820
- MEVLANA MUSTAFA NAKİD EFENDİ:** 1236/1820
- MEVLANA İMAM-I EVVEL MEVLANA MEHMED ARİF EFENDİ:** 1237/1821
- MEVLANA İBRAHİM HALİL EFENDİ:** (Fındık-zade) 1238/1822
- MEVLANA İSMAİL EFENDİ:** 1239/1824

- MEVLANA İBRAHİM EDHEM EFENDİ: (Yazıcı-zade) 1241/1825
- MEVLANA HALİL RÜŞDİ EFENDİ: 1241/1825
- MEVLANA MEHMED ŞEREF EFENDİ: 1241/1826
- MEVLANA ESSEYİD İSMAİL RAHMİ EFENDİ: (Osman-zade) 1243/1827
- MEVLANA MEHMED BAHAEDDİN EFENDİ: 1244/1828
- MEVLANA YUSUF ZİYAEDDİN İBN-İ ELHACC YAKUP EFENDİ:
1244/1829
- MEVLANA MEHMED RAİF: 1245/1829
- MEVLANA ESSEYİD SAİD AHMED EFENDİ: 1247/1831
- MEVLANA ESSEYİD İBRAHİM EFENDİ: (Paşmakçı-zade) 1251/1835
- MEVLANA TACEDDİN EFENDİ: (Aşir efendi-zade) 1251/1835
- MEVLANA MEHMED MÜNİR BEY: (Yusuf Ağa-zade) 1251/1835
- MEVLANA ESSEYİD MEHMED ŞÜKRULLAH EFENDİ: 1253/1837
- MEVLANA ESSEYİD AHMED NECİP EFENDİ: (Karamani-zade)
1254/1838
- MEVLANA ESSEYİD MEHMED NECİP BEY İBN-İ HAFİZ İSMAİL PŞ.
1254/1838
- MEVLANA ALİ SATI EFENDİ: 1256/1839
- MEVLANA ALİ EFENDİ: 1257/1841
- MEVLANA REF'İ BEY: 1257/1841
- MEVLANA EMİR-ÜL FETVA MEVLANA MEHMED RÜŞDİ EFENDİ:
1257/1841
- MEVLANA NECİP SEYYİD MEHMED EFENDİ: (Dimetokalı-zade)
1258/1842
- MEVLANA ALİ RAYİT BEY: 1259/1843
- MEVLANA HATTAT AZİZ MEHMED EFENDİ: 1260/1844
- MEVLANA AZİZ EFENDİ: (Kamili-zadenin damadı) 1261/1845
- MEVLANA TACEDDİN MEHMED EFENDİ: 1261/1845
- MEVLANA ALİ İLHAMİ BEY: (Çelebi Mustafa Paşa-zade) 1262/1845
- MEVLANA YAHYA TEVFİK BEY: (Hanım Sultan Hafidi) 1264/1847
- MEVLANA SEYYİD MEHMED SADULLAH EFENDİ: (Hatip-zade)
1265/1848
- MEVLANA PERTEV PAŞA İMAMI UŞAKİ-ZADE MEVLANA
MUSTAFA ZİHNİ EFENDİ: 1267/1850

- MEVLANA YAKUP ASIM EFENDİ: 1267/1850
MEVLANA ELHACC MEHMED ŞAKİR EFENDİ: 1268/1851
MEVLANA OSMAN EFENDİ: 1269/1852
MEVLANA NAZİF EFENDİ: (Kasideci-zade) 1270/1853
MEVLANA ESSEYİD MEHMED SAİD EFENDİ: (Leblebeci-zade)
1271/1855
MEVLANA VEHBİ MUSTAFA EFENDİ: (İmam-zade) 1272/1855
MEVLANA ESAD MEHMED EFENDİ: 1273/1856
MEVLANA ES'AD AHMED EFENDİ: (Uryani-zade) 1273/1856
MEVLANA ÖMER HULUSİ EFENDİ: (Gerdankıran) 1273/1856
MEVLANA SEYİD HAFİZ MEHMED EFENDİ: 1275/1858
MEVLANA ABDÜLKADİR EFENDİ: 1276/1859
MEVLANA EMİN EFENDİ: (Silahtar Ali Ağa-zade)
MEVLANA SEYİD MUSTAFA EFENDİ: 1277/1860
MEVLANA İBRAHİM REŞİD EFENDİ: (Müfti-zade) 1278/1861
MEVLANA SALİH EFENDİ: 1279/1862
MEVLANA DANIŞ MEHMED EFENDİ: 1279/1863
MEVLANA İBRAHİM REŞİD EFENDİ: (Müfti-zade) 1280/1863
MEVLANA MEHMED SABİT EFENDİ: (Ali Paşa-zade) 1280/1864
MEVLANA ESSEYİD MUSTAFA NECİP EFENDİ: (Selanikli) 1281/1864
MEVLANA RAKİP BEY İBN-İ MÜNİR BEY: 1281/1865
MEVLANA ESSEYİD AHMED RAGİP EFENDİ: (Kuyucaklı-zade)
1282/1865
MEVLANA MEHMED EFENDİ: (Bursavi) 1283/1866
MEVLANA MUHİDDİN EFENDİ: (Benli-zade) 1284/1867
MEVLANA ABDÜLLATİF EFENDİ: 1285//1866
MEVLANA ABDURRAHMAN NAFİD EFENDİ: 1286/1869
MEVLANA MEHMED RUHİ BEY İBN-İ ZEYNEL ABİDİN EL HASİBİ:
1287/1870
MEVLANA MEHMED SAİD BEY: (İsmet bey-zade) 1288/1871
MEVLANA ELHACC MEHMED TEVFİK EFENDİ: 1289/1872
MEVLANA ELHACC MUSTAFA FAİK EFENDİ: 1291/1874
MEVLANA ALİ SERVERİ EFENDİ: 1292/1975

- MEVLANA BENLİ-ZADE MUHİTTİN EFENDİ:** 1293/1876
MEVLANA ABDÜLKADİR BEY: (İzmir Müfti-zade) 1296/1878
MEVLANA ZÜHDİ EFENDİ: 1297/1879
MEVLANA MEHMED EBULHAYR EFENDİ: 1299/1881
MEVLANA İBRAHİM EDHEM EFENDİ: 1302/1884
MEVLANA AHMED MUHTAR EFENDİ: 1305/1887
MEVLANA HAMDİ EFENDİ: 1307/1889
MEVLANA ELHACC MEHMED FEVZİ EFENDİ: (Esbak Edirne Müftisi)
1309/1861
MEVLANA YUNUS VEHBİ EFENDİ: 1310/1892
MEVLANA MUSTAFA RÜŞDİ İBN-İ MEHMED HULUSİ EFENDİ:
1312/1894
MEVLANA ELHACC ALİ RIZA EFENDİ: 1314/1896
MEVLANA MEHMED REŞAD EFENDİ: 1315/1897
MEVLANA İBRAHİM ZEHRİ EFENDİ: 1316/1898
MEVLANA MEHMED REŞAD EFENDİ: 1318/1900
MEVLANA MEHMED SADIK EFENDİ: 1320/1902
MEVLANA ABDÜRRAHİM EFENDİ: 1321/1903

KAYNAKLAR

- 1- RIYAZ-I BELDE-İ EDİRNE: (Yazma) Yazarı: Ahmed Badi
Edirne Sultan Selim Kütüphanesi No: 2315/1-3
- 2- ÖRFİ MAHMUD AĞA'NIN EDİRNE TARİHÇESİ: (Yazma) Yazarı: Örfi
Edirne Sultan Selim Kütüphanesi No: 2195/3
- 3- CEVRİ ÇELEBİ TARİHİ: (Matbu) Yazarı:
Edirne Sultan Selim Kütüphanesi No:
- 4- VAKALİ-U'L-FUDALA: (Zeyl-i Atai) (Yazma) Yazarı: Şeyhi
Mehmed Efendi. Edirne Sultan Selim Kütüphanesi. No: 4703/1-2
- 5- ENİSÜ'L-MÜSAMİRİN: (Şekaik'in zeylinin zeyli) (Yazma) Yazarı: Hıbrî
Abdurrahman Ef. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi
- 6- TERCÜME-İ ŞEKAYIK: (Matbu) Yazarı: Mecdi Mehmed Ef.
Edirne Sultan Selim Kütüphanesi. No:2298
- 8- BERAY-I ŞEHR-İ EDİRNE (Yazma) Yazarı: Örfi Mahmad Ağa
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi. No: 3612
- 9- OSMANLI ALİMLERİ ANSİKLOPEDİSİ: (Matbu)
Türkiye Gazetesi Yayını
- 10- MEHAMMÜ'L-FUKAHA: Yazarı: Kadı Mehmed Kami
Sultan Selim Kütüphanesi. No: 6484
- 11- FETAVA (Yazma) Yazarı: Edirne Müftüsü Hafız Süleyman Ef.
Edirne Sultan Selim Kütüphanesi. No: 6986
- 12- MEHMED BEĞ BİN AHMED BEĞ VAKFI SURETİ VE ŞER'İ SİCİL
KAYIT SURETLERİ.
Edirne Sultan Selim Kütüphanesi. No: 7002
- 13- Yöresel çalışmalar.
- 14- KADIASKER RUZ-NAMÇELERİ: Cahid SALTACI. İslam Medeniyet
mecmuası. Cilt IV. sayı 1.
- 15- DEVLET-İ OSMANİYYE'NİN TEESÜS ve KARRURU DEVRİNDE
İLİM VE ULEMA. Arif Bey. Darü'l-Fünun Ed.Fak.Mecmuası.s.2
- 16- OSMANLI TARİH DEYİMLERİ SÖZLÜĞÜ. M. Zeki PAKAL
- 17- OSMANLI DEVLET TEŞKİLATINA MEDHAL. H. UZUNÇARŞILI
- 18- OSMANLI MEDRESELERİ. Cahid BALTACI

- 19- SİCİLL-İ OSMANİ. Mehmed SÜREYYA. c.III. (1308/1302)
- 20- UZUNÇARŞILI'YA ARMAĞAN: Rumeli kadılıklarında 1078 düzenlemesi.
- 21- ATAİ: Nev'i-zade Atai. İst. 1268
- 22- HUKUK-I İSLAMİYYE ve ISTILAHAT-I FIKIHİYYE KAMUSU. c.III.
- 23- Edirne Kadı Sicil tutanakları: 6 adet. (İst.Üni.Deontoloji ve Tıp Bölümü)
(Edirneli hemşehrimiz Sayın Nuran YILDIRIM tarafından bulunmuş ve
koruma altına alınmıştır.)
- 24- Edirne ve Paşa Livası
- 25- İslam Devletleri (Yılmaz Öztuna)
- 26- Katip Çelebi (Sullemu'l-vusai ve Tabakat'il-fuhur)
- 27- Müspet İlimde Müslüman Alimler (Mahmut KARAKAŞ)
- 28- Başbakanlık Devlet Araştırma Merkezi (Cağoloğlu)
- 29- Büyük Türk Klasikleri
- 30- İslam Ansiklopedisi (Diyanet İşleri)
- 31- Tarih Vesikaları: (Barkan) c.2-sh.168

Ahmet Bâdi Efendi
ve
Riyaz-i Belde-i EDİRNE

LÜGATÇE

teşhir etmek	: şöret, herkese göstermek
zabıt	: tutanak
şukuta	: şikayetçi
taam	: yemek
Ruznamçe	: Kadiaskerlerin tuttuğu tutanak
mansıb	: devlet hizmeti, memuriyet
mülazemet	: staj
azletmek	: işten uzaklaştırma
içtimai	: bir araya gelme
menşe	: çıktığı yer, esas
mukayese	: karşılaştırma
zümre	: topluluk, sınıf
envai	: çeşitler, türlüler
istihsal	: üretme, ele geçirme
vaş	: düşman
ihtisas	: uzmanlık
kassam	: mirası taksim eden şeriat memuru
dellal	: alıcı ve satıcı arasında vasıta olan kişi
şer'an	: din hükmü
varis	: kendisine miras düşen
nispet	: oran
harç	: vergi, gider
müdahale	: araya girme
mefhum	: kavram
ezeli	: başlangıcı olmayan geçmiş zaman
ebedi	: sonu olmayan

ihtisap	: sorumluluk
matbah	: mutfak
şümûlü	: kapsam
Divan-ı Hümayun	: Bakanlar Kurulu
katip	: sekreter
meyyid	: ölmüş
harem	: hanımlar
Emin-i Matbah	: Mutfak Müdürü
Emin-i Şehr	: Kentin Sorumlusu
arz etmek	: sunmak
sicill	: resmi vesikaların tutulduğu kütük
Hatem-i Süleyman	: Süleyman Mührü
tavzif velayeti	: vazifelendirme
dibace	: ön söz
evail-i ezminde	: önceki zamanlar
müteallik	: ilgili, ilişik
ulema-i eslafın	: geçmiş kişiler
esami	: ad, isim
eşref	: onurlu
azami	: en büyük

Edirne Kadi Mezarlığından arta kalanlar.

Kadi Mezarlığında toprağa gömülen bir mezar taşı.

Mevlana Bekir Efendi (Edirne Kadısı. Zehrimar Mezarlığında)

Mevlana Tezkiresi Mehmed Efendi (Edime Kadisi, Zehrmar Mezarlığında)

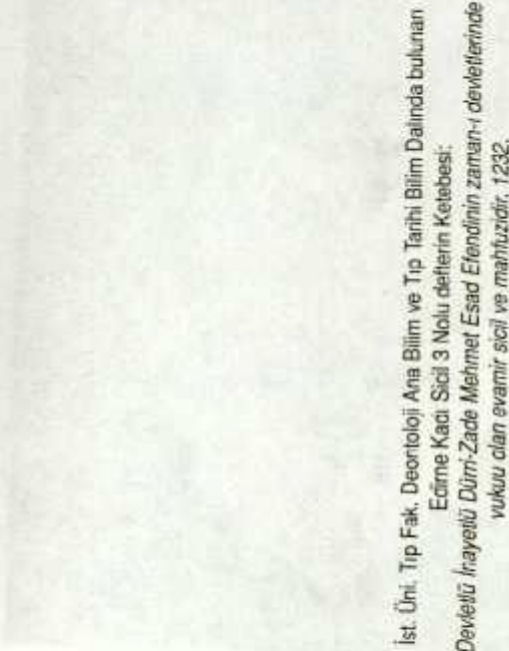

Mevlana İbrahim Bin Recep Bin Abdülbekir (1141 Zehrmar Mezarlığında)

İst. Üni. Tıp Fak. Deontoloji Ana Bilim ve Tıp Tarihi Bilim Dalında bulunan
Edirne Kadı Sicil 2 Nolu defterin Kelebesi:
Sicil-i Askeri fi İl zaman-i Husayin Efendi Hazretleri. 1175

İst. Üni. Tıp Fak. Deontoloji Ana Bilim ve Tıp Tarihi Bilim Dalında bulunan
Edirne Kadı Sicil 3 Nolu defterin Kelebesi:
Devletü İhayetü Dürrî-Zade Mehmet Esad Efendinin zaman-ı devletlerinde
vukuu olan evamir sicil ve mahfuzudur. 1232.

سجل اسکر و کتبات
۱۱۷۵
سجل اسکر و کتبات
۱۱۷۵
سجل اسکر و کتبات
۱۱۷۵

İst. Üni. Tıp Fak. Deontoloji Ana Bilim ve Tıp Tarihi Bilim Dalında bulunan
Edirne Kadı Sicil 2 Nolu defterin Kelebesi:
Sicil-i Askeri fi İl zaman-i Husayin Efendi Hazretleri. 1175

İst. Üni, Tıp Fak. Deontoloji Ana Bilim ve Tıp Tarihi Bilim Dalında bulunan
Kadı Sicali Defterinden bir sayfa.

İst. Üni, Tıp Fak. Deontoloji Ana Bilim ve Tıp Tarihi Bilim Dalında bulunan
Edime Kad İmna ait 5 Nolu defterdeki imza

Mahmuse-i Edime Hakimi faziiletü Esseyid Mustafa Mecip Efendi
hazretlerinin zaman-ı halilerinde yukku bulan senedat bab-ı sicali mahfuzdur.
Şevval - 1290

Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

A 0 0 1 2 6 8 2 *
955.07.02.01.06./07/001202

OSMANLI DEVLETİ'NİN

700. KURULUŞ YIL DÖN